

Strategia de protecție a monumentelor istorice din județul Alba 2018-2023

Direcția Amenajarea Teritoriului și Urbanism

CUPRINS

INTRODUCERE. Patrimoniul construit - domeniu de interes strategic local, național, european si mondial;

Cap.I Cadrul legislativ; Cadrul instituțional - Autorități, instituții și organisme cu atribuții în protejarea patrimoniului construit;

Cap.II Patrimoniul construit din județul Alba - identificare și clasificare;

- **Monumente UNESCO;**
- **Monumente de arhitectură înscrise în LMI 2015;**
- **Monumente de arheologie;**
- **Zone protejate(zona de protecție a monumentelor istorice, zone construite protejate);**
- **Zone cu valoare cultural-identitară(vernaculare);**

Cap.III Stadiul actual al conservării și protejării patrimoniului construit în județul Alba;

- **Salvarea si salvagardarea patrimoniului construit în județul Alba;**
- **Valorificarea și promovarea patrimoniului construit în județul Alba;**

Cap.IV Analiza sistemului de protecție al monumentelor istorice - eficiența mecanismului de protecție a monumentelor istorice;(descriere, lacune ale sistemului de protecție, lacune legislative ale sistemului de protecție, factori de risc ai patrimoniului construit, diagnostic, tendințe, priorități);

Cap. V Analiza SWOT ;

Cap.VI PERSPECTIVE: Viziune, Scop, Obiective, Planuri de acțiune;

Cap.VII Implementarea și monitorizarea Strategiei de protecție a monumentelor istorice

I. INTRODUCERE. SALVAREA și SALVGARDAREA PATRIMONIULUI CONSTRUIT - DOMENIU DE INTERES LOCAL, NATIONAL, EUROPEAN și MONDIAL

Starea de conservare a patrimoniului construit este o prioritate a guvernării pentru orice națiune preocupată de prezentul și viitorul ei.

Distrugerea sau degradarea patrimoniului construit înseamnă dispariția memoriei și a identității culturale a cetățenilor României și, în consecință incapacitatea de a transmite aceasta moștenire generațiilor viitoare. Distrugerea sau neglijarea acestuia înseamna totodată sărăcirea ireversibilă a contribuției României, ca membră a Uniunii Europene, la diversitatea culturală europeană.

Ceea ce lipsește României este o atitudine coerentă din partea autorităților responsabile, care ar fi presupus recunoașterea, inclusiv juridică, a faptului că patrimoniul cultural reprezintă o prioritate națională, precum și asumarea deciziei și responsabilității politice de a acorda protecție restaurării și conservării patrimoniului, considerația și sprijinul financiar necesar.

Protecția responsabilă și valorificarea patrimoniului cultural construit și a monumentelor istorice reprezintă o componentă a dezvoltării durabile a teritoriului național, care presupune păstrarea unui echilibru între existența resurselor, exploatarea economică a acestora și posibilitățile generațiilor viitoare de a dispune de acestea.

Factorul agravant pentru pericolul în care se afla patrimoniul construit din România îl constituie însă, odată cu creșterea economică, presiunea investițiilor imobiliare și a dezvoltărilor necontrolate, care antrează distrugerea a ceea ce a mai ramas intact după demolarile agresive din anii comunismului: centrele istorice ale orașelor, zonele de arhitectură protejată, siturile arheologice, arhitectura rurală tradițională, și căile de acces la acestea. Aceste distrugerii sunt favorizate de menținerea - sub pretextul încurajării dezvoltării - a unei legislații extrem de permissive în domeniile urbanismului, amenajării teritoriului, protejării mediului și a patrimoniului istoric.

Sistemul național de protecție al patrimoniului construit, cu toate ca a antrenat în cele peste două decenii resurse umane și materiale importante, prezintă unele lacune. Aceste lacune pot fi puse pe seama următorilor factori:

- incapacității sau ineficienței administrative, la toate nivelurile și, partial, lacunelor existente în procesul de autorizare a construirii;
- lipsa unei viziuni asupra patrimoniului construit împartășită de membrii comunității care să permită reducerea acțiunilor ilegale.

Eficiența sistemului de protecție al patrimoniului construit reflectată în indicatorii privind starea de conservare a monumentelor istorice la nivel național se traduce în statistici negative care ne situează pe poziții fruntașe la nivel european.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

În condițiile unei eficiențe discutabile a sistemului de protecție a patrimoniului, la nivel național, se impune o abordare teritorială a domeniului, în măsura în care autoritățile publice locale-consilii județene și consilii locale au atribuții stabilite prin lege în ceea ce privește asigurarea protecției patrimoniului construit.

În acest context, Consiliul Județean Alba ca autoritate publică locală cu atribuții de coordonare a autorităților publice locale și de asigurare a protecției patrimoniului cultural construit, conform Legii nr.215/2001 a administrației publice locale și în concordanță cu Strategia de dezvoltare a Județului Alba, pe perioada 2014-2020 a inițiat elaborarea unui set de strategii sectoriale, printre care și Strategia județeană în domeniul protejării, salvării și salvagărdării monumentelor istorice.

Scopul acestui demers este acela de a asigura coerența planurilor de dezvoltare sectoriale la nivel de județ astfel încât să se realizeze o dezvoltare echilibrată și durabilă a tuturor domeniilor de activitate în care administrațiile publice locale au atribuții și responsabilități pentru a asigura cetățenilor un nivel de trai cât mai ridicat și comunități cât mai prospere.

Strategia județului Alba în domeniul protejării patrimoniului construit decurge din nevoia obiectivă de a avea o creștere eficientă a sistemului de protecție față de care Consiliul Județean Alba are atribuții directe prevăzute prin lege dar și responsabilitatea instituțională în raport cu toate instituțiile de specialitate, administrațiile locale și actorii privați sau publici interesați de acest sector.

Strategia își propune un "inventar largit" - Analiza diagnostic - al domeniului, urmat de o analiza SWOT corelată îndeaproape conținutului etapei de Analiza-diagnostic, iar ca și concluzii ale demersului, se va realiza partea de proiectare a sistemului de protecție a patrimoniului construit la nivel județean pentru perioada 2018-2023.

Ca orice demers de planificare strategică, documentul ce va fi realizat în parteneriat cu toate categoriile de reprezentanți ai domeniului-instituții, asociații profesionale, autorități publice locale - *va urmări clarificarea contextului actual, cu aspecte pozitive și negative, în vederea îmbunătățirii situației existente*, fără pretenția de a inventaria cu grad maxim de rigoare toate componentele sistemului de protecție a patrimoniului construit la nivelul județului Alba, ci mai degrabă cu intenția deschiderii unui proces de evaluare strategică pe termen mediu și lung care să devină o platformă comună de lucru pentru toți actorii din domeniu, sub coordonarea Consiliului Județean Alba în calitate de administrație locală la nivel județean, coordonatoare de politici publice locale.

Documentul ce va fi elaborat sub coordonarea Consiliului Județean Alba va urmări să cuprindă punctele de vedere, opiniile, perspectivele tuturor celor care au legătură directă sau indirectă cu sistemul de protecție al patrimoniului construit indiferent de poziția pe care se află în arhitectura acestuia.

Rolul asumat de Consiliul Județean Alba în elaborarea și implementarea acestei Strategii este de a reuni, unifica și corela perspectivele tuturor actorilor importanți la nivel județean și de a structura o planificare realistă și asumată a intervențiilor ce vor avea loc în perioada următoare la nivel județean în domeniul protecției patrimoniului construit.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Scopul Strategiei de protecție a monumentelor istorice 2018-2023 urmărește stabilirea unor măsuri **corelate de protecție, conservare și utilizare** durabilă a **patrimoniului cultural construit și a monumentelor istorice** cât și valorificarea potențialului acestui patrimoniu în scopul întăririi identității culturale locale, în contextul globalizării.

Obiectivele Strategiei de Dezvoltare 2018-2023 a Județului Alba sunt determinate și de procesele și realitățile din domeniul patrimoniului cultural construit și a monumentelor istorice, deoarece acestea :

- promovează și dau substanță diversității teritoriale, fundamentând pe baza unor realități, obiectivele de dezvoltare durabilă a unităților administrativ teritoriale pe raza carora sunt situate;
- contribuie la definirea, întărirea și uneori chiar "restaurarea" identității locale prin conservarea elementelor specifice și a valorilor locale;

Cap.I. CADRUL LEGISLATIV, AUTORITĂȚI, INSTITUȚII și ORGANISME CU ATRIBUȚII ÎN PROTEJAREA PATRIMONIULUI CONSTRUIT

CADRUL LEGISLATIV, DOCUMENTE DE REFERINȚĂ ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI MONUMENTELOR ISTORICE

În ultimele decenii ale secolului al XX-lea, dezvoltarea economică și globalizarea, pericolul marginalizării și cel al dispariției cu care se confruntă numeroase comunități, precum și erodarea treptată a credințelor și convingerilor tradiționale au făcut imperios necesară reconsiderarea pe plan internațional a locului patrimoniului cultural, precum și a rolului acestuia în viitorul societăților.

Deoarece uniunea în diversitate este unul din principiile de baza ale Uniunii Europene, a devenit vitală formularea unor strategii armonizate cu aspirațiile și realitățile culturale ale fiecărei țări.

Documentele "Diversitatea noastră creativă"("Our Creative Diversity"), asumat de ONU și UNESCO, și "Locul central al culturii - o contribuție la dezbateră referitoare la cultură și dezvoltare în Europa" ("In from the Margins - A Contribution to the Debate on Culture and Development in Europe") au revoluționat toate modurile de abordare și definire a culturii.

Altă contribuție la această nouă construcție datează din 1999, anul conferinței internaționale organizate la Florența de UNESCO și Banca Mondială. Documentul final al acesteia, "Cultura contează. Spre noi strategii referitoare la cultură și dezvoltare durabilă", vorbește de la sine: "Salvarea și protejarea patrimoniului cultural tangibil și intangibil pentru generațiile viitoare pot avea loc doar printr-o articulare consistentă cu dezvoltarea economică, socială și culturală a generațiilor actuale. Prin urmare, capacitatea generațiilor actuale de a transmite patrimoniul cultural, va depinde de integrarea adecvată a politicilor referitoare la patrimoniul cultural în procesul dezvoltării globale".

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Trebuie constatat faptul că, în ceea ce privește protejarea patrimoniului cultural și integrarea sa în marile proiecte de dezvoltare durabilă, *România nu a pus în aplicare* cu determinare și consecvență măsuri eficiente, în conformitate cu prevederile convențiilor internaționale la care a aderat și cu interesul public pe care îl reprezintă patrimoniul cultural. Rezultatul care se poate observa este o pierdere accelerată și irecuperabilă a patrimoniului. Această stare de fapt are deopotrivă cauze istorice și recente. Printre cauzele principale se numără politica de distrugere a patrimoniului cultural dusă de regimul comunist, care a inclus mutilarea legislației domeniului și desființarea instituțiilor de protecție, restaurare și conșrvare. Din acea perioadă au rămas, o ușurință condamabilă a gestului demolator, indiferența autorităților, resemnarea și nepăsarea comunităților locale.

După 1990, România a aderat rapid(1990-1996) la principalele convenții internaționale ale UNESCO și Consiliului Europei din domeniul protejării patrimoniului cultural și natural, consolidând un sistem legislativ și operațional diferit de cel al perioadei anterioare.

Cadrul legislativ specific pentru monumentele UNESCO:

România a aderat la convenții europene și mondiale importante, ale căror dimensiuni trebuie integrate în planificarea strategică a teritoriului:

- Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, UNESCO, Paris 2003(Legea nr.410/2005)
- Convenția privind protecția și promovarea diversității culturale, UNESCO, Paris, 2005, adoptată prin Legea nr.248/2006
- Recomandarea UNESCO referitoare la protecția bunurilor culturale periclitare de lucrări publice sau private(19 nov.1968)
- Recomandarea UNESCO referitoare la protecția la nivel național a patrimoniului cultural și natural(16 noiembrie 1972)
- Recomandările UNESCO privind peisajul istoric urban, UNESCO (noiembrie 2011)

Activitatea științifică internațională este guvernată de Carte adoptate la reuniuni ale organismelor internaționale de specialitate, cum este ICOMOS. Printre acestea menționăm ca fiind de maximă importanță pentru domeniu:

- Carta de la Veneția privind conservarea și restaurarea monumentelor istorice (ICOMOS,1964)
- Carta pentru gestiunea patrimoniului arheologic (ICOMOS,1990)
- Carta patrimoniului construit vernacular(ICOMOS, 1999)
- Carta itinerariilor culturale(ICOMOS, 2008)
- Carta internațională a turismului cultural(ICOMOS, 1999)
- Carta pentru interpretarea și prezentarea studiilor culturale de patrimoniu(ICOMOS,2008)

Cadrul legislativ european și documentele de referință

România a aderat la convenții europene, ale căror dimensiuni trebuie să fie integrate în planificarea strategică a teritoriului:

- Convenția culturală europeană(Consiliul Europei, adoptată prin Legea 77/1991)

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arheologic, adoptată la La Valetta la 16 ianuarie 1992(Consiliul Europei, adoptată prin Legea nr.150/1997);

Surse legislative, directive, convenții, recomandări la nivel național

- Legea nr.422 din 18 iulie 2001cu modificările și completările ulterioare privind protejarea monumentelor istorice, republicată , cu modificările și completările ulterioare reglementează regimul juridic general al monumentelor istorice. În cuprinsul ei se găsesc dispoziții privind următoarele probleme legate de monumentele istorice:
 - condițiile de indeplinit pentru ca un bun imobil, construcție sau teren situat pe teritoriul României, să poată fi considerat monument istoric, categoriile de monumente istorice, respectiv procedura de clasare sau declasare a monumentelor istorice în grupe, în funcție de interesul pe care îl prezintă, local sau național;
 - regimul juridic al monumentelor istorice care pot aparține: domeniului public sau privat al statului, al județelor, orașelor sau comunelor, fie sunt proprietatea privată a persoanelor fizice sau juridice;
 - termenele și condițiile exercitării dreptului de preemțiune al statului român asupra monumentelor istorice aflate în proprietatea persoanelor fizice sau juridice, în cazul în care proprietarul optează pentru vânzarea acestora;
 - condițiile și acțiunile de intervenție asupra monumentelor istorice;
 - instituțiile și organismele cu atribuții în domeniul protejării monumentelor și sfera atribuțiilor acestora: Ministerul Culturii și Identității Naționale, Comisia Monumentelor Istorice, Institutul National al Patrimoniului, Oficiul Național al Monumentelor istorice, Comisiile zonale ale monumentelor istorice, Colectivul de control pentru activitatea de protejare a monumentelor istorice constituit în cadrul Ministerului Culturii și Cultelor;
 - drepturile și obligațiile proprietarilor de monumente istorice sau titularilor dreptului de administrare sau a altor drepturi reale asupra acestora;
 - scutirile precum și beneficiile de impozitare în privința proprietarilor monumentelor istorice sau titularilor dreptului de administrare sau a altor drepturi reale asupra acestora, în cazul necesității de a efectua anumite intervenții;
 - atribuțiile autorităților administrației publice locale în domeniul protejării monumentelor istorice, cum sunt primarii, consiliile locale sau județene;
 - finanțarea protejării monumentelor istorice;
 - timbrul monumentelor istorice;
 - sancțiunile contravenționale și penale prevăzute pentru faptele prin care se încalcă dispozițiile legii.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- Hotărârea Guvernului nr.1268/2010 privind aprobarea Programului de protecție și gestiune a monumentelor istorice înscrise în Lista patrimoniului mondial UNESCO care stabilește:
 - obiectivele generale ale Programului de protecție și gestiune a monumentelor istorice înscrise în Lista patrimoniului mondial UNESCO;
 - descrierea și înțelegerea semnificației valorii universale a monumentelor istorice înscrise pe Lista patrimoniului mondial UNESCO;
 - evaluarea măsurilor de protecție și gestiune a monumentelor înscrise pe Lista patrimoniului mondial UNESCO;
 - sistemul de management al monumentelor;
 - monitorizarea Programului de protecție și gestiunea monumentelor înscrise pe Lista patrimoniului mondial UNESCO;
- Ordonanța Guvernului nr.47/2000 privind stabilirea unor măsuri de protecție a monumentelor istorice care fac parte din Lista patrimoniului mondial:
 - măsurile speciale de protecție a monumentelor istorice care fac parte din Lista patrimoniului mondial;
 - finanțarea pazei, a lucrărilor de reparație, întreținere curentă, punere în valoare, restaurare, consolidare și conservare a monumentelor istorice indiferent de regimul de proprietate al acestora, se poate face și de la bugetul de stat prin bugetul Ministerului Culturii;
 - cuprinsul programului de gestiune și protecție;
 - elaborarea planurilor anuale de către consiliul județean pe teritoriul căruia se află monumentul istoric care face parte din Lista patrimoniului mondial, cu consultarea proprietarilor, administratorilor sau titularilor altor drepturi reale asupra imobilelor în cauză și a consiliului local respectiv și sunt avizate de Ministerul Culturii, Secretariatul de Stat pentru Culte și Ministerul Lucrarilor Publice și Amenajarii teritoriului.
- Hotărârea Guvernului nr. 610/2003 pentru aprobarea Normelor metodologice privind procedura de acordare a creditelor necesare efectuării de lucrări de protejare la monumentele istorice deținute de persoanele fizice sau juridice, *care vine cu reglementari privind:*
 - *fondul de creditare*
 - *condițiile și criteriile de acordare a creditelor*
 - *procedura acordării creditelor*
 - *conținutul contractului de creditare*
 - *obligațiile beneficiarilor de credite;*

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- Hotărârea Guvernului nr.1430/2003 pentru aprobarea Normelor metodologice privind situațiile în care Ministerul Culturii și Cultelor, respectiv autoritățile administrației publice locale, *contribuie la acoperirea costurilor lucrărilor de protejare și de intervenție asupra monumentelor istorice, proporția contribuției, procedurile, precum și condițiile pe care trebuie să le îndeplinească proprietarul, altul decât statul, municipiul, orașul sau comuna, reglementează cadrul organizatoric și metodologia unitară în vederea asigurării accesului egal la finanțare al oricărei persoane fizice sau juridice, proprietară a unui monument istoric(proporția acoperirii costurilor, condițiile, procedura, cuprinsul cererii privind acordarea contribuției, procedura de urgență);*
- Hotărârea nr.1502/2007 pentru aprobarea Normelor metodologice privind cuantumul timbrului monumentelor istorice și modalitățile de percepere, încasare, virare, utilizare și evidențiere a sumelor rezultate din aplicarea acestora;
- Ordonanța Guvernului nr.21/2006 privind regimul concesiunii monumentelor istorice, cu modificările și completările ulterioare, are în vedere problematica concesiunii monumentelor istorice având ca aspecte de evidențiat:
 - scopul și procedura concesiunii
 - condițiile calității de concedent și concesionar
 - componența și atribuțiile comisiei de evaluare;
- Ordonanța nr.43 din 30 ianuarie 2000 cu modificările și completările ulterioare, *privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice de interes național;*
- Ordinul nr. 2684 din 18 iunie 2003 privind aprobarea Metodologiei de întocmire a Obligației privind folosirea monumentului istoric și a conținutului acesteia, *prin care se statuează ca, Obligația privind folosința monumentului istoric este un document obligatoriu, cu caracter permanent, prin care sunt precizate condițiile și regulile de utilizare sau de exploatare și de întreținere a unui monument istoric;*
- Ordinul ministrului culturii și cultelor nr.2495/2010 *pentru reorganizarea activității de atestare a specialiștilor, experților și verifcătorilor tehnici în domeniul protejării monumentelor istorice și pentru aprobarea normelor metodologice privind atestarea acestora ;*
- Ordinul ministrului culturii și cultelor nr.2260/2008 *privind aprobarea Normelor metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice;*
- Ordinul ministrului culturii și cultelor nr.2173/2013, *privind aprobarea Regulamentului de Organizare și Funcționare a Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice;;*
- Ordinul nr.2237/2004 *privind aprobarea Normelor metodologice de semnalizare a monumentelor istorice;*

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- Ordinul nr.2408/2011 privind stabilirea personalului împuternicit să constate contravenții și să aplice amenzi prevăzute de actele normative din domeniul culturii, precum și pentru aprobarea modelului legitimației persoanelor împuternicite și a modelelor proceselor-verbale de constatare și sancționare a contravențiilor;
- Legea 6/2008 privind regimul juridic al patrimoniului tehnic și industrial - *reglementează regimul juridic general al patrimoniului tehnic și industrial, precum și protejarea acestuia, ca parte a patrimoniului cultural național;*

Acte normative cu incidență în domeniul monumentelor istorice

- CODUL CIVIL
- CODUL PENAL
- CODUL FISCAL (art.456 - Scutiri)
- Legea 50 din 29 iulie 1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, cu modificările și completările ulterioare;
- NORMELE METODOLOGICE din 12 octombrie 2009 de aplicare de aplicare a Legii nr.50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, cu modificările și completările ulterioare;
- Legea 10 din 18 ianuarie 1995 privind calitatea în construcții, cu modificările și completările ulterioare;
- Legea nr.350 din 6 iulie 2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul, cu modificările și completările ulterioare;
- Legea nr.153 din 5 iulie 2011 privind măsuri de creștere a calității arhitectural-ambientale a clădirilor;
- Ordinul 562 din 20 octombrie 2003 *pentru aprobarea Reglementării tehnice "Metodologie de elaborare și conținutul-cadru al documentațiilor de urbanism pentru zone construite protejate "(PUZ);*
- Hotărârea Guvernului nr.525/1996 pentru aprobarea Regulamentului General de Urbanism, cu modificările și completările ulterioare;

Documente de planificare strategică în domeniul protecției monumentelor istorice

- Programul de guvernare 2014-2020;
- Strategia de dezvoltare teritorială a României 2014-2020;
- Strategia sectorială în domeniul culturii și patrimoniului național pentru perioada 2014-2020 (Ministerul Culturii - Centrul de Cercetare și Consultanță în Domeniul Culturii);
- Planul de Amenajare a Teritoriului Național (PATN) - Secțiunea a III-a - zone protejate (Legea nr. 5 din 6 martie 2000);
- Strategia de dezvoltare a județului Alba;
- P.A.T.J Alba aprobat cu H.C.J. nr. 188/29.09.2011;
- PUG-urile U.A.T-ilor;

AUTORITĂȚI, INSTITUȚII și ORGANISME CU ATRIBUȚII ÎN PROTEJAREA PATRIMONIULUI CULTURAL CONSTRUIT

▪ **Ministerul Culturii și Identității Naționale:**

- emite avizele necesare în vederea eliberării autorizațiilor de construire pentru lucrările și investițiile asupra monumentelor istorice;
- emite avizul privind regulamentele de construire din zonele de protecție a monumentelor istorice și în zonele construite protejate;
- emite avizul privind studiile de fundamentare istorico-științifică pentru delimitarea zonelor de protecție a monumentelor istorice sau a zonelor construite protejate, ale secțiunilor de specialitate din planurile de amenajare a teritoriului și planurilor urbanistice, precum și pentru proiectele de restaurare a monumentelor istorice;
- emite avizele pentru secțiunile de specialitate din planurile urbanistice generale ale unităților administrativ-teritoriale, planurile urbanistice zonale, precum și din planurile urbanistice de detaliu, care au ca obiect monumente istorice sau zone construite protejate;
- emite avizele pentru intervenții asupra imobilelor situate în zonele de protecție a monumentelor istorice și în zonele construite protejate, pentru care nu există regulamente de construcție avizate;

▪ **Ministerul Afacerilor Interne, cu structurile sale specializate în protejarea patrimoniului cultural din cadrul Poliției Române**

▪ **Comisia Națională a Monumentelor Istorice CNMI - organism științific de specialitate, care funcționează pe lângă Ministerul Culturii**

- propune avizul privind studiile de fundamentare istorico-științifică pentru delimitarea zonelor de protecție a monumentelor istorice clasate în grupa A sau a zonelor construite protejate care cuprind monumente istorice clasate în grupa A, ale secțiunilor de specialitate din planurile de amenajare a teritoriului și planurile urbanistice, precum și pentru proiectele de restaurare a monumentelor istorice clasate în grupa A;
- propune avizul pentru documentațiile privind intervențiile asupra monumentelor istorice sau inscripționarea monumentelor istorice, având la baza texte avizate de organisme sau instituții științifice de specialitate;
- propune avizul pentru intervenții asupra imobilelor situate în zonele de protecție a monumentelor istorice și în zonele construite protejate, pentru care nu există regulamente de construcție avizate; aceasta atribuție poate fi delegată Comisiilor zonale ale monumentelor istorice;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- **INP - Institutul Național al Patrimoniului - administrează în numele Ministerului Culturii monumentele istorice intrate cu orice titlu în proprietatea statului, altele decât cele administrate de alte instituții publice:**
 - gestionează fondurile destinate cercetării, expertizării și executării lucrărilor de consolidare-restaurare și punere în valoare a monumentelor istorice, prin Programul Național de Restaurare a Monumentelor Istorice, finanțat de bugetul de stat, prin bugetul Ministerului Culturii și Identității Naționale;
 - fundamentează necesarul de credite; stabilește prioritățile și evaluează documentațiile prezentate de persoanele de drept privat în vederea obținerii de credite fără dobândă, cu dobândă redusă sau cu dobândă legală, pentru efectuarea de lucrări de protejare la monumentele istorice deținute;
 - gestionează, prin acordarea de credite, sumele provenite din aplicarea timbrului monumentelor istorice;
 - asigură fundamentarea științifică a deciziilor și a avizelor Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice privind clasarea și evidența monumentelor istorice, intervențiile asupra acestora, precum și în zonele lor de protecție;
 - elaborează și actualizează periodic Lista monumentelor istorice din România;
 - gestionează Registrul specialiștilor, experților și verficatorilor tehnici, precum și procedurile de atestare și înscriere în acesta;
 - colaborează cu serviciile publice deconcentrate ale Ministerului Culturii și Patrimoniului Național și cu instituții de specialitate în activitatea de inventariere și de cadastru a monumentelor istorice;
 - poate declanșa procedura de clasare a bunurilor mobile și a bunurilor imobile aflate în pericol și poate elabora dosarele de clasare conform Normelor metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice;
 - elaborează proiecte de valorificare prin turism cultural a monumentelor istorice, precum și a zonelor de protecție a acestora și propune în acest sens colaborarea Ministerului Culturii și Patrimoniului Național cu ministerele și autoritățile de resort;
- **Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniul Național Alba:**
 - solicită Direcției Generale Patrimoniul Cultural Național - Direcția Monumente Istorice și Arheologie din cadrul Ministerului Culturii și Patrimoniului Național declanșarea procedurii de clasare de urgență în cazul bunurilor imobile aflate în pericol iminent de distrugere sau de alterare fizică;
 - comunică neîntârziat declanșarea procedurii de clasare sau de declasare, după caz, proprietarului, titularului dreptului de administrare sau titularului altui drept real asupra bunurilor imobile în cauză;
 - întocmește și comunică proprietarilor sau titularilor dreptului de administrare, Obligația privind folosința monumentului istoric, act prin care sunt precizate condițiile și regulile de utilizare sau exploatare și întreținere a bunurilor mobile clasate monument istoric;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- emite avize privind intervențiile monumentelor istorice potrivit competențelor stabilite prin regulamente și instrucțiuni emise de Ministerul Culturii și Patrimoniului National;
- controlează intervențiile care se fac asupra monumentelor istorice în baza avizelor emise; în cazul realizării de lucrări neautorizate sau care încalcă avizele emise, prin personalul abilitat, întrerupe lucrările până la intrarea în legalitate, aplică sancțiuni și, după caz, dispune revenirea la situația inițială sau sesizează organele de cercetare penală;
- emite avize pentru efectuarea cercetărilor arheologice la monumente istorice potrivit competențelor stabilite prin Regulamentul de organizare și funcționare al Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice și prin reglementările privind protejarea patrimoniului arheologic și controlează modul în care instituțiile organizatoare ale cercetărilor și responsabilii științifici ai lucrărilor respectă standardele și procedurile în vigoare;
- analizează, verifică și propune avizarea solicitărilor proprietarilor cu privire la introducerea monumentelor istorice în circuitul public prin respectarea de către proprietari a condițiilor corespunzătoare de vizitare, fotografiere, filmare, reproducere și de publicitate;
- înregistrează angajamentele scrise ale persoanelor fizice care dobândesc prin moștenire sau donație un bun imobil clasat monument istoric utilizat ca locuință sau pentru activități necomerciale, privind intenția de a executa, în termen de 12 luni, lucrări de consolidare și restaurare stabilite prin documentație tehnică aprobată și avizată potrivit legii și avizează, în situații justificate, prelungirea cu încă 12 luni a termenului asumat prin angajament; urmărește realizarea lucrărilor respective în condițiile și la termenele stabilite și comunica Direcției Județene a Finanțelor Publice constatările sale în scopul recuperării taxei de timbru, atunci când lucrările nu respectă condițiile și termenele stabilite sau când bunul este înstrăinat înaintea efectuării sau încheierii lucrărilor de consolidare sau restaurare;
- avizează documentații de urbanism sau documentații tehnice pentru lucrările finanțate de proprietarii imobilelor din zona de protecție a monumentelor istorice sau în zonele construite protejate instituite potrivit legii, care sunt necesare pentru păstrarea cadrului construit, în vederea reducerii cu 50% a taxelor de autorizare a acestor lucrări;
- asigură consultanță de specialitate gratuită pentru proprietari privind regulile de protejare a monumentelor istorice (intervenții de orice fel și condiții de exploatare) și posibilități de acces la sprijin financiar (din partea autorităților locale, centrale sau prin diverse programe de finanțare);
- **Comisia Zonală a Monumentelor Istorice (CZMI)-organism științific de pe lângă Ministerul Culturii**
 - propune avizul privind documentațiile de urbanism și amenajarea teritoriului pentru instituirea, delimitarea și reglementarea construirii zonelor de protecție a monumentelor istorice clasate în grupa B sau a zonelor construite protejate cu monumente istorice clasate în grupa B;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- propune avizarea planurilor urbanistice de detaliu și a proiectelor de execuție în zonele de protecție a monumentelor istorice din grupa A și în zonele protejate cu monumente istorice clasate în grupa A, pentru care există reglementări avizate de Ministerul Culturii și Cultelor;
- propune avizul privind documentațiile tehnice care cuprind lucrări de cercetare, investigații, expertize tehnice, proiecte tehnice și detalii de execuție pentru monumentele istorice clasate în grupa B;
- propune avizul privind documentațiile pentru lucrări de întreținere și reparații curente la monumentele istorice clasate în grupa A, care nu aduc modificări de arhitectură ori ale componentelor artistice, în condițiile în care lucrările se execută cu materiale și tehnici de lucru specifice epocii de edificare a monumentului istoric;
- **Consiliul Județen Alba are următoarele atribuții:**
 - *cooperează cu Direcția pentru Cultură a Județului Alba, comunicând toate informațiile referitoare la monumentele istorice aflate în teritoriul lor de competență; facilitează comunicarea dintre Direcția pentru Cultură a Județului Alba și consiliile locale ale orașelor și comunelor din teritoriu;*
 - *inițiază, cu avizul Ministerului Culturii și Identității Naționale, procedura de expropriere pentru cauză de utilitate publică, în vederea protejării monumentelor istorice;*
 - *sprijină și îndrumă activitatea consiliilor locale ale comunelor sau ale orașelor, care nu au organizat servicii în domeniu sau posturi specializate în aparatul propriu pentru protejarea monumentelor istorice înscrise în Lista monumentelor istorice din grupa B și aflate pe teritoriul administrativ al acestora;*
 - *eliberează autorizații de construire sau de desființare pentru monumente istorice și pentru imobile aflate în zona de protecție a monumentelor istorice sau în zonele construite protejate, numai pe baza și în condițiile avizului Ministerului Culturii și Identității Naționale sau ale Direcției pentru Cultura a Județului Alba;*
- **Administrațiile publice locale (primăriile) prin structurile de specialitate au ca principale atribuții:**
 - *cooperează cu organismele de specialitate și cu instituțiile publice cu responsabilități în domeniul protejării monumentelor istorice și asigură punerea în aplicare și respectarea deciziilor acestora;*
 - *asigură protejarea monumentelor istorice clasate, aflate în domeniul public sau privat al municipiului, respectiv orașului sau comunei, precum și a celor abandonate sau aflate în litigiu, alocând resurse financiare în acest scop;*
 - *se pot asocia cu Consiliul Județean, precum și cu persoane fizice sau juridice pentru realizarea unor lucrări de protejare a monumentelor istorice;*

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- *participa la finanțarea lucrărilor de protejare a monumentelor istorice, prevăzând distinct sumele necesare în acest scop în bugetele pe care le administrează;*
- *cuprind în programele de dezvoltare economico-socială, urbanistică, respectiv de amenajare a teritoriului, obiective specifice privind protejarea monumentelor istorice, elaborează, actualizează și aprobă documentațiile de amenajare a teritoriului și urbanism privind monumentele istorice sau zonele protejate care conțin monumente istorice;*
- *iau măsurile tehnice și administrative necesare în vederea prevenirii degradării monumentelor istorice;*
- *includ în structura aparatului propriu compartimente specializate sau, după caz, posturi ori sarcini de serviciu precise în domeniul protejării monumentelor istorice;*
- *elaborează planurile anuale de gestiune și protecție a monumentelor istorice de pe teritoriul unității administrativ-teritoriale care sunt înscrise în Lista Patrimoniului Mondial și asigură monitorizarea acestora;*
- **Primarul are următoarele atribuții specifice:**
 - *verifică existența tuturor avizelor de specialitate în domeniul monumentelor istorice și conformitatea autorizației cu prevederile acestora, precum și îndeplinirea dispozițiilor cuprinse în Obligația privind folosința monumentului istoric, conform prevederilor legale, asigură menționarea în autorizație a tuturor condițiilor conținute în avize la autorizarea lucrărilor asupra monumentelor istorice și asupra imobilelor situate în zona lor de protecție;*
 - *ia măsuri pentru autorizarea cu prioritate a documentațiilor tehnice care se referă la intervenții asupra monumentelor istorice;*
 - *dispune oprirea oricărui lucru de construire sau de desființare în situația descoperirii de vestigii arheologice, hotărăște și după caz, organizează paza acestora și anunță în cel mai scurt timp direcția pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județean;*
 - *asigură, prin aparatul propriu de specialitate și în colaborare cu direcția pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județean, aplicarea însemnelor distinctive și a siglelor de monumente istorice și controlează întreținerea lor de către proprietar;*
 - *asigura paza și protecția monumentelor istorice aflate în domeniul public și privat al statului și al unităților administrativ-teritoriale, precum și ale monumentelor istorice abandonate sau aflate în litigiu, semnalând de urgență, direcției pentru cultură, culte și patrimoniul cultural național județean, orice caz de nerespectare a legii;*
- **Rolul specialiștilor și experților atestați în domeniul protejării monumentelor istorice;**
 - *Conform prevederilor Legii nr.422 din 18 iulie 2001 privind protejarea monumentelor istorice - cu modificările și completările ulterioare și ale Legii nr.50 din 29 iulie 1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții - cu modificările și completările ulterioare, lucrările de construire, reconstruire, extindere, reparare, consolidare, protejare, restaurare, conservare, precum și orice alte lucrări, indiferent de valoarea lor, care urmează să fie efectuate la construcții reprezentând monumente istorice, inclusiv la anexele*

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

acestora, la construcții amplasate în zone de protecție a monumentelor și în zone construite protejate, se pot realiza numai în baza unei autorizații de construire/desființare eliberate pe baza și în conformitate cu avizul emis de către Ministerul Culturii și Patrimoniului Național sau, după caz, de către serviciile publice deconcentrate ale Ministerului Culturii și Patrimoniului Național.

Documentația tehnică - D.T. pentru autorizarea executării lucrărilor de construcție se elaborează de proiectanți autorizați de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național.

Elaborarea expertizelor tehnice, a proiectelor de consolidare, restaurare, verificarea tehnică a proiectelor și dirigentarea lucrărilor care urmează să fie efectuate la construcții reprezentând monumente istorice, inclusiv la cele din zonele lor de protecție, se efectuează de experți și/sau specialiști atestați de către Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, cu respectarea exigențelor specifice domeniului monumentelor istorice și a cerințelor privind calitatea lucrărilor în construcții.

Atestarea specialiștilor, experților și verificatorilor tehnici se face de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național prin Institutul Național al Patrimoniului, în baza Ordinului nr.2495 din 26 august 2010 pentru aprobarea Normelor metodologice privind atestarea specialiștilor, experților și verificatorilor tehnici în domeniul protejării monumentelor istorice.

Atestarea persoanelor fizice are drept scop asigurarea condițiilor necesare pentru cercetarea și inventarierea monumentelor istorice, expertizarea, proiectarea, verificarea și execuția lucrărilor, în conformitate cu actele normative în vigoare.

Intervențiile asupra monumentelor istorice sunt activități specializate, care trebuie efectuate în litera și spiritul conservării și restaurării științifice consacrate prin Carta de la Veneția, cu respectarea principiilor generale de restaurare și de conservare stipulate în legislația națională și a recomandărilor din actele internaționale din domeniul monumentelor istorice, pe baza unor cunoștințe temeinice asupra tehnicilor și materialelor tradiționale de execuție, specifice domeniului de activitate.

Specialiștii, verificatorii și experții atestați de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național sunt înscrși în *Registrul specialiștilor* (<http://www.monumenteistorice.ro/legislatie/registre/REGSPEC2010.pdf>) și în *Registrul experților și verificatorilor tehnici* (<http://www.monumenteistorice.ro/legislatie/registre/Regexpert.pdf>).

Persoanele înscrise în Registrul specialiștilor și în Registrul experților și verificatorilor tehnici au dreptul de a desfășura activitățile din domeniile și pentru calitățile pentru care au fost atestate.

Desfășurarea activităților din domeniul protejării monumentelor istorice de către alte persoane decât cele înscrise în Registrul specialiștilor și în Registrul experților și verificatorilor tehnici este interzisă.

Calitățile pentru care se acordă atestarea sunt: specialist, expert și expert tehnic. Domeniile în care se acordă atestarile, notate după corespondentul lor în registrele publice sunt:

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- restaurare arhitectură - 1;
- urbanism istoric - 2;
- studii, cercetari și inventariere monumente istorice - 3;
- consolidare/restaurare, structuri istorice - 4;
- inginerie instalații - 5;
- conservare/restaurare pictură murală - 6;
- conservare/restaurare pictură pe lemn - 7;
- restaurare lemn, lemn policrom, după caz - 8;
- conservare/restaurare decorații piatră, stucatură și/sau ceramică - 9;
- conservare/restaurare metal - 10;
- conservare/restaurare vitralii și sticlă - 13.

Specializările pentru care se acordă atestările, notate după corespondentul lor în registrele publice sunt:

- elaborare de studii, cercetări și inventariere monumente istorice - A;
- verificare tehnică - B
- șef proiect complex, doar pentru arhitecți - C;
- șef de proiect de specialitate: restaurare arhitectura, structuri istorice, inginerie instalații, componente artistice și/sau urbanism istoric - D;
- executare lucrări, în funcție de domeniu - E;
- dirigentare lucrări, în funcție de domeniu - F;
- urmărirea comportării în timp și monitorizarea monumentelor istorice, în funcție de domeniu - G

Expertizele vor fi elaborate numai de experți atestați de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național, pentru specializarea în care au fost atestați, respectiv: arhitectură, structură, urbanism, restaurare componente artistice, studii, cercetari.

GLOSAR TERMENI

Patrimoniul construit

Patrimoniu cultural - constituie un ansamblu de resurse moștenite din trecut pe care persoanele le consideră, indiferent de regimul de proprietate a bunurilor, ca o reflectare și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor lor în continuă evoluție. (*Convenția-cadru a Consiliului Europei privind valoarea socială a patrimoniului cultural pentru societate, Faro, 2005*).

Peisaj cultural - rezultat al interacțiunii între factori naturali și umani (*UNESCO, World Heritage Convention*), ilustrând evoluția societății și a așezărilor umane în decursul istoriei, sub influența constrângerilor materiale sau oportunităților generate de mediul lor natural și de factorii sociali, economici și culturali, atât interni cât și externi (*UNESCO, Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 3rd Annex*).

Peisajul istoric urban - zona urbană rezultată din sedimentarea istorică a valorilor și caracteristicilor naturale, care depășește noțiunea de "centru istoric" sau "ansamblu", incluzând un context urban mai larg, care cuprinde și vecinătatea sa geografică. Acest context mai larg include topografia, geomorfologia, hidrologia și caracteristicile naturale ale așezării; mediul construit acesteia, atât cel istoric cât și cel contemporan; infrastructura subterană și supraterană, spațiile deschise și grădinile, modelele de folosință a terenului și organizarea spațială, relațiile perceptuale și vizuale, precum și alte elemente ale structurii urbane. De asemenea, cuprinde practici și valori sociale și culturale, procese economice și dimensiunile intangibile ale patrimoniului, în corelație cu diversitatea și identitatea. Această definiție furnizează fundamentul pentru o abordare integrată, necesară pentru identificarea, evaluarea, conservarea și managementul peisajelor istorice urbane în cadrul dezvoltării durabile globale (*Recomandări privind peisajul istoric urban, Unesco, 2011*).

Monument istoric - cf. L.422/2001, art.1(2) "bunuri imobile, construcții și terenuri situate pe teritoriul României sau în afara granițelor, proprietăți ale statului roman, semnificative pentru istoria, cultura și civilizația națională și universală". Art.3: "Conform prezentei legi se stabilesc următoarele categorii de monumente istorice: monument, ansamblu și sit".

Sit - cf. L 422/2001-"teren delimitat topografic cuprinzând acele creații umane în cadrul natural care sunt mărturii cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, stiintific, tehnic sau al peisajului cultural".

Ansamblu - cf. L 422/2001 art.3: "grup coerent din punct de vedere cultural, istoric, arhitectural, urbanistic ori muzeistic de construcții urbane sau rurale care împreună cu terenul aferent formează o unitate delimitată topografic ce constituie o mărturie cultural-istorică semnificativă din punct de vedere arhitectural, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific sau tehnic."

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Monument - cf. L 422/2001, Art.3(A): "construcție sau parte de construcție, împreună cu instalațiile, componentele artistice, elementele de mobilare interioară sau exterioară care fac parte integrantă din acesta, precum și lucrările artistice comemorative, funerare, de for public, împreună cu terenul aferent delimitat topografic, care constituie mărturii cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific sau tehnic".

Zona de protecție a unui monument istoric - cf. L422/2001, art.8:

- (1) Pentru fiecare monument istoric se institue zona de protecție, prin care se asigură conservarea integrată a monumentului istoric și a cadrului său construit sau natural;
- (2) delimitarea și instituirea zonei de protecție se realizează simultan cu clasarea bunului imobil ca monument istoric, în condițiile legii;
- (3) în zona de protecție pot fi instituite servituți de utilitate publică și reglementări speciale de construire prin planurile și regulamentele de urbanism aprobate și avizate conform legii".

Monument istoric înscris în Lista patrimoniului mondial - cf. O.G. 47/2000, art.2: " Monumentele istorice din România înscrise în Lista patrimoniului mondial de către Comitetul patrimoniului mondial de lângă UNESCO".

Lista monumentelor istorice - cf. OMCC 2682/2003: Lista instituită de Ministerul Culturii. Lista se întocmește pentru fiecare județ, respectiv pentru municipiul București. Lista este structurată în următoarele capitole:I. Arheologie, II. Arhitectură, III. Monumente de for public, IV. Monumente memoriale/funerare.

Patrimoniu tehnic și industrial - cf. Legii nr.6/2008, art.1: " totalitatea bunurilor mobile, imobile și a unor ansambluri ale acestora, reprezentând mărturii semnificative ale activităților tehnice și de producție care au stat la baza evoluțiilor socio-economice ale societății umane de la primele manifestări preindustriale și până în prezent.

Patrimoniul arheologic

Patrimoniu arheologic -cf. OG 43/2000, art.2: "Patrimoniul arheologic constituie totalitatea bunurilor arheologice care este format din: siturile arheologice clasate în Lista cuprinzând monumentele istorice situate suprateran, subteran sau subacvatic, ce cuprind vestigii arheologice: structuri, construcții, grupuri de clădiri, precum și terenurile cu potențial arheologic reperat, definite conform legii; bunurile mobile, obiectele sau urmele manifestărilor umane, împreună cu terenul în care acestea au fost descoperite."

Bunuri de patrimoniu arheologic - cf. L 378/2001, art.4: "Bunurile de patrimoniu arheologic pot fi parte a patrimoniului cultural național și pot fi clasate și protejate ca bunuri de patrimoniu cultural național mobil sau ca monumente istorice, în condițiile legii".

Cercetare arheologică - cf. OG 43/2000, art.2: "prin cercetare arheologică se înțelege ansamblul de măsuri cu caracter științific și tehnic menite să asigure prospectarea, identificarea, decopertarea prin săpături arheologice, investigarea, recoltarea, înregistrarea și valorificarea științifică, inclusiv publicarea, patrimoniului arheologic. "

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Descoperire arheologică - cf. OG 43/2000 art.2: "prin descoperire arheologică se înțelege evidențierea, prin intermediul săpăturilor arheologice, a vestigiilor, obiectelor și urmelor manifestărilor umane, care constituie mărturii ale epocilor și civilizațiilor dispărute"

Sit arheologic declarat zonă de interes prioritar - cf. OG 43/2000, art.2:" prin sit arheologic declarat zonă de interes prioritar se înțelege zona de interes arheologic național care se institue asupra teritoriului ce cuprinde siturile arheologice a caror cercetare științifică, protejare și punere în valoare este de importanță excepțională pentru istoria și cultura națională prin mărturiile materiale, bunurile mobile sau imobile, care fac parte sau sunt propuse să facă parte din categoria Tezaur al patrimoniului cultural național mobil sau, după caz, din categoria monumentelor istorice aflate în Lista patrimoniului mondial".

Zone protejate istoric

Zona de protecție a unui sit arheologic sau istoric - cf. OG 43/2000, art.2: "până la finalizarea cercetării arheologice și luarea măsurilor corespunzătoare de protecție și punere în valoare a descoperirilor arheologice, zonele de protecție ale siturilor arheologice sau istorice, instituite conform legii, sunt totodată și zone cu potențial arheologic reperat".

Zona protejată istoric - cf. L 5/2000, art.1:" zone construite, delimitate topografic, care cuprind valori de patrimoniu cultural și sunt declarate ca atare pentru atingerea obiectivelor specifice de conservare a patrimoniului".

Zona protejată de interes național - cf. L 5/2000, art.2: "Legea evidențiază zonele protejate de interes național și identifica valori de patrimoniu cultural național care necesită instituirea de zone protejate pentru asigurarea protecției acestor valori".

Zona de protecție a unei valori de patrimoniu cultural - cf. L 5/2000, art.5: " Autoritățile administrației publice locale, cu sprijinul autorităților publice centrale, vor delimita, în baza unor studii de specialitate, zonele de protecție a valorilor de patrimoniu cultural".

Cap. II. PATRIMONIUL CONSTRUIT DIN JUDEȚUL ALBA - IDENTIFICARE ȘI CLASIFICARE

Patrimoniul cultural este mai mult decât ce ne-au lăsat înaintașii. Este atât istoria din clădiri, artefacte și situri, cât și o sursă ce poate fi valorificată inclusiv economic pentru a fi lăsată urmașilor.

În ultimii ani, situația patrimoniului construit din județul Alba a pendulat între deteriorarea monumentelor istorice din diverse cauze, și conștientizarea crescută a nevoii de a salva aceste clădiri prin includerea lor în proiecte responsabile de restaurare.

Componentele **patrimoniului construit** sunt:

- Monumente istorice ;
- Patrimoniu arheologic ;
- Patrimoniu tehnic și industrial ;
- Zonele protejate ;
- Peisajul - peisajul istoric, peisaj cultural(nereglementat prin legislație specifică) ;

Categoriile speciale ale patrimoniului construit sunt:

- *Valorile de patrimoniu cultural de interes național;*
- *Monumentele înscrise și cele propuse pentru înscriere în Lista patrimoniului mondial;*

Elementele construite protejate de legislația română, în ordinea importanței sunt:

- **monumente istorice:**
 1. monumente înscrise în Lista patrimoniului mondial cultural(MLPM);
 2. monumente propuse pentru înscrierea în Lista patrimoniului mondial cultural(MpLPM);
 3. valori de patrimoniu cultural de interes național(VPCIN);
 4. situri arheologice declarate ca zone de interes național(SAIN);
 5. monumente istorice clasate în grupele A și B (monumente, ansambluri, situri)(MI);
- **zone construite protejate:**
 1. zona de protecție a MLPM și MpLPM delimitată conform studiilor de specialitate (ZPMLPM)
 2. zone protejate de interes național (ZPCIN);
 3. zone protejate construite(ZPC)
 4. zone de interes arheologic prioritar(ZIAP)
 5. zone de protecție a monumentelor istorice(ZPMI)

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Monumentele istorice sunt bunuri imobile, construcții și terenuri situate pe teritoriul României sau în afara granițelor, proprietăți ale statului român, semnificative pentru istoria, cultura și civilizația națională și universală.

Monumentele istorice fac parte integrantă din patrimoniul cultural național și sunt protejate prin lege (Legea 422/2001).|

Un monument istoric este atât "creația arhitecturală izolată cât și așezarea urbană sau rurală care aduce mărturia unei civilizații anumite, a unei evoluții semnificative sau a operelor modeste, care au căpătat cu trecerea timpului o semnificație culturală". (Carta de la Veneția, 1964).

Regimul juridic de monument istoric este conferit unui bun cultural prin **clasarea** acestuia, adică înscrierea prin procedura legală în Lista Monumentelor Istorice (LMI).

Monumentele istorice clasate sunt înscrise în Lista Monumentelor istorice (LMI), actualizată în anul 2015 prin Ordinul Ministrului Culturii nr. 2.828/2015, lista care se actualizează la fiecare 5 ani.

Codificarea LMI se face printr-un indicativ alfanumeric de tipul **1.AB - 1 - s - A - 00001 sau 00001.01**

- 1. - *numarul curent al monumentului pe lista județului;*
- *AB - numele simplificat al județului;*
- *I,II,III,IV - capitolele LMI:
I-arheologie; II-arhitectură; III-monumente de for public; IV-monumente memoriale/funerare;*
- *m,a,s - categoriile monumentelor istorice: m-monument; a - ansamblu; s-sit;*
- *A,B - grupa valorică a monumentelor istorice: A-valoare națională; B-valoare locală;*
- *00001 - numarul de cod al monumentelor istorice;*
- *00001.01 - numarul de cod al monumentelor care face parte dintr-un ansamblu sau dintr-un sit.*

În funcție de complexitatea alcătuirii, monumentele istorice se impart în trei categorii:

a. monument (m)- construcție sau parte de construcție, împreună cu instalațiile, componentele artistice, elementele de mobilare interioară sau exterioară care fac parte integrantă din acestea, precum și lucrări artistice comemorative, funerare, de for public, care constituie mărturie cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, arheologic, istoric, etnografic, religios, social, științific sau etnic.

b. ansamblu(a) - grup coerent din punct de vedere cultural, istoric, arhitectural, urbanistic ori muzeistic de construcții urbane sau rurale care formează o unitate delimitată topografic ce constituie o marturie cultural-istorică semnificativă din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific sau etnic.

c. situri (s) - teren delimitat topografic cuprinzând acele creații urbane în cadru natural care sunt mărturie cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific, tehnic sau al peisajului cultural.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

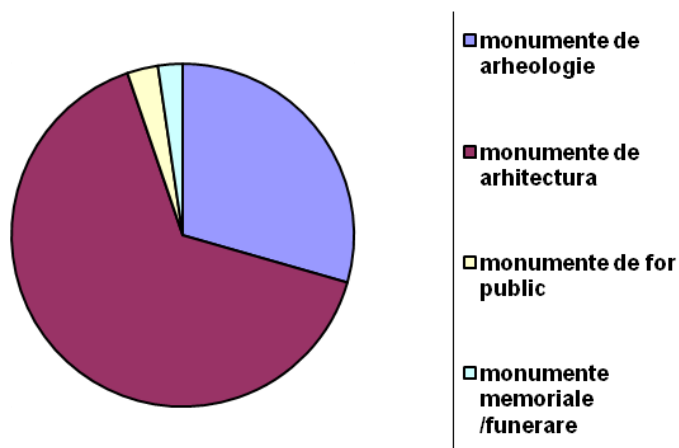
Județul Alba are înscrise în Lista Monumentelor Istorice aprobată prin Ordinul Ministrului Culturii și Cultelor nr.2.828/2015, un număr de **686 monumente istorice** clasificate astfel, după natura lor în patru grupe:

I - monumente de arheologie= 202

II - monumente de arhitectură = 448

III - monumente de for public = 20

IV - monumente memoriale/funerare = 16

Conform Legii nr.422/2001, clasarea monumentelor după grupe valorice se face astfel:

- în grupa A - monumente istorice de valoare națională și universală;
- în grupa B - monumentele istorice reprezentative pentru patrimoniul cultural local

După grupa valorică, la nivelul județului Alba au fost identificate:

- încadrate în **grupa valorică A** (valoare națională și universală)

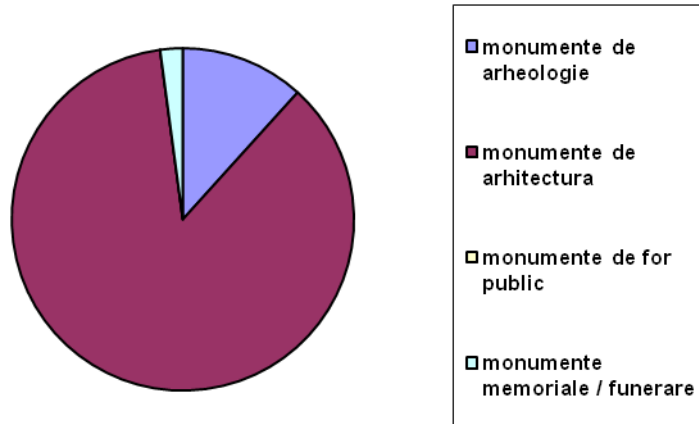
188 monumente istorice, astfel:

I - monumente de arheologie= 22

II - monumente de arhitectură = 162

III - monumente de for public = 0

IV - monumente memoriale/funerare = 4

Județul Alba dispune de două monumente istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO : Cetatea dacică de la Căpâlna și situl rural Călnic.

Unitățile administrativ-teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului cultural construit cu valoare culturală de interes național sunt:

Municipii: Alba Iulia(26); Sebeș(20), Aiud(12), Blaj (9)

Orase: Teiuș(5); Zlatna(2)

Comune: Călnic(8), Ighiu(8), Roșia Montana(7); Vințu de Jos(7); Șona(6); Gîrbova(5); Cetatea de Baltă(5), Pianu(6), Rîmet(3)

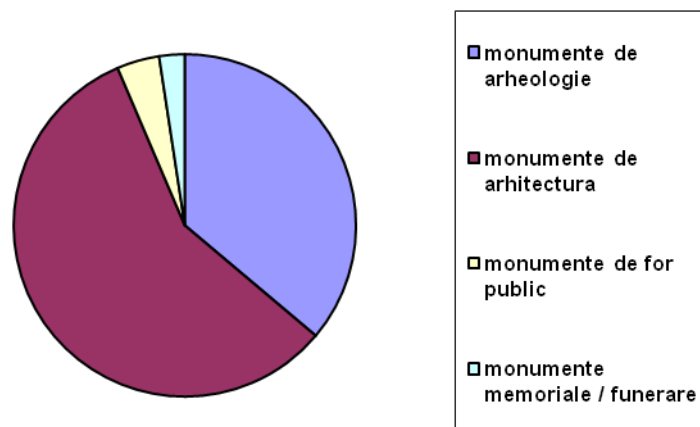
- **încadrate în grupa valorică B (locala) - 498** monumente istorice astfel:

I - monumente de arheologie= 180

II - monumente de arhitectură = 286

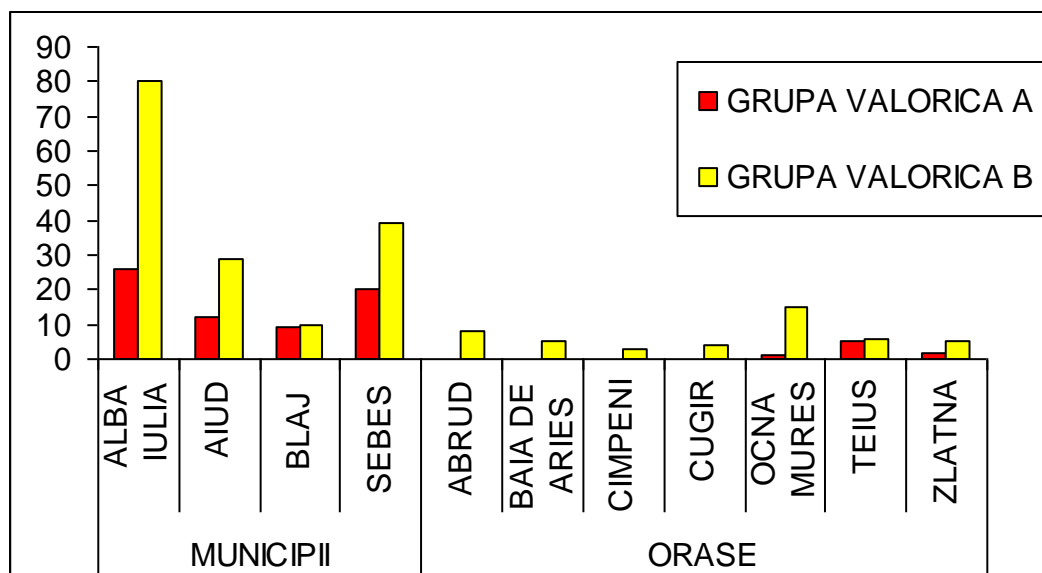
III - monumente de for public = 20

IV - monumente memoriale/funerare = 12

Repartiția monumentelor istorice în teritoriu urban - rural pe grupe valorice se prezintă astfel:

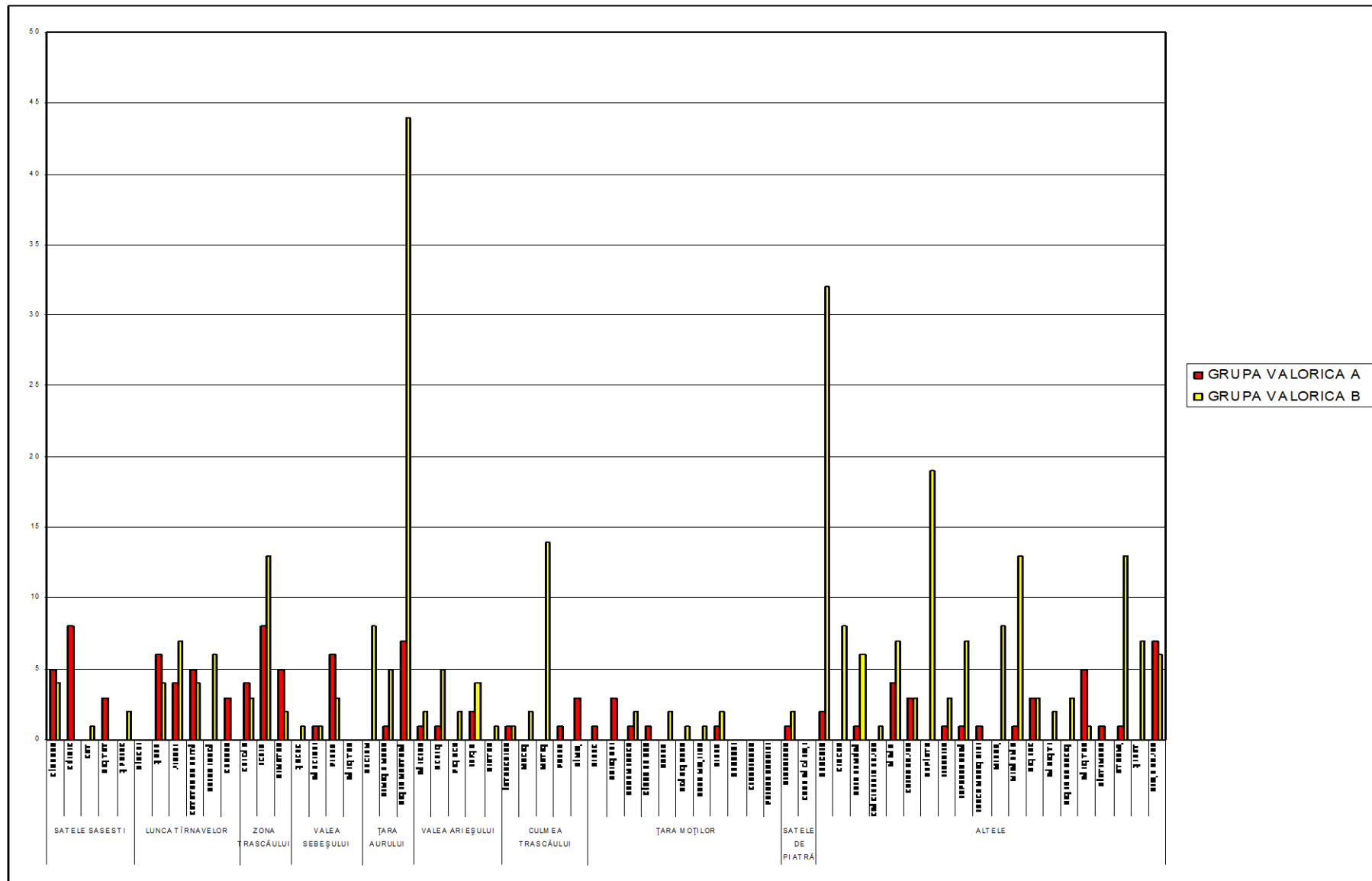
- **municipii și orașe:**

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		GRUPA VALORICA A	GRUPA VALORICA B
MUNICIPII	ALBA IULIA	26	80
	AIUD	12	29
	BLAJ	9	10
	SEBES	20	39
ORASE	ABRUD	0	8
	BAIA DE ARIES	0	5
	CIMPENI	0	3
	CUGIR	0	4
	OCNA MURES	1	15
	TEIUS	5	6
	ZLATNA	2	5

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		GRUPA VALORICA A	GRUPA VALORICA B
SATELE SASESTI	GİRBOVA	5	4
	CÂLNIC	8	0
	CUT	0	1
	DOȘTAT	3	0
	ȘPRING	0	2
LUNCA TÎRNAVELOR	SÎNCEL	0	0
	ȘONA	6	4
	JIDVEI	4	7
	CETATEA DE BALTĂ	5	4
	VALEA LUNGĂ	0	6
	CENADE	3	0
ZONA TRASCĂULUI	CRICĂU	4	3
	IGHIU	8	13
	RIMETEA	5	2
VALEA SEBEȘULUI	ȘUGAG	0	1
	SĂȘCIORI	1	1
	PIANU	6	3
	SĂLIȘTEA	0	0

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

ȚARA AURULUI	BUCIUM	0	8
	ALMAȘU MARE	1	5
	ROȘIA MONTANĂ	7	44
VALEA ARIEȘULUI	SĂLCIUA	1	2
	OCOLIȘ	1	5
	POȘAGA	0	2
	LUPȘA	2	4
	BISTRA	0	1
CULMEA TRASCĂULUI	ÎNTREGALDE	1	1
	MOGOȘ	0	2
	METEȘ	0	14
	PONOR	1	0
	RÎMEȚ	3	0
ȚARA MOȚILOR	ALBAC	1	0
	ARIEȘENI	3	0
	AVRAM IANCU	1	2
	GÎRDA DE SUS	1	0
	HOREA	0	2
	SCĂRIȘOARA	0	1
	VADU MOȚILOR	0	1

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

	VIDRA	1	2
	SOHODOL	0	0
	CIURULEASA	0	0
	POIANA VADULUI	0	0
SATELE DE PIATRĂ	BLANDIANA	1	2
	CERU BĂCĂINȚI	0	0
ALTELE	BERGHIN	2	32
	CIUGUD	0	8
	DAIA ROMÂNĂ	1	6
	CRĂCIUNELU DE JOS	0	1
	FĂRĂU	4	7
	GALDA DE JOS	3	3
	HOPÎRTA	0	19
	LIVEZILE	1	3
	LOPADEA NOUĂ	1	7
	LUNCA MUREȘULUI	1	0
	MIHALȚ	0	8
	MIRĂSLĂU	1	13
	NOȘLAC	3	3

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

RĂDEȘTI	0	2
ROȘIA DE SECAȘ	0	3
SĂLIȘTEA	5	1
SÎNTIMBRU	1	0
STREMȚ	1	13
ȘIBOT	0	7
VINȚU DE JOS	7	6

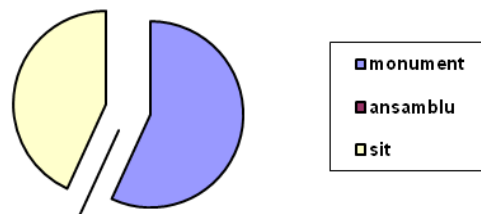
Clasificarea monumentelor înscrise în LMI Alba după tipologie:

I - monumente de arheologie:

- monument = 115

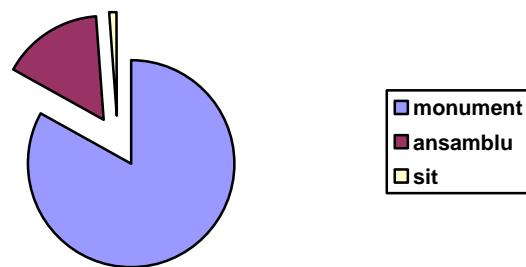
- ansamblu = 0

- sit = 87

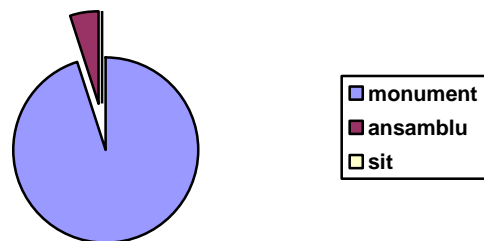
II - monumente de arhitectură:

- monument = 372
- ansamblu = 71
- sit = 5

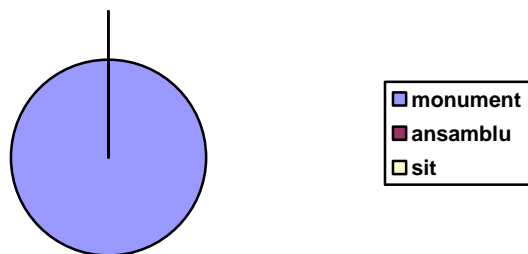
III - monumente de for public:

- monument = 19
- ansamblu = 1
- sit = 0

IV - monumente memoriale/funerare:

- monument = 16
- sit = 0
- ansamblu = 0

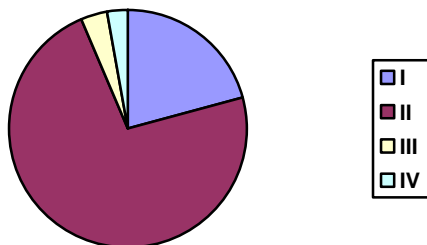

Județul Alba dispune de două monumente istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO : Cetatea dacică de la Căpâlna și Situl rural Cîlnic.

Repartiția monumentelor istorice în teritoriul urban - rural se prezintă astfel:

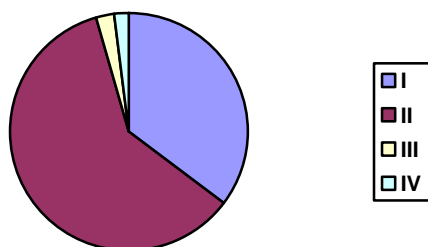
- teritoriul administrativ: **URBAN** (municipii și orașe)- 278 monumente:

- I - monumente de arheologie= 58 (28,7 %)
- II - monumente de arhitectură = 202 (45 %)
- III - monumente de for public = 10 (50 %)
- IV - monumente memoriale/funerare = 8 (50 %)

- teritoriul administrativ **RURAL** (comune)- 408 monumente:

- I - monumente de arheologie= 144 (71,3 %)
- II - monumente de arhitectură = 246 (55 %)
- III - monumente de for public = 10 (50%)
- IV - monumente memoriale/funerare = 8 (50%)

Unitățile administrativ-teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului cultural construit cu valoare culturala de interes național și local sunt:

Municipii: Alba Iulia(106), Sebes(59), Aiud(41), Blaj (19);

Orașe: Ocna Mureș (16), Teiuș(11);

Comune: Roșia Montană (51), Berghin (34), Ighiu (22), Hopârta (19), Stremț(14), Miraslău (14), Meteș (14), Vințu de Jos(13), Farău (11), Jidvei (11), Șona (10);

MONUMENTE UNESCO

Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știința și Cultura(UNESCO) a propus un plan de protejare a bunurilor culturale din lume, prin "Convenția despre Protecția Patrimoniului Mondial Cultural și National", aprobată în 1972.

România este membră UNESCO din 27 iulie 1956 și deși ascunde multe minuni: locuri frumoase ascunse de civilizație, monumente istorice antice sau medievale, dar și monumente ale naturii, neschimbate de secole, are incluse în Patrimoniul Mondial UNESCO șapte grupe de monumente sau locuri din Romania, printre care se regăsesc **asezările săsești cu biserici fortificate din Transilvania și fortărețele dacice din Munții Orăștiei.**

Asezările săsești cu biserici fortificate din Transilvania, incluse în patrimoniul UNESCO din anul 1993, sunt: Biertan, Câlnic, Dârjiu, Prejmer, Saschiz, Valea Viilor și Viscri. Potrivit UNESCO, aceste sate sunt reprezentative pentru peisajul cultural al Transilvaniei de sud, iar importanta lor este dată de gradul de preservare al clădirilor medievale(secoleleXIII-XVI).

Județul Alba dispune de două monumente istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO: Cetatea Dacică de la Căpâlna și Situl Rural Câlnic.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Cetatea Călnic, poziția 350 în L.M.I.2015, cod AB-II-a-A-00196, unul din monumentele de arhitectură cele mai interesante din secolul al XII-lea, ocupă un loc special între fortificațiile ridicate de sașii transilvaneni. Cetatea a fost restaurată de Direcția Monumentelor Istorice din România în anii 1961-1964. Norocul Cetății a fost și interesul unui academician de la Cluj, istoricul Marius Porumb, care în numele asociației Ars Transsilvaniae pe care o conduce a concesiionat biserica și cetatea de la Călnic pentru 49 de ani, ocupându-se ulterior și de restructurarea acesteia cu resurse proprii, dar și cu finanțări ale Băncii Mondiale ori de la Fundația Soroș.

Cetatea Călnic, împreună cu celelalte monumente istorice, formează Centrul Cultural Internațional, patronat de Institutul de Arheologie și Istoria Artei al Academiei Române din Cluj-Napoca și Asociația "Ars Transsilvaniae" România. În spațiile din cetate au fost și sunt organizate mai multe expoziții documentare și de artă, iar capela a devenit aula în care se desfășoară simpozioane, colocvii și conferințe. În aceeași ambianță s-au desfășurat concerte și audiții de muzică medievală, renașcentistă sau barocă. Cetatea a fost introdusă în circuitul turistic, putând fi vizitată tot timpul anului.

Cetatea dacică de la Căpîlna face parte împreună cu fortificațiile Sarmisegetusa Regia, Costești - Blidaru, Costești- Cetate, , Bănița și Luncani-Piatra Rosie din salba de fortificații ce apărau Sarmizegetusa, centru administrativ al Daciei. Cel mai probabil a fost construită în timpul domniei lui Burebista și era rezidența unui nobil dac.

Fortificația de la Căpîlna a fost introdusă în lista patrimoniului mondial UNESCO în 1999, categoria "sit", poziția 906, "Fortificații dacice din Munții Orăștiei", C.6.cetatea Căpîlna - OG 43-2000 și se supune prevederilor OG 47-2000. Starea în care s-au păstrat zidurile este, însă, mai proastă decât la celelalte.

Se încadrează în categoria(c) - situri, grupa A valorică(monumente istorice de valoare națională și universală), ocupă poziția 35 în L.M.I - 2015, cod - **AB-I-s-A-00020** - Cetatea dacică de la Căpîlna, sec. Ia.Chr. - II p.Chr. *Latene, cultura geto-dacică.*

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Consiliul Județean Alba, a finanțat în anul 2013 întocmirea unei documentații, parte din proiectul de **Restaurare și punere în valoare Cetatea dacică Căpîlna - sat Căpîlna, comuna Săsciori**, care are ca obiect efectuarea de lucrări de consolidare/reabilitare/restaurare/conservare a vestigiilor arheologice cuprinse în situl arheologic al fortificației de pe dealul Cetății(cetadelei) și a solicitat finanțare de la Ministerul Culturii pentru lucrările de restaurare, obiectivul fiind cuprins încă din anul 2014 în Programul Național de Restaurare.

Potrivit proiectului de restaurare finanțat și autorizat de Consiliul Județean Alba (Autorizația de construire nr.47/2013), zidurile cetății de la Căpîlna ar urma să fie reconstruite integral, iar terenul reamenajat și consolidat. La fel, traseul de vizitare va asigura punerea în valoare a sitului, prin realizarea de alei și poduri de acces în cetate, cu puncte de informare și semnalizare. În exteriorul fortificației, la baza dealului aflat lângă drumul național, se va construi un obiectiv pentru primirea turiștilor și va fi un centru pentru informare, expunere, depozitare a vestigiilor arheologice și cercetare a monumentului. De asemenea, este vizată și reabilitarea căii de acces și pietonale spre situl UNESCO, dar și amenajarea unor parcări.

Atât Cetatea Călnic cât și Cetatea Dacică Căpîlna, sunt înscrise în Programul de protecție și gestiune a monumentelor istorice înscrise în Lista patrimoniului mondial UNESCO, ale carui obiective generale sunt:

- creșterea participării comunităților locale la păstrarea valorilor universale a monumentelor, prin implementarea planurilor anuale de gestiune și protecție, precum și a acțiunilor prevăzute de acestea la nivel local, național și internațional;
- îmbunătățirea accesului publicului, precum și încurajarea populației și a comunităților, prin implicarea autorităților locale, în vederea constientizării și înțelegerii importanței și valorii universale a monumentelor;
- responsabilizarea autorităților cu atribuții în domeniu, prin implicarea autorităților județene și locale în administrarea, păstrarea, revitalizarea socială și economică a monumentelor prin promovarea și susținerea unor politici cu efecte durabile și adecvate pe plan local.

Pentru cele două monumente înscrise în Lista patrimoniului mondial UNESCO au fost constituite, prin hotărâri ale Consiliului Județean Alba, Comitete de organizare UNESCO formate din specialiști în domeniu și reprezentanți ale administrațiilor județene și locale, care vor elabora planurile de protecție, conservare, întreținere precum și planuri de reabilitare, promovare și punere în valoare a respectivelor obiective. De asemenea comitetele de Organizare UNESCO vor întocmi raportări periodice privind starea de conservare și vor organiza dezbateri publice prin care să atragă atenția asupra importanței păstrării în bune condiții a monumentelor.

Având în vedere importanța și valoarea culturală, arhitecturală și istorică a monumentelor și obiectivelor din județul Alba înscrise în LMI 2015, de-a lungul anilor, începând din 1991 și până în prezent, la inițiativa unor organizații etatice și non-etatice, s-au făcut demersuri pentru a fi înscrise în Lista Indicativă a României pentru Patrimoniul Mondial UNESCO următoarele monumente și obiective considerate ca fiind susceptibile de a fi înscrise în Lista Patrimoniului UNESCO:

- Centrul istoric Alba Iulia*
- Situl Rimetea*
- Situl Roșia Montană (din anul 2016 la inițiativa Asociației ARA(Arhitectura, Restaurare, Arheologie) și Asociația Alburnus Maior.*

MONUMENTE UNESCO ÎN JUDEȚUL ALBA

MONUMENTE DE ARHITECTURĂ DIN JUDEȚUL ALBA ÎNSCRISE ÎN LISTA MONUMENTELOR ISTORICE

Pentru a diagnostica starea actuală a patrimoniului construit din județul Alba, este absolut necesară inventarierea acestuia - obiectiv care reprezintă fundamentul prezentei strategii.

Inventarierea nu se referă doar la numărul monumentelor istorice care constituie patrimoniul construit ci și la clasificarea acestora în funcție de:

- *categoria acestora: (I) monumente de arheologie, monumente de arhitectură (II), monumente de for public (III) și monumente funerare (IV)*
- *tipologia monumentului (ansambluri istorice, centre urbane, cetăți, castele, palate, conace, biserici, case, monumente de arhitectură industrială);*
- *perioadele istorice în care au fost edificate;*
- *forma de proprietate a acestora.*

Clasificarea în funcție de tipologia monumentului:

- *Ansambluri bisericesti - 35:* cele mai reprezentative sunt: Ansamblul bisericii "Buna vestire" - Grecească - Alba Iulia; Ansamblul "Palatul Episcopiei romano-catolice" - Alba Iulia; Ansamblul Mitropoliei greco-catolice - municipiul Blaj; Ansamblul bisericii "Sf. Arhangheli" (a grecilor) - municipiul Blaj, Ansamblul bisericii evanghelice Sebes, etc.

- ***Ansambluri urbane: 7 (6 in Alba Iulia, 1 in Sebes)***
 - Ansamblul urban str. George Cosbuc(B) - Alba Iulia;
 - Ansamblul urban str. Decebal(B) - Alba Iulia;
 - Ansamblul urban B-dul Ferdinand I (B) - Alba Iulia;
 - Ansamblul urban str. Primăverii(B) - Alba Iulia;
 - Ansamblul urban str. Teilor(B) - Alba Iulia;
 - Ansamblul urban str. Trandafirilor(B) - Alba Iulia;
 - Ansamblul urban str. Lucian Blaga(B) - Sebeș.

○ *Ansamluri cetăți fortificate urbane: 3*

- Ansamblul fortificației Cetatea Alba Carolina(A);
- Ansamblul fortificației orasului Sebeș(A).
- Ansamblul fortificației Cetatea Aiudului(A);

-
- ***Ansambluri cetăți fortificate rurale: 2***
 - Ansamblul Cetății Câlnic(Burgviertel)(A) - monument UNESCO;
 - Ansamblul Cetății Greavilor din Gârbova(A);

- ***Centre urbane: 2***
 - Centrul istoric al localității Roșia Montană;
 - Centrul istoric al municipiului Sebeș.

- *Situl urban "Cetatea Alba Iulia"(A);
Cetatea Alba Carolina*

- *Situl rural Câlnic(A);*
- *Situl rural Rimetea(A);*

- **Castele - 9:** Castelul Bethlen - Aiud; Castelul Bethlen - Haller - Cetatea de Baltă; Castelul Mikes - Cisteiu de Mureș; Castelul Weselleny-Obreja; Castelul Banffi - Sâncraia, Aiud; Castelul Bethlen - Sânmiclăuș; Castel - Stremț; Castelul Eszterhazy - Șard, Ighiu; Castelul Teleky - Uioara de Sus; Castelul Martinuzzi(ruine) - Vințu de Jos.

- **Palate - 4:** Palatul Apor, azi Universitatea 1Decembrie - Alba Iulia; Palatul Episcopiei romano-catolice, azi sediul Arhiepiscopiei romano-catolice - Alba Iulia; Palatul Principilor, azi Cercul Militar - Alba Iulia; Fostul palat "Gisella" - Alba Iulia

Muzeul Național al Unirii - Clădirea "Babilon"

- **Conace - 3:** Conacul Bethlen - Cut; Conacul Teleky - Uioara de Sus; Conacul Kendeffy-Horvath - sat Vurpar, Vințu de Jos
- **Biserici de lemn - 36: ex.** Biserica de lemn "Învierea Domnului" Alba Iulia; Biserica de lemn "Înălțarea Domnului" Arieseni; Biserica de lemn "Sf. Împarați Constantin și Elena" Mogoș; Biserica de lemn "Sf. Petru" Berghin; Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" Farău; Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" Cisteiu de Mureș; Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" Dealul Geoagiului; Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" Gabud; etc.

- ***Biserici, mănăstiri, turnuri, clopotnițe, capele -118:*** ex.: Biserica franciscană-Alba Iulia; Biserica "Bunavestire" Alba Iulia; Biserica Sf. Treime Alba Iulia; Biserica "Adormirea Maicii Domnului" Alba Iulia; Catedrala romano-catolică "Sf. Mihail" Alba Iulia; Biserica "Sf. Apostoli" Abrud; Mănăstirea minorita Aiud; Biserica reformată Aiud; Biserica "Buna Vestire- Joseni; Biserica "Cuvioasa Paraschiva" Ampoia; Edicul pentru toacă Arieșeni; Ansamblul "biserica de piatra" Bacăiți; Biserica evanghelică Balcaciu; Catedrala greco-catolică "Sf. Treime" Blaj; Mănăstirea bazilienilor Blaj; Biserica evanghelică fortificată Dostat; Biserica evanghelică fortificată Cenade; Biserica " Sf. Arhangheli" Cicău; Biserica reformată Ciumbrud; Biserica romano-catolică Colțești; Clastrul Franciscanilor Colțești;; Biserica "Nașterea Maicii Domnului" Feneș; Biserica "Nașterea Maicii Domnului" Galda de Jos, etc.

- ***Case - 114 - toate casele sunt monumente istorice - categoria de importanță B:*** cele mai reprezentative sunt: Casa "Nicolae Bethlen" Alba Iulia; Casa camerală; Casa Rubin Patitia și Zaharia Munteanu; Casa de lemn sat Brădeț; Casa parohială evanghelică sat Câlnic; Casa de lemn Păsclișa; Casa Barcsay Sălișteea; Casa Weber Sebeș; Casa de breslaș, azi sediul Protopopiatului Ortodox Sebeș; Casa Filtsch, azi sediul Protopopiatului și Consistoriului Evanghelic Sebeș; Casa Roth Sebeș; Casa Kohuth-Bretenstein Sebeș; Casa Heitz-Konrad Sebeș; Casa Mauksch Sebeș; Casa Zapolya, azi Muzeul "Ioan Raica" Sebeș, etc
Casa "Nicolae Bethlen" Alba Iulia;
- ***monumente de arhitectură industrială; amenajare căi de comunicație - 16:*** Fosta pulberarie nr.1 -Alba Iulia; Ansamblul Calea Ferată îngusta Abrud-Vidolm; Halta Abrud; Halta Baia de Arieș; Halta Bistra; Halta Campeni; Pod Câmpeni; Tunelul Lunca Arieș; Halta Lupșa; Halta Ocoliș; Pod ocoliș; Pod Poșaga de Jos; Halta Roșia Montană; Halta Sălciua; Halta Vidolm.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Datarea monumentelor istorice din județul Alba:

- **Evul mediu - sec. XIII - sec.XIV - 44 monumente** - ex. Situl rural Câlnic, Ansamblul "Cetate", Donjonul Siegfried, Capela, Incinta fortificată - monument UNESCO care pastrează încă elemente gotice precum bifora(fereastra din piatra profilată); Catedrala romano-catolică "Sf. Mihail" Alba Iulia, cel mai valoros monument de arhitectură din Transilvania, marcând apogeul romanticului tarziu; Ansamblul Biserica de Piatră Șibot; Cetatea Aiudului care a fost inițial o biserică fortificată - Biserica Rreformată Calvina fiind edificată în stil gotic tarziu; Cetatea nobiliara Colțesti Rîmetea; Cetatea Greavilor Gârbova, etc.
- **Epoca Modernă - Iluminismul - sec. XV - sec.XVII - 75 monumente** - ex. Cetatea Medievală Alba iulia, Palatul Episcopiei romano-catolice, azi sediu Arhiescopiei romano-catolice Alba Iulia, Castelul Bethlem Aiud și ansamblurile fortificațiilor medievale reprezentative din Transilvania: Biserica evanghelică și incinta fortificată Cenade; Biserica evanghelică și incinta fortificată Jidvei; Biserica reformată și incinta fortificată Cricău; Biserica reformată și incinta fortificată Ighiu, Biserica reformată Lopadea Nouă; Biserica unitariana Șona, Mănăstirea romano-catolică și claustrul Teiuș, etc și casele: Casa Roth; Casa Kohuth-Breitenstein; Casa Heitz-Konrad; Casa Mauksch; Casa Schneider din Sebeș, etc.
- **Epoca Modernă - secolul Revoluțiilor - sec. XVIII - sec. XIX - 260 monumente**
Reprezentative pentru această perioadă sunt: Ansamblul fortificației "Cetatea Alba Carolina"; Situl urban "Cetatea Alba Iulia"; Casa "Nicolae Bethlen", azi Facultatea Teologica Romano-Calotică Alba Iulia; Biserica franciscană Alba Iulia; Muzeul Național al Unirii, fosta clădire "Babilon"; Sala Unirii, fosta Cazină Militara; Biblioteca Universității "1 Decembrie 1918" Alba Iulia; Colegiul Bethlen Aiud; Catedrala "Sf. Treime" Blaj; Cancelaria mitropolitană Blaj; Ansamblul bisericii "Sf. Arhangheli"(a grecilor) Blaj; Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" Cisteiu; Conacul Bethlen Cut; Ansamblul bisericii de lemn " Sf. Arhangheli" Găbud; Biserica de lemn "Sf. Trei Ierarhi" Goiești; Ansamblul "Casa lui Avram Iancu" Incești; Biserica de lemn "Sf. Ilie" Întregalde; Biserica de lemn "Botezul Domnului" Lunca Largă; situl rural Rîmetea; Casa Barcsay Sălișea; Ansamblul urban "Bd. Lucian Blaga" Sebeș; Casa de breslaș, azi sediul Protopopiatului Ortodox Sebeș, etc
- **sec.XX - 40 monumente** - ex. Ansamblul Reintegrării Neamului Alba Iulia; Catedrala "Sf. Treime" Alba Iulia, Ansamblul Calea Ferată Ingustă Abrud-Vidolm; Halta Baia de Arieș; Halta Brazesti; Halta Bistra; Halta Cîmpeni; Pod Cîmpeni, etc și majoritatea caselor înscrise în L.M.I.

Clasificarea monumentelor în funcție de regimul juric (forma de proprietate):

- **Proprietate de stat**
- ex. **Ansamblul castelului Banffı** (AB-II-a-B-00320), situata pe teritoriul administrativ al municipiul Aiud, în localitatea Sîncrai, dataza din 1903 - **patrimoniul public al județului Alba**

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- **Proprietate mixtă**

- **ex.Cetatea Aiudului** (AB-II-m-A-00172) situata pe teritoriul administrativ al Municipiului Aiud, în Piața Consiliului Europei. Datează din sec.XIII-XVII, avand in componenta **Castelul Bethlen**(AB-II-m-A-000172.01), Biserica Reformată (AB-II-m-A-00172.02.), **Capela evanghelică** (AB-II-m-A-00172.03), **Incinta fortificată, cu opt bastioane**: Bastionul Macelarilor, Bastionul Croitorilor, Bastionul Cismarilor, Bastionul Blanarilor, Bastionul Dogarilor, Bastionul Kalendas, Bastionul Olarilor, Bastionul Lacatusilor(AB-II-m-A-00172.04) - **patrimoniul public al Municipiului Aiud, Eparhia Reformată din Ardeal, Biserica Evanghelică - proprietate mixtă**;

- **Proprietate privată(persoane fizice, persoane juridice, culte)**

Monumente istorice care aparțin cultelor religioase:

- **ex. Colegiul Bethlen**(AB-II-m-A-00171) situat pe teritoriul administrativ al Municipiului Aiud, str. Bethlen Gabor, nr.1, datează din anul 1775 - **imobilul a fost retrocedat Eparhiei Reformate din Ardeal**;

MONUMENTE DE ARHEOLOGIE

În LMI 2015 jud. Alba sunt înscrise un numar de 202 obiective arheologice, reprezentând situri arheologice, așezări, necropole, castre, cetăți dacice, așezări fortificate, cimitire, cetăți medievale. Aceste obiective arheologice sunt repartizate în 31 de zone arheologice, în LMI 2015, județul Alba fiind definite ca situri arheologice: Alba Iulia, Aiud, Berghin, Blandiana, Cetatea de Baltă, Cricău, Ciugud, Cugir, Daia Română, Ghirbova, Glogovăț - comuna Valea Lungă, Lopaldea Nouă, Livezile, Oiejdea, Patranjeni-Zlatna, Petrești - Sebeș, Pianu de Jos, Presaca Ampoiului, Râpa Roșie, Stremț, Spalnaca, Tartaria - Gura Luncii, Teiuș, Tibru, Teleac, Țelna, Uioara de Jos - Ocna Mureș.

Monumente de arheologie reprezentative:

- Cetatea dacica de la Căpîlna - monument grupa valorică A, înscris în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO;
- Cetatea dacică de la Cetatea de Baltă;
- Cetatea dacică de la Craiva(Apoulon sau Ranistorum);
- Așezarea fortificată geto-dacă de la Cugir"Cetățuia";
- Așezarea fortificată geto-dacă de la Cetatea de Baltă " Dealul Sântămarie";
- Așezarea fortificată geto-dacă de la Drâmbar, " Dealul Gruiet"(Zidava);
- Orașele antice de la Apulum: Colonia Aurelia Apulensis și Colonia Nova Apulensis;
- Castrul Legiunii a XII-a Gemina de la Alba Iulia;
- Orașul antic Apulum(Zlatna - Pastranjeni);

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- Orașul antic Brucla(Aiud);
- Castrul roman de la Cetatea de Baltă;
- Castrul roman de la Ihiu"Magulici";
- Castrul roman de la Razboieni;
- Castrul de la Șugag"Varful lui Pătru";
- Castrul roman de la Abrud"Cetățuia";
- Așezarea romană Alburnus Maior - Roșia Montană;
- Exploatările aurifere de la Alburnus Maior(Masivul Carnic, Masivul Orlea, Carpeni, Tăul Gurii, Galeria"Cătălina Monulesti"
- Cetatea medievală - Cetatea de Baltă;
- Cetatea nobiliară Colțești - Rimetea;
- Cetatea medievală de la Rimetea "Piatra Secuiului"
- Cetatea medievală de la Săsciori"Cetate";
- Cetatea medievală a Zebernicului(Valea Vintului - comuna Vințu de Jos);
- Cetatea Urieșilor - Gârbova.

Datare pe epoci:

- Neolitic: 25 dintre care 9 aparțin Culturii Petrești;
- Eneolitic: 3;
- Epoca Bronzului: 37 dintre care 13 aparțin Culturii Coțofeni, 5 Culturii Wietemberg;
- Hallstatt: 15;
- Latina: 17 dintre care 14 aparțin perioadei geto-dacă;
- Epoca daco- romană: 3;
- Epoca romană(sec.II - III): 34;
- Epoca medieval timpurie(sec.IX - XII): 7;
- Epoca medievală(sec.XI - XVI): 9;
- Epoca modernă(Roșia Montană): 2.

La nivelul județului Alba, nu există o evidență exactă și completă a siturilor din repertoriul arheologic al județului, o delimitare perimetrală complexă a acestor situri, adecvată cerințelor de dezvoltare urbanistică, care să permită întocmirea unui plan - reprezentare grafică pe harta județului Alba, cu evidența siturilor arheologice cunoscute, cercetate, reperate, presupuse.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Absența marcajului corespunzător al monumentelor, atât într-o anexă cartografică a LMI/2015, cât și în peisajul actual, creează condiții pentru distrugerea lor din culpă, indiferent de tipul de lucrări care se execută asupra terenului purtător de sarcină arheologică/ istorică și în ciuda faptului că situl respectiv este inclus într-o listă menită să-i asigure protecția (LMI/2015 și anexe).

Reprezentativ pentru județul Alba, este *Situl arheologic Alburnus Maior-Roșia Montană* în care au fost găsite celebrele *tăblițe cerate* ce constituie unul dintre izvoarele dreptului roman. Numele Alburnus Maior apare pe mai multe tăblițe cerate romane, de pildă *actum Alburno Maiore* (încheiat la Alburnus Maior), dar așezarea cu acest nume nu este ușor de localizat.

ZONE PROTEJATE

Definiție și baza legislativă.

Zonele construite protejate se împart în:

- zona de protecție a monumentelor înscrise în Lista patrimoniului mondial cultural (MLPM) și monumente propuse pentru înscriere în Lista patrimoniului mondial cultural (MpLPM) delimitată conform studiilor de specialitate (ZPMLPM);
- zone protejate de interes național (ZPCIN);
- zone protejate construite (ZPC);
- zone de interes arheologic prioritar (ZIAP);
- zone de protecție a monumentelor istorice (ZPMI).

Zona de protecție a unui sit arheologic sau istoric - cf. OG 43/2000, art.2: "până la finalizarea cercetării arheologice și luarea măsurilor corespunzătoare de protecție și punere în valoare a descoperirilor arheologice, zonele de protecție ale siturilor arheologice sau istorice, instituite conform legii, sunt totodată și zone cu potențial arheologic reperat".

Zona protejată istoric - cf. L 5/2000, art.1: "zone construite, delimitate topografic, care cuprind valori de patrimoniu cultural și sunt declarate ca atare pentru atingerea obiectivelor specifice de conservare a patrimoniului".

Conceptul de zona protejată construită.

Zona protejată este acea arie construită coerentă, delimitată topografic, determinată de existența unor valori de patrimoniu cultural a căror protejare prezintă un interes public și declarată ca atare pentru atingerea obiectivelor specifice de conservare și reabilitare a valorilor de patrimoniu. Statutul de zonă protejată crează asupra imobilelor din interiorul zonei servituti de intervenție legate de desființare, modificare, funcționalitate, distanțe, înălțime, volumetrie, expresie arhitecturală, materiale, finisaje, împrejurimi, mobilier urban, amenajări și plantații și este stabilit prin documentații de urbanism specifice aprobate. (Legea nr.350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul).

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

În conformitate cu art.5 alin.(3) din Legea 5/200 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului Național - Secțiunea a III-a - zone protejate, este obligatorie instituirea zonelor construite protejate, înglobatoare de monumente, ansambluri și situri și elaborarea unor documentații de urbanism și regulamentele aferente acestora (PUZCP), care vor cuprinde măsuri de protecție și conservare a valorilor de patrimoniu cultural național din respectivele zone. În acest sens s-au emis "Normele metodologice de elaborare și conținutul-cadru al documentațiilor de urbanism pentru zone construite protejate (PUZCP) aprobate cu Ordinul MLPAT nr.562/20.10.2003.

Autoritățile publice locale competente au obligația să includă în planurile urbanistice generale (PUG) și în regulamentele aferente *zonele protejate construite*; În zonele protejate construite pot fi instituite servituți de utilitate publică și reglementări speciale de construire prin planurile și regulamentele de urbanism aprobate și avizate conform legii. După aprobare, planul urbanistic pentru zona construită protejată (PUZCP) și regulamentul aferent sunt opozabile în justiție.

Conceptul de zonă de protecție a monumentului istoric.

Protecția monumentelor istorice se realizează prin metode specifice directe și prin instituirea zonelor de protecție a monumentelor istorice.

- pentru fiecare monument istoric se instituie zona sa de protecție, delimitata pe baza repelor topografice, geografice sau urbanistice, în funcție de trama stradală, relief și caracteristicile monumentului istoric, după caz, prin care se asigură conservarea integrată și punerea în valoare a monumentului istoric și a cadrului său construit sau natural;
- delimitarea și instituirea zonei de protecție se realizează, simultan cu clasarea bunului imobil ca monument istoric în condițiile legii;
- autoritățile publice locale competente vor include în planurile urbanistice și în regulamentele aferente zonele de protecție delimitate;

Dimensiunile zonelor de protecție ale monumentelor istorice sunt reglementate de Legea nr.5/2000 și Legea nr.422/2001, respectiv: până la instituirea zonei de protecție a fiecărui monument istoric, se consideră zona de protecție suprafața delimitată cu o rază de 100m în localități urbane, 200 m în localități rurale și 500m în afara localităților, măsurată de la limita exterioară terenurilor aferente monumentelor istorice.

Zone protejate instituite și incluse în Planurile Urbanistice Generale ale U.A.T-lor și reglementate prin documentații de urbanism pentru zone construite protejate (PUZCP) - județul Alba:

- *PUZ - Zona protejată cetatea Alba Iulia - aprobat prin HCL Alba Iulia nr.333/22.10.2015*, prin care sunt stabilite reglementările și regulamentul de gestiune urbană aplicabile cetății Alba Carolina și a zonei de protecție a acesteia;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- PUZ - Zona centrală protejată AIUD - aprobat prin HCL nr.9/2000
- PUZ - "Reamenajare spațiu public și îmbunătățirea mediului urban în Centrul Istoric SEBEȘ".
- PUZ - zone protejate - Cetatea Câlnic

ZONE CU VALOARE CULTURAL IDENTITARĂ LA NIVELUL JUDEȚULUI ALBA

Județul Alba se remarcă printr-un patrimoniu cultural valoros în contextul tradițiilor și diversității, datorită arhitecturii originale a caselor de la Arieseni, Girda, Vidra, Avram Iancu, Albac, Mogos, Ponor, Rimet, Rametea, Sasciori, Sugat, etc.

În **mediul rural**, modalitățile tradiționale de expresie s-au conservat foarte bine, conservarea cadrului construit original, a contribuit la localizarea patrimoniului cultural identitar (tradițional) cu precădere în anumite zone, considerate purtătoare de tradiții.

"Tara Motilor" este un focar de artă și obiceiuri populare, distingându-se localitățile: Avram Iancu (tradiționala vatră a tulinului folosit de femei); Bucium (cel mai bogat și mai interesant port popular românesc din această parte a țării); Capalna (obiceiuri legate de existența oierilor); Laz (școala populară de artă: țesături, cusături, pictura pe sticlă); Sasciori (ceramica roșie smaltuită și nesmaltuită); Sugag (școala populară de artă: cioplitul lemnului); Vidra (asezare tipică motească, cu meserii tulinari și ciubarasi).

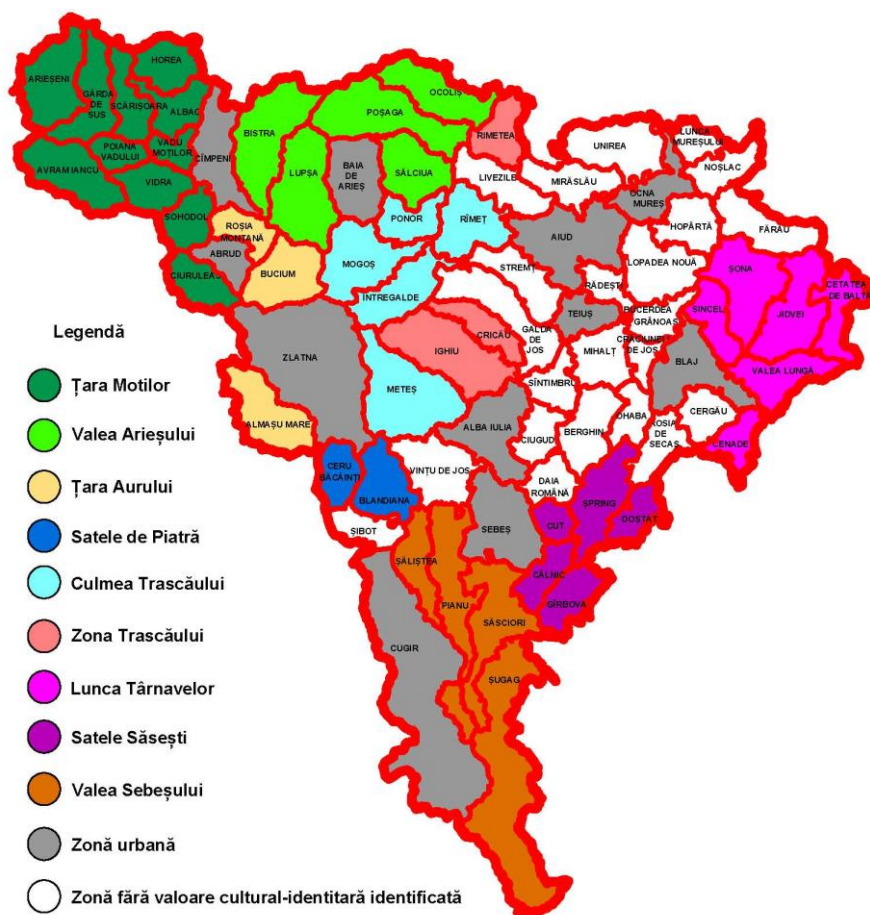
Exploatarea patrimoniului cultural identitar (tradițional) în concordanță cu valorificarea peisajului natural, reprezintă o oportunitate de dezvoltare pentru județul Alba, fapt care determină *o preocupare asiduă și constantă a Consiliului Județean Alba pentru conservarea și dezvoltarea integrată a patrimoniului rural ca element de identitate culturală.*

În acest sens, la nivelul județului Alba au fost identificate nouă zone cu valoare cultural identitară (tradițională), după cum urmează:

- *Țara Moților*
- *Valea Arieșului*
- *Țara Aurului*
- *Satele de piatră*
- *Culmea Trascăului*
- *Zona Trascăului*
- *Lunca Târnavelor*
- *Satele Ssești*
- *Valea Sebeșului*

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

ZONELE CU VALOARE CULTURAL IDENTITARĂ LA NIVELUL JUDEȚULUI ALBA

1.ȚARA MOTILOR - Albac, Arieșeni, Avram Iancu, Gîrda de Sus, Horea, Poiana Vadului, Scărișoara, Sohodol, Vadu Moților, Vidra, Ciuruleasa.

Roirea populației spre bazinul Arieșului superior, în Țara Moților, a avut un caracter individual, nu comunitar, și nu a fost sincronizată temporal și spațial. Din acest motiv, gospodăriile - dezvoltate din adăposturile sezoniere inițiale (mutături) construite în mijlocul defrișărilor individuale - erau izolate, cu mari distanțe între ele. Abia când urmașii familiei întemeitoare își întemeiau gospodării permanente pe teritoriile defrișate, apărea în acest punct un crâng, adică un grup de gospodării înrudite, izolate în munte. Aceste crânguri - tipice pentru Țara Moților - erau lipsite inițial de ulițe și nu erau legate de localitățile mari, din vale, prin drumuri de car, transportul poverilor făcându-se exclusiv cu caii.

Arhitectura rurală din Țara Moților este un produs al conjuncturii complexe descrise mai sus, locuințele tradiționale caracteristice zonei pargurgând mai multe stadii de evoluție:

- *casele de mutatură arhaice, monocelulare*, erau construite pe fânețele departate de stat, în munte, și erau folosite doar sezonier, în perioada cositului și în cursul iernării animalelor. De dimensiuni mici, ele aveau pereții construiți din barne orizontale semicilindrice și foarte late (doar cinci-șase într-un perete), îmbinate la colțuri "*in cheutori*".

Diferența de nivel creată frecvent de terenul în panta pe care erau construite era neutralizată cu *boci* de lemn alăturați sau cu picioare din piatră clădită cu pământ.

Unica fereastră a *casei de mutatură* era mică și prevăzută uneori doar cu burduf de oaie, nu cu sticla. Tavanul era construit din bârne semirotonde, iar șarpanta avea patru ape și era abruptă, pentru a anula greutatea stratului gros de zapadă.

La *casele de mutatură* foarte vechi, șarpanta constă din căpriori rotunzi cu baza curbă, recoltați cu o parte din rădăcina, pentru a susține platforma pe care este clădit materialul învelitor, constând în straturi succesive de ramuri de molid și aschii ramase după prelucrarea ciuberelor (vase mari din lemn cu toarțe).

Această tehnică de acoperire este unică în România și s-a păstrat până astăzi doar la construcțiile gospodărești (suri, poeti) din zonele izolate ale Țării Moților, fiind generată tocmai de practicarea intensă a *văsăritului* și de adaptarea moților la mediul de viață montan, unde nu dispuneau de alte materiale de acoperire ieftine (paie sau trestie), sindrila fiind prea prețioasă.

- *casa cu tindă (târnat)* - transformarea în casă familială a caselor de mutatură, monocelulare - prin alipirea unei tinde (târnat). Alipirea este evidentă (stâlpi șanțuiți, bârne mai subțiri la tindă), iar funcțiunea sezonieră inițială a încăperii locuite este atestată de păstrarea sub fereastra cu sticlă - a decupajului pentru fereastra acoperită doar cu burduf de oaie.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Se remarcă bârnele semicilindrice late, obținute prin crăparea în două a unui trunchi și adaptarea rudimentară a construcției la terenul în pantă (boci de lemn, zid de piatră cu pământ).

Șarpantarea cu căpriori curbi și acoperirea cu ramuri și așchii constituie o tehnică de construcție cu valoare istorico-documentară excepțională și cu funcție identitară pregnantă pentru Țara Moșilor. Șarpanta înaltă, în patru ape (cele înguste foarte abrupte), cu lucarne, va fi regăsită și ea, ulterior, la casele tradiționale din Țara Moșilor, constituind un alt element arhitectural cu valoare identitară zonală.

- *casa cu cămară* a evoluat din casa de mutatură, prin închiderea cu bârne a jumătății din spate a târnațului acesteia și prin transformarea spațiului creat într-o camară cu intrare separată. Din acest moment se impune în Țara Moșilor casa cu cămară și târnaț parțial, pe colț, acest ultim element devenind treptat, un însemn zonal caracteristic. La aceasta casă apare deja scara de lemn cu balustradă, protejată cu copertina simplă, de șindrila, un element arhitectural dezvoltat ulterior și devenit caracteristic pentru locuința tradițională din Țara Moșilor.

- *casa cu târnaț la fațadă* a apărut prin adaugarea , lângă cămară, a unei noi încăperi de locuit și prin extinderea ulterioară a târnațului cu stâlpi în lungul întregii fațade.

- *casa cu verandă* - în perioada interbelică se impune în zonă ultima verigă evolutivă a casei tradiționale cu cămară și cu un singur nivel, caracterizată printr-un plan cu trei încăperi(doua de locuit, una cu rol de cămară) și un târnaț pe colț, închis cu geamuri. Deși păstrează majoritatea elementelor tradiționale tipic locale (pereți din bârne aparente, încăperi cu intrări separate, târnaț pe colț), această variantă posedă deja o șarpantă în două ape, straina zonei, preluată din mediul orășănesc, odată cu ptractica închiderii cu geamuri a târnațului numit acum veranda.

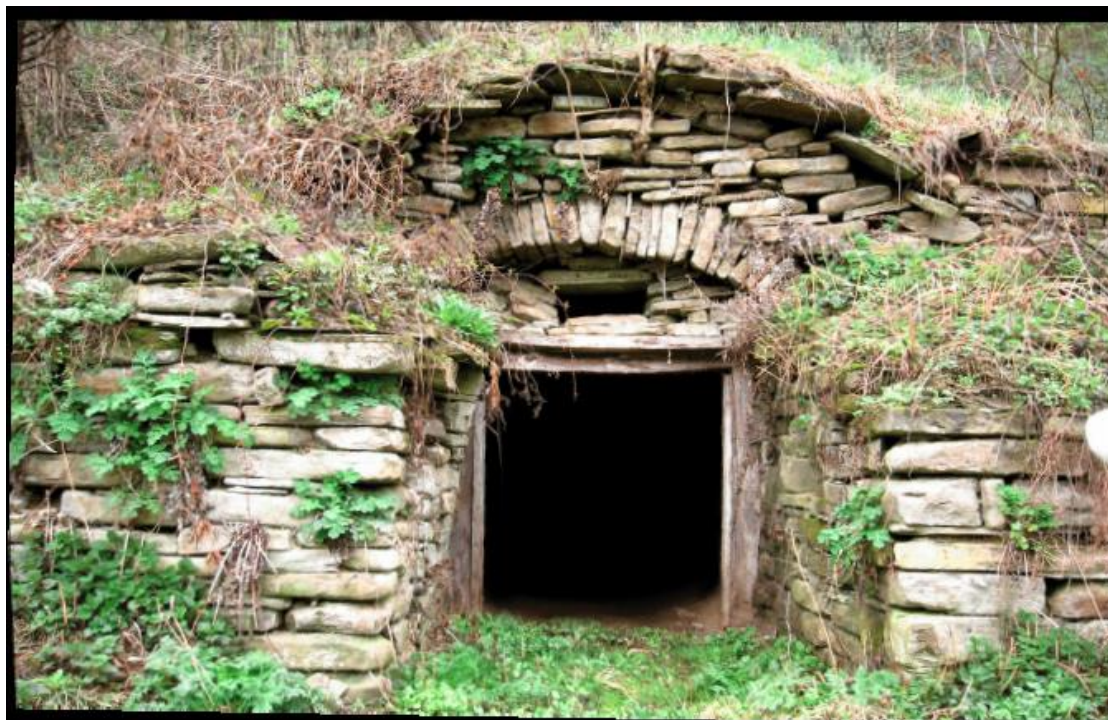
Din păcate, după schimbarea din 1989, mulți localnici au demolat locuințele tradiționale, deoarece nu au conștientizat rolul major jucat de arhitectura veche în conservarea identității culturale locale, identitate ce constituie o resursă prețioasă într-o zonă în care principala speranță de dezvoltare este oferită de agro-turism și de turismul cultural.

2. SATELE DE PIATRĂ - Ceru Bacăinți, Blandiana.

Casa tradițională în zona Satelor de Piatră este cea compusă din două, mai rar trei camere, cu tindă și târnaț pe latura lungă, în care accesul se realiza din târnaț în tindă. Particularitatea caselor din aceasta zonă este larga transpunere în piatră a acestui tip constructiv. Deseori sub nivelul caselor erau amenajate camere separate și/sau pivnițe pentru păstratul alimentelor, iar sub târnaț erau amenajate cotețe pentru păsări sau porci.

Atât tavanul pivnițelor cât și golurile mai mari de la ferestre au fost realizate cu bolți din piatră. Golurile de ușă erau prevăzute cu montanți laterali și o bârnă de lemn fasonat în partea superioară.

Anexa cu funcție de pivniță de tip semibordei, utilizează aceleași materiale solide și liant. Merită consemnată utilizarea bolții semicirculare realizată de asemenea din lespezi de piatra sedimentară cu porți mari(material usor), legate de asemenea cu argilă în amestec cu nisip.

3.ȚARA AURULUI - Roșia Montană, Bucium ,_Almasu Mare.

În arealul Țara Aurului, satele specific moșești din zonă au cunoscut schimbări majore în momentul în care coloniștii(germani în mare parte) s-au stabilit în regiune ca mineri sau proprietari de mine, și au adus cu ei și obiceiurile în ceea ce privește organizarea gospodăriei și construirea caselor.

În acest areal sunt prezente ansambluri de gospodării foarte variate, de la cele de mici dimensiuni de tip moșesc, realizate integral din lemn, până la construcții realizate cu arhitecți străini, având parter comercial, etaj pentru locuit, gang de intrare în curte, fațade bogat decorate și detalii deosebite de feronerie.

În centrul Rosiei Montane, care are un caracter mai degrabă urban decât rural, parcelele sunt de mici dimensiuni din cauza densificării treptate a centrului, iar anexele gospodărești agricole lipsesc complet.

În cadrul gospodăriilor sunt întâlnite frecvent **morile pentru prelucrarea minereurilor, steampuri și ateliere individuale(cu acces din strada)**, unde proprietarii prelucrau minereurile sau își depozitau uneltele folosite în minerit. Aceste ateliere sunt de obicei amplasate la demisolul sau parterul construcțiilor cu două niveluri.

Numeroase gospodării au în componență **mori(șteampuri)** pentru prelucrarea minereului, câteva case fiind construite chiar deasupra cursului de apă, pentru simplificarea procesului de "spălare" a aluviunilor care conțineau aur.

Împrejmuirea gospodariilor este și ea realizată sub mai multe forme. Astfel, la casele vernaculare mai modeste, împrejmirile sunt realizate din lemn, cu înălțimi reduse. Însă la casele de factură urbană, împrejmirile sunt realizate din piatră, fie sub forma unor porți înalte și masive(cu acces separat pentru care și pentru persoane, ce sunt tencuite și văruite în culorile casei principale), fie sub forma unor ziduri de 1-1,5metri, realizate din piatră seaca netencuită(denumite local "**mauri**"), unde accesele in curti se fac prin porți realizate din lemn.

4.VALEA ARIESULUI - Sălciua, Ocoliș, Poșaga, Lupșa, Bistra.

Locuințele și construcțiile tradiționale din zona Văii Arieșului au în general o planimetrie simplă, și dimensiuni modeste. Acest lucru se datorează materialelor și tehnologiilor din trecut.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

În general, și în zona de deal, tipologia construcțiilor este aceeași, **cu tarnat** - care este elementul arhitectural cel mai des întâlnit, însă diferă densitatea construcțiilor. Astfel, în zona de vale, construcțiile și gospodăriile sunt grupate pe terenurile plate, iar în zona de deal acestea sunt răspândite în teritoriu.

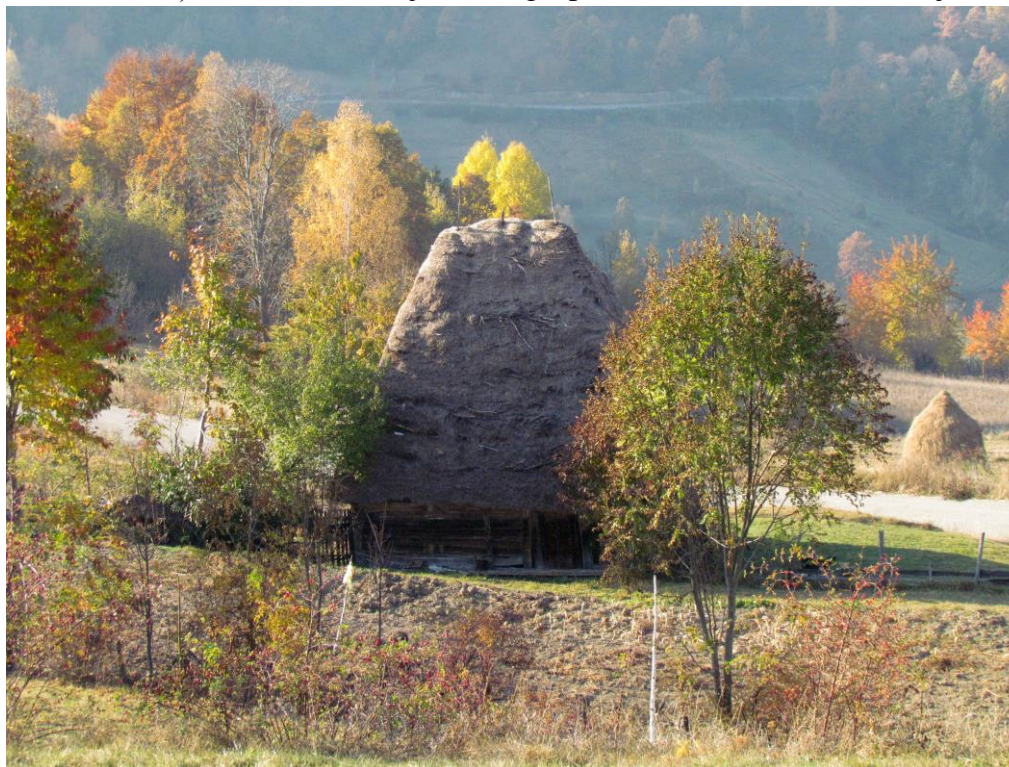
Majoritatea construcțiilor tradiționale au soclu sau parter realizat din piatra naturală. Deasupra soclului, demisolului sau parterului este un nivel realizat integral din lemn, nivel la care se găsește și târnațul.

5.CULMEA TRASCAULUI - Intregalde, Mogoș, Ponor, Rîmeț, Metes.

Cea mai veche formă de locuință specifică perioadei prefeudale și feudal timpurie, dar care mai poate fi întâlnită uneori până astăzi în zona Culmii Trascăului este casă de locuit cu o singură cameră(monocelulară). Ulterior aceasta a fost întregită printr-o nouă încăpere mai mică și anume cămara, destinată păstrării alimentelor și uneltelor. Din necesități practice, încăperilor inițiale li s-a adăugat "tinda", destinată atât depozitării alimentelor cât și a pregătirii hranei.

Un element arhitectural specific zonei este **șura**, care ia multe forme în zona Apusenilor. De la șura simplă din bârne de lemn, acoperită cu paie, la șura cu grajd(simplu sau dublu), la șura cu absidă, majoritatea gospodăriilor dezvoltându-se în jurul ei.

În mod tradițional șurile erau construite pe o temelie joasă din piatră legată cu pământ, având pereți din bârne de lemn, încheiate la colțuri fie în coadă de rândunica, fie în creștături rotunde sau pereți din piatră, șarpanta fiind acoperită cu un strat gros de paie împletite cu crengi.

Un lucru îmbucurător îl reprezintă numărul mare de astfel de anexe gospodărești aflate în stare bună, care prin dimensiunile lor generoase se pretează la refuncționalizări și integrate în circuitul turistic. Acoperișul foarte înalt, în patru ape, cu două pante abrupte, poate gazdui foarte ușor camere de locuit.

6. SATELE SĂSEȘTI: Cîlnic, Cut, Dostat, Gârbova, Spring

Arealul ocupat de teritoriul administrativ al acestor comune formează o microzonă geografică și etnografică situată în partea sud-vestică a Podișului Transilvaniei, ocupând suprafețe importante din Podișul Secașelor.

Specificitatea Satelor Săsești este dată în principal de caracterul lor compact și de *gospodăriile de tip "închis"*, care generează un peisaj rural foarte ritmat și dinamic, bogat în decorațiuni și culori pastelate. Toate gospodăriilor prezintă pe latura posterioară șură, element important care oferă specificitate structurii planimetriei satelor săsești.

Datorita aspectului de **"fortăreață"** pe care o au gospodăriile din zona Satelor Săsești, înșiruirea mai multor astfel de gospodării crează la stradă un front construit continuu ce definește caracterul distinct al acestor sate și reprezintă un element complex de identitate vizuală și specificitate.

Volumetria caselor este în general una simplă, cu latura scurtă perpendiculară pe stradă, cu acoperișul în două ape și *fronton trapezoidal cu pinion(teșitură)* pe fațada de la stradă.

Compoziția fațadei rezultă atât din alăturarea armonioasă a ferestrelor, a ușilor, porților și elementelor decorative, care împreună crează un ritm bine structurat al fațadei și al străzii, cât și din modul de rezolvare a frontunului și a șarpantei.

Astfel, gospodăria săsească are un caracter foarte intim, domeniul public fiind clar separat de proprietatea privată, atât funcțional cât și vizual.

7.VALEA TÂRNAVELOR - Șona, Jidvei, Cetatea de Baltă, Valea Lungă, Sincel, Cenade.

În zona Văii Târnavelor, unde influența săsească a fost foarte puternică, așezările prezintă caracteristici similare cu satele săsești, fiind alcătuite dintr-o însiruire de gospodării compacte, aliniate cu latura scurtă la stradă.

Fațadele caselor din această zonă au o compoziție și un ritm al golurilor asemănătoare cu cele săsești. Diferențele prin care se disting clar cele două areale sunt:

- grad mai redus de ornamentare a fațadelor cu decorații, bosaje, ancadrame, cornișe;
- complexitatea scăzută a elementelor de tâmplărie și a detaliilor de realizare a acestora;

întâlnirea frecventă pe fronton a numelui proprietarului și a anului de execuție;

- *întâlnirea frecventă pe fronton a numelui proprietarului și a anului de execuție;*
- numărul redus de case care au la acoperiș pinion;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- existența unui număr mare de case care nu sunt dispuse pe limita de parcelă de la stradă, fiind retrase cu 1-2 metri și având ca delimitare între stradă și curte un gard.

Influența săsească este resimțită puternic în aceste localități, fiind la fel de frecvente și construcțiile aliniat la strada cu fronton decorat, cu porțile monumentale din zidărie, cu sau fără arcade. Caracterul compact al gospodăriilor și satelor din această zonă este de asemenea o trăsătură specifică arhitecturii săsești.

8. SECUIMEA TRASCĂULUI - Rimetea , Cricau, Ighiu.

Unicitatea zonei este dată de existența unui număr mare de case/locuințe cu valoare arhitecturală. Majoritatea caselor sunt construite în a doua jumătate a sec. XIX, într-un stil arhitectural specific, ce îmbină influențe secuiești și germane. Reconstruirea acestor case a avut loc după ce un devastator incendiu a distrus localitatea în jurul anului 1870.

Tipologia de parcelar și de amplasare a construcțiilor pe lot în cadrul gospodăriilor este foarte asemănătoare cu cea întâlnită în zona satelor săsești. Casele sunt aliniat la strada, însă accesele pe lot nu se fac prin porți masive de zidărie, deoarece împrejurimile aici sunt realizate din lemn, porțile fiind sculptate ornamental. Loturile lungi și înguste au generat poziționarea casei cu latura scurtă la stradă, iar în cazul satului Colțești, au impus și amplasarea șurii în continuarea casei. În general, subsolurile locuinței erau prevăzute la rândul lor cu pivnițe, destinate atelierelor meșteșugărești sau păstrării unor alimente/produse etc.

În urma unui studiu urbanistic privind centrul istoric al localității, și întocmirea Planului Urbanistic General, Comitetul Național al Monumentelor istorice a acordat întregului intravilan al satului Rimetea statutul de zona arhitecturală și urbanistică protejată.

9.VALEA SEBEȘULUI - Șugag, Săsciori, Pianu, Salistea.

Zona Văii Sebeșului adăpostește tipologii diverse de ocupare a terenului și gospodării cu structuri deosebite generate de relieful variat.

Gospodăriile din zonele de vale, cele care urmăresc Valea Sebeșului, sunt influențate de arhitectura satelor săsești. Drept urmare majoritatea se încadrează în tipologia gospodăriei închise, având o împrejmuire înaltă și plină. Satele "liniare" din zona Văii Sebeșului sunt dispuse pe văi înguste, de aceea în multe cazuri parcelele nu au proporțiile și nici distanță între fronturi specifice satelor săsești.

Satele risipite din zona de fânețe. Gospodării cu ocol întărit și construcții sezoniere.

Zonele de munte unde întâlnim acest tip de așezări se caracterizează printr-o densitate redusă de populație, și o răspândire mare a gospodăriilor în teritoriu, acestea având mari distanțe între ele.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Gospodăriile cu ocol întărit, sau **ocol pătrat** sunt caracteristice zonelor de munte cu fânețe, unde viața pastorală era și este încă prezentă. Aceste gospodării grupează casa și acareturile care sunt unite printr-un gard solid din lemn ce determină în acest fel **ocolul**(curtea). Accesul la nivelul întregii gospodării se realizează printr-o singură poartă, și doar din interiorul ocolului se poate realiza accesul în casă și în restul construcțiilor, ale căror intrări sunt dispuse perimetral în interiorul curții.

Aproape fiecare gospodărie din zona de vale își regăsește un corespondent la nivelul zonei de fânețe, unde se întâlnesc construcțiile sezoniere, așezări cunoscute sub denumirile de colibe sau sălașe. În structura acestor așezări intră coliba ca adăpost pentru oameni, grajduri ca adăpost pentru animalele mari și adăposturi de oi. Aceasta din urmă se pot regăsi în mai multe formule: perdeaua, staulul, curțile pentru oi și stânilile în zonele alpine.

Colibele pot fi atât adosate curților de oi, fiind integrate în planimetria lor, cât și independente, reprezentând construcții elaborate asemenea caselor de locuit cu 2 încăperi.

Aceste construcții sezoniere reprezintă mărturia unei importante activități pastorale în zonă, fiind importantă păstrarea lor.

Cap. III. STADIUL ACTUAL AL CONSERVĂRII ȘI PROTEJĂRII PATRIMONIULUI CONSTRUIT ÎN JUDEȚUL ALBA

Județul Alba are un bogat și variat patrimoniu cultural construit, materializat în ansambluri urbane, cetăți fortificate, centre istorice, situri rurale, catedrale, ansambluri bisericesti, biserici, palate, castele conace, case și căi de comunicații, patrimoniu situat atât în mediul urban cât și în mediul rural.

Repartiția monumentelor înscrise în LMI 2015 în județul Alba este următoarea:

- zona urbană - 278 monumente istorice
- zona rurală - 408 monumente istorice.

În mediul urban, se remarcă Alba Iulia, Aiud, Sebeș și Blaj, ca orașe cu o istorie reprezentativă pe scara națională, pentru o serie de evenimente. Ponderea monumentelor istorice de tip A, este mai mare decât în celelalte orașe secundare ca importanță, și respectiv față de mediul rural. Cel de-al doilea tip de orașe (Abrud, Baia de Arieș, Câmpeni, Cugir, Ocna Mureș, Teiuș și Zlatna), se remarcă de asemeni printr-o concentrație mare a monumentelor, precum și a siturilor arheologice în curs de cercetare.

Mediul rural se remarcă printr-un patrimoniu construit valoros în contextul tradițiilor și diversității, datorită arhitecturii originale a caselor de la Arieșeni, Gârda, Vidra, Avram Iancu, Albac, Mogoș, Ponor, Rîmeț, Râmetea, Săsciori, Șugag.

Repartiția monumentelor istorice înscrise în LMI 2015 pe unitățile administrative din județ este următoarea:

- *municipii: Alba Iulia(106); Aiud(41); Blaj(19); Sebeș(59)*
- *orașe: Abrud(8); Baia de Arieș(5); Campeni(3); Cugir(4); Ocna Mureș(16); Teiuș(11); Zlatna(7);*
- *comune: Roșia Montană(51); Ighiu(21); Berghin(34); Miraslău(14); Stremț(14), Vințu de Jos(13); Meteș(14); Farău(11); Jidvei(11), Șona(10); Hopârta(19); Cetatea de Baltă(9); Gârbovă(9); Pianu(9); Călnic(8); Mihalț(8); Cricău(7); Daia Română(7); Rimetea(7); Șibot(7); Galda de Jos(6); Almașu Mare(6); Săliște(6); Valea Lungă(6); Blandiana(3); Doștat(3); Rîmeț(3); Roșia de Secaș(3); Vadu Moșilor(1); Vidra(3); Avram Iancu(3); Bucium(8); Întregalde(2); Mogoș(2); Ocoliș(2); Rădești(2); Sălciua(2); Săscior(2); Spring(2); Cergău(1); Crăciunelul de Jos(1); Cut(1); Gârda de Sus(1); Horea(1); Lunca Mureșului(1); Ponor(1); Poșaga(1); Sîntimbru(1); Șugag(1).*

Pentru a avea o imagine clară a stării de conservare a patrimoniului construit în județul Alba, prezentăm o analiză punctuală pentru cele mai reprezentative unități administrative teritoriale ale județului(Alba Iulia, Aiud, Blaj, Sebeș), cu privire la:

- *restaurarea, protejarea și conservarea monumentelor istorice, a picturilor interioare, frescelor, picturilor murale exterioare;*
- *refacerea/amenajarea căilor de acces(pietonale și carosabile) către obiectivele reabilitate, în interiorul zonei de protecție a acestora;*
- *delimitarea și reglementarea zonelor protejate prin PUZ-CP;*

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- exercitarea dreptului de preemțiune pentru cumpărarea monumentelor istorice puse în vânzare de proprietari în vederea trecerii în patrimoniul comunității locale;

- semnalizarea monumentelor istorice în conformitate cu prevederile legale.

1. SALVAREA ȘI SALVGARDAREA PATRIMONIULUI CONSTRUIT DIN JUDEȚUL ALBA

MUNICIPIUL ALBA IULIA

Municipiul ALBA IULIA	categorii de monumente	arheologie	arhitectură	for public	funerare	total monumente
106 monumente istorice înscrise în LMI 2015	Clasa A	6	19	0	1	26
	Clasa B	4	71	4	1	80

Municipiul ALBA IULIA	Tipuri monumente istorice	Numar monumente	clasa A	clasa B
90 munumente de arhitectură înscrise în LMI 2015	ansambluri urbane	6	0	6
	cetati	2	2	0
	castele	0	0	0
	palate	5	4	1
	biserici	10	6	4
	case	50	1	49
	altele	12	3	9

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Municipiul Alba Iulia deține o zestre de monumente foarte bogată și importantă. Este de remarcă diversitatea de stiluri și modul cum a evoluat orașul de-a lungul timpului. Pe raza U.A.T. Alba Iulia sunt **106 monumente istorice** înscrise în LMI 2015 aprobată de Ministerul Culturii, reprezentând **15% din totalul monumentelor istorice din județul Alba**, cele mai importante fiind:

- *Ansamblul fortificației "Cetatea Alba Carolina"* cu toate componentele: ziduri, bastioane, porți, curține, raveline, contrașarzi, terase bastionare, șanturi interioare și exterioare, contraesearpe;

- *Situl urban "Cetatea Alba Iulia"* care este unul dintre cele mai valoroase nuclee urbane istorice din țară. Elementele de bază ale țesutului istoric al cetății - trama stradală, parcelar, fond construit, amenajări peisagistice, împreună cu relațiile stabilite între ele - modul de ocupare al terenului, raportul spațiu construit-spațiu liber, retragerile și aliniamentele, încadrarea în relief, la care se adaugă valoarea deosebită arhitectural-istorică a clădirilor, alcatuiesc un ansamblu unic care și-a conservat în mare măsură autenticitatea și integritatea, făcând din Orașul Alba Iulia o atracție turistică importantă.

Cele mai de amploare lucrări de conservare, restaurare și punere în valoare a Sitului urban "Cetatea Alba Iulia" realizate până în prezent sunt:

- *Porțile fortificației de tip VAUBAN*
- *Traseul celor trei fortificații*
- *Traseul șanțurilor fortificației de tip VAUBAN*
- *Zona interioară (bastionară)*
- *Reconstruire și punere în valoare latura de vest.*

Alte lucrări de restaurare, conservare, refuncționalizare și/sau punere în valoare a monumentelor istorice de arhitectură, lucrări autorizate de Primăria Municipiului Alba Iulia, sunt:

- *restaurare Palat APOR - AC nr.602/23.12.1999;*
- *reabilitarea Centrului Istorice Alba Iulia, fortificația de tip VAUBAN - căi de acces, iluminat exterior și mobilier urban - AC nr.222/10.05.2017;*
- *restaurarea fațadelor clădirii "Palatul Episcopal Romano-Catolic" - AC nr. 760/30.10.200;*
- *reabilitare Manutanță; spații interioare Bastion Bethlen și Sf. Eugeniu - AC nr.15/09.01.2009;*
- *consolidare, restaurare Sacristie Catedrala Romano-Catolică - AC nr. 72/22.03.2002;*
- *reabilitarea Generală a Sanctuarului și Corului la Catedrala "Sfântul Mihail" Alba Iulia - AC nr.195/27.04.2010;*
- *consolidarea șarpantelor Navelor Laterale Nord și Sud la Catedrala Romano Catolică - AC nr. 777/01.11.2007;*
- *restaurare fațadă Muzeul Național al Unirii - AC nr.310/2003;*

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- restaurarea fațadei Sălii Unirii Alba Iulia - ACnr.319/2003;
- reabilitare Spații de învățământ - clădire corp "C" - Universitatea 1 Decembrie 1918 Alba Iulia - AC nr. 908/11.12.2007;
- restaurare clădire Centru Militar al Județului Alba - AC nr. 30/20.01.2012;
- punerea în valoare a vestigiilor arheologice descoperite în perioada de implementare a proiectului " Reabilitarea Centrului Istoric Alba Iulia", - AC nr. 559/09.10.2013; etc.

Lucrările de restaurare și conservare au fost realizate în proporție de **80%** la clădirile monumente istorice care se află în proprietatea și/sau administrarea instituțiilor publice locale și centrale: Ministerul Culturii - I.N.P.P. București; Consiliul Județean Alba, Consiliul Local al Municipiului Alba Iulia și Universitatea 1 Decembrie 1918 Alba Iulia, prin alocare de fonduri de la bugetul de stat, bugetele locale (al județului Alba și al municipiului Alba Iulia), cât și prin atragere de fonduri europene prin programul POR 2007-2014;

Corpul E al Palatului Principilor (AB-II-m-A-00133) - sf. sec.XIX, va fi reabilitat printr-un proiect cu finanțare europeană în valoare de cinci milioane de euro, după ce acesta a fost depus și evaluat cu 95 de puncte, din 100 posibile. Astfel, potrivit proiectului, cea mai valoroasă parte din Palatul Principilor, fostă reședință a principilor transilvăneni, dar și a lui Mihai Viteazu, va fi transformată într-un centru expozițional, cu spații expoziționale tematice temporare, dar și într-un muzeu cu spații specifice acestei destinații, respectiv o Sală a Paharnicilor, o Sală de Judecată și o Sală a Dietei.

Un segment important de monumente îl constituie bisericile și ansamblurile mănăstirești, proprietate privată a cultelor religioase (ex. Arhiepiscopia Ortodoxă Română Alba Iulia; Episcopia Romano Catolică; Arhiepiscopia Romano-Catolică; Biserica Franciscană etc), care se află într-o stare de conservare bună, unele dintre ele fiind restaurate recent, cu finanțare atât din fonduri proprii cât și cu sprijin de la bugetul local (ex. Palatul Episcopal Romano-Catolic; Catedrala Romano-Catolică; Catedrala "Sf. Mihail" Alba Iulia; Palatul Episcopal - Catedrala Reîntregirii Neamului).

Un patrimoniu important sunt casele construite la sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul sec.XX, construite în diverse stiluri arhitecturale, aflate în proprietatea privată a persoanelor fizice sau juridice, care de cele mai multe ori nu se preocupă de întreținerea-restaurarea imobilelor monument istoric care le aparțin, fapt care reiese și din analiza listei autorizațiilor de construire emise de Primăria Municipiului Alba Iulia. Tot la acest capitol menționăm și lipsa de interes a administrației publice locale cu privire la exercitarea dreptului de preemțiune în vederea trecerii în patrimoniul comunității locale a monumentelor istorice scoase la vânzare. Exercițarea dreptului de preemțiune s-a concretizat prin cumpărarea unui singur imobil - imobilul "Casa Camil Velican" (AB-II-m-B-00144) situat în municipiul Alba Iulia, str. Primăverii nr.7.

Pentru o mai bună gestiune și protecție a monumentelor istorice cuprinse în Situl urban "Cetatea Alba Iulia" Consiliul Local al Municipiului Alba Iulia a aprobat cu HCL nr.333/22.10.2015 "ACTUALIZAREA PLANULUI URBANISTIC ZONAL - ZONA PROTEJATA

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

CETATEA ALBA IULIA" prin care sunt stabilite reglementările și regulamentul de gestiune urbană aplicabile cetății Alba Carolina și zonei de protecție a acesteia.

Valoarea inestimabilă a monumentelor din municipiul Alba Iulia și numărul acestora fac imposibilă conservarea și restaurarea acestora din bugetul administrației publice locale, cu toate că anual sunt alocate fonduri în acest scop.

Fondurile alocate patrimoniului construit de la bugetul local în anul 2017 sunt următoarele:

- 640.000 lei pentru conservare, restaurare și refuncționalizare - punere în valoare - Palatul Principilor;
- 800.000 lei pentru lucrări de întreținere și reparații;
- 300.000 lei pentru studii și documentații tehnico-economice;

MUNICIPIUL AIUD

Municipiul AIUD 41 monumente istorice înscrise în LMI 2015	categoria de monumente	arheologie	arhitectură	for public	funerare	total monumente
	Clasa A	0	12	0	0	12
	Clasa B	16	11	1	1	29
Municipiul AIUD 23 munumente de arhitectură înscrise în LMI 2015	Tipuri monumente istorice	Număr monumente		clasa A	clasa B	
	ansambluri	4		1	3	
	cetati	1		1	0	
	castele	3		1	2	
	palate	0		0	0	
	biserici	12		6	6	
	case	0		0	0	
altele	4		3	1		

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Străvechi leagan de civilizație și cultura, municipiul Aiud este cunoscut prin numeroasele sale vestigii arheologice. Pe raza municipiului Aiud se regăsesc **41 monumente istorice înscrise** în LMI 2015, din care: *monumente arhitectură-23; monumente de arheologie-17; monumente de for public-1.*

Patrimoniul construit al municipiului Aiud se remarcă prin arhitectură clădirilor vechi, concentrate mai ales în centrul istoric, a clădirilor în care au sediul unele instituții publice sau instituții de învățământ, a construcțiilor civile, a lăcașurilor de cult și a monumentelor comemorative dintre care amintim: clădirea Colegiului Tehnic Aiud, clădirea Colegiului Titu Maiorescu, clădirea Colegiului Bethen Gabor, clădirea Școlii cu clasele I-VIII Ovidiu Hulea, Castelul de la Sâncrai, clădirile lăcașurilor de cult, etc.

Lăcașurile de cult existente pe teritoriul municipiului Aiud, precum și cele aflate în localitățile vecine, constituie premisele dezvoltării turismului ecumenic, religios.

Monumente istorice de pe raza UAT Municipiul Aiud la care au fost executate lucrări de reabilitare, restaurare, conservare sunt următoarele:

1. Colegiul Bethlen(AB-II-m-A-00171) situat pe teritoriul administrativ al Municipiului Aiud, pe strada Bethlen Gabor, nr.1, care datează din anul 1775 **a fost reabilitat în întregime printr-un proiect finanțat prin POR 2007-2013 în cadrul parteneriatului încheiat între Municipiul Aiud și Eparhia Reformată din Ardeal. Lucrările de reabilitare au fost finalizate în iunie 2016.**

2. Cetatea Aiudului (AB-II-m-A-00172) situată în Aiud, Piața Consiliul Europei, care datează din sec. XIII-XVII, având în componența Castelul Bethlen, Biserica Reformată, Capela Evanghelică, incinta fortificată, cu opt bastioane a fost reabilitată doar parțial. Au fost reabilitate **Castelul Bethlen, Biserica Reformată și un număr de 6 turnuri.**

3. Mănăstirea minorită (AB-II-a-A-00173) care include *Biserica Romano-Catolică* (AB-II-a-A-00173.01) și *Claustrul* (AB-II-a-A-00173.02) - **a fost reabilitată din fondurile proprietarilor și din fonduri atrase.**

4. Biserica "Din Deal"(ruine) (AB-II-m-B-00226) situată în localitatea Gîrbova de Sus - **în prezent se lucrează la măsurători și evaluări ale stării generale de conservare a monumentului, ce vor sta la baza întocmirii documentației pentru intervenții de urgență.**

5. Ansamblul bisericii "Sf.Treime", a fostei mănăstiri Magina (AB-II-a-A-00249), situată în localitatea Magina, are în componență - Biserica "Sf. Treime" - (AB-II-a-A-00249.01) și zid de incintă(ruine) (AB-II-a-A-00249.02) - au fost efectuate următoarele lucrări:

- lucrări de reparații șarpantă și învelitoare, reparații la instalația electrică - **în anul 2015;**
- lucrări de construire la spații de cazare -**chilii - în anul 2012;**

6. Ansamblul castelului Banffi (AB-II-a-B-00320) situat în localitatea Sâncrai, **a fost restaurat în întregime de către Consiliul Județean Alba cu finanțare POR 2007-2014. Recepția lucrărilor la terminarea lucrărilor de restaurare - faza a II-a a avut loc în data de 14.10.2014, iar recepția finală a obiectului de investiție a avut loc în data de 16.03.2017.**

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Din bugetul local aferent anului 2017 s-a alocat suma de 300.000 lei pentru obiectivul de investiție "**Reabilitarea Cetății Aiudului**".

Pentru zona protejată construită situată în centrul municipiului Aiud au fost instituite servituți, utilizări și reglementări speciale de construire prin documentația urbanistică PUZCP - "**Zona Centrală protejată Aiud**" **aprobat cu HCL Aiud nr.9/20.01.2000.**

Accesul la monumentele istorice din Municipiul Aiud este relativ facil și nu necesita reparații urgente la căile de acces, cu excepția trotuarului din jurul Cetății Aiudului.

Pentru monumentele din localitățile aparținătoare, drumurile de acces sunt practicabile, *excepție făcând ruinele Bisericii Romano-catolice din Gârbovița și ruinele Bisericii din Deal din Gârbova de Sus, monumente la care se ajunge cu dificultate.*

MUNICIPUL BLAJ

Municipiul BLAJ 19 monumente istorice înscrise în LMI 2015	categoria de monumente	arheologie	arhitectură	for public	funerare	total monumente
	<i>Clasa A</i>	0	9	0	0	9
	<i>Clasa B</i>	0	7	2	1	10
Municipiul BLAJ 16 monumente de arhitectura înscrise în LMI 2015	Tipuri monumente istorice	Numar monumente	clasa A	clasa B		
	ansambluri bisericesci	3	2	1		
	cetati	1	0	1		
	castele	0	0	0		
	palate	0	0	0		
	biserici/catedrale	8	4	4		
	case	0	0	0		
	altele	3	3	0		

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Municipiul Blaj, "Mica Romă" așa cum l-a denumit Mihai Eminescu, are **19** monumente istorice înscrise în Lista Monumentelor Istorice 2015, monumente care vorbesc de la sine despre istoria și cultura românilor din Transilvania, cele mai reprezentative fiind:

- ***Catedrala greco-catolică "Sf. Treime"*** (AB-II-m-A-00187) unde și-a rostit epocalul discurs Simion Bărnuțiu cu o zi înainte de Marea Adunare de pe Câmpia Libertății;

- ***Mănăstirea bazilienilor*** (AB-II-a-A-00138) - în incinta căreia au fost deschise în 1754 primele școli românești;

- ***Ansamblul Mitropoliei greco-catolice*** (AB-II-a-A-00189) care cuprinde:

- *Reședința mitropolitană*(AB-II-a-A-00189.01)

- *Cancelaria mitropolitană*(AB-II-a-A-00189.02)

- *Clădiri anexe*(AB-II-a-A-00189.03)

- ***Ansamblul Bisericii Sf.Arhangheli***(a grecilor) (AB-II-a-A-00190) a cărui cimitir este un adevărat Panteon al neamului, unde își dorm somnul de veci personalități de marcă, de la părintele filologiei românești Timotei Cipariu, tribunul pașoptist Ioan Axente Sever, mitropolitul Alexandru Sterca Suluti și Ioan Rusu întemeietorul geografiei științifice românești, scriitorul Ionel Pop și cărturarul Ștefan Manciulea.

Starea de conservare a monumentelor istorice de pe raza municipiului Blaj este în general bună, nu necesită intervenții de urgență, iar accesul la acestea este facil, nu sunt necesare lucrări de reparații a căilor de acces sau crearea unor accese noi.

În anul 2017 au fost alocate sume importante de la bugetul de stat pentru "Amenajarea Ansamblului Câmpia Libertății (AB-II-a-B-00408) și împrejmuire", lucrări autorizate de Primăria Municipiului Blaj cu Autorizația de construire nr.6/23.12.2016.

O inițiativă de succes a administrației municipiului Blaj în parteneriat cu administrația județului Alba a fost restaurarea clădirii Palatului Cultural din Blaj, clădire care nu este înscrisă în Lista Monumentelor Istorice 2015, cu toate că este reprezentativă pentru cultura transilvăneană, ea fiind proiectată în anul 1930, pentru a găzdui evenimentele organizate de Asociația culturală ASTRA.

Palatul Cultural din Blaj, a stat în paragină timp de 16 ani până în anul 2011, când primăria l-a cumpărat și a organizat un concurs de soluții pentru restaurarea clădirii. Lucrările au început în 2013 și s-au finalizat în 2016 după o investiție de un milion de euro, fonduri alocate atât din bugetul local al municipiului Blaj cât și din bugetul județului Alba. Rezultatul a fost atât de spectaculos încât, recent, proiectul a primit premiul Uniunii Europene pentru patrimoniul cultural 2017 - Premiile Europa Nostra, cea mai înaltă distincție din Europa în domeniul patrimoniului.

Premiul Uniunii Europene, pentru patrimoniul cultural în 2017, obținut de proiectul Palatului Cultural, confirmă drumul european al Blajului, viabil marilor proiecte inițiate în parteneriat cu Consiliul Județean Alba și mai ales rolul important al patrimoniului cultural în viața socială a unei comunități.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

MUNICIPIUL SEBEȘ

Municipiul SEBES 59 monumente istorice înscrise în LMI 2015	categoria de monumente	arheologie	arhitectură	for public	funerare	total monumente
	Clasa A	3	15	0	2	20
	Clasa B	12	25	1	1	39
MUNICIPIUL SEBES 40 munumente de arhitectură înscrise în LMI 2015	Tipuri monumente istorice	Numar monumente	clasa A	clasa B		
	ansambluri urbane	1	1	0		
	cetăți	1	1	0		
	centre istorice	1	1	0		
	ansambluri bisericești	2	2	0		
	biserici	5	3	2		
	case	21	2	23		
	altele	9	6	3		

Cetatea din Sebeș (actualul centru al orașului), fără a fi atât de celebră ca și cea din Sighișoara, prezintă o atractivitate deosebită datorită accesibilității, configurației, proporțiilor cât și faptului că este locuită fiind integrată organic-funcțional în localitate.

Conform Listei Monumentelor Istorice 2015, pe raza municipiului Sebeș găsim **59 de monumente istorice**, mult mai importantă și oarecum de actualitate este soarta monumentelor de arhitectură și a întregului teritoriu delimitat de incinta fortificată. Din cele 41 de monumente de arhitectură, *37 se referă la ansamblul urban al municipiului Sebeș.*

ANSAMBLUL FORTIFICAȚILOR ORAȘULUI(AB-II-a-A-00325), datat între secolele XIV-XVII, cuprinde: Poarta de nord a cetății(azi locuință, Str. I.L.Caragiale, nr.3), Turnul Octogonal(str. Dobrogeanu Gherea, nr.35), Turnul Croitorilor sau Studentului(Str. Traian, nr.6), Turnul Cismarilor(Str. 24 Ianuarie, nr.5), Turnul Semicircular(azi spațiu comercial, Cetății nr.9), curtile(între străzile:Pavel Dorin, Traian, Bistrei, Mioriței, Mihai Viteazul, Patria, Caragiale I.L., Pieții, 24 Ianuarie, Cetății și Aviator Olteanu.

CENTRUL ISTORIC AL LOCALITĂȚII (AB-II-s-A-00326), reprezintă un valoros ansamblu urbanistic în cadrul căruia s-au conservat, pe lângă importante monumente medievale - biserica parohială Sf. Maria, capela Sf. Iacob, fragmente din fortificația bisericii, mănăstirea franciscană(fostă dominicană), Casa Zapolya și fortificația orașului, și alte elemente ca vechea rețea stradală, parcelarea, spațiile publice - piețele (mare și mică), care împreună cu construcțiile existente îi definesc fizionomia de oraș medieval.

Fortificația medievală a orașului Sebeș se înscrie în categoria celor de maximă importanță întrucât reprezintă un prototip arhaic al sistemului său defensiv, transformările din perioada modernă fiind relativ minore.

Ultimele restaurări ale centrului istoric al municipiului Sebeș, au avut loc între anii 1961-1962, conservarea unor monumente sau a unor ansambluri de arhitectură, s-a datorat într-o mare măsură și eforturilor depuse de profesorul și istoricul Theobald Streitfeld din Sebeș.

Pentru protecția și conservarea valorilor de patrimoniu cultural național din Cetatea Sebeșului(actualul centru al municipiului), administrația locală a aprobat cu **H.C.L. nr.33/2010**, documentația urbanistică faza *Plan Urbanistic Zonal-Construcții Protejate(PUZ-CP) și Regulamentul de urbanism aferent: "Centru Istoric - Municipiul Sebeș"*. Statutul de zonă protejată crează asupra imobilelor din interiorul zonei servituți de intervenție legate de desființare, modificare, funcționalitate, distanțe, înălțime, volumetrie, expresie arhitecturală, materiale, finisaje, înprejmuiri, mobilier urban, amenajări și plantații.

Prin proiectul: *"Tezaure fortificate redescoperite - Dezvoltarea durabilă a Regiunii Centru prin punerea în valoare a potențialului turistic al rețelei de 18 biserici fortificate săsești din Transilvania"*, beneficiar fiind Consistoriul Superior al Bisericii Evanghelice C.A., **a fost reabilitată și Biserica Evanghelică din Sebeș.**

Lucrările erau absolut necesare, deoarece nu s-a mai intervenit asupra monumentului de o valoare istorică incontestabilă, construit începând cu secolul al XII-lea, din anul 1965, an în care s-a terminat o restaurare amănunțită.

Administrația municipiului Sebeș a alocat fonduri de la bugetul local (4.405.500,00lei) pentru reabilitarea, restaurarea sau conservarea monumentelor istorice.

ORAȘUL TEIUȘ

Datorită așezării sale, fiind situat la intersecția unor importante drumuri comerciale, orașul Teiuș a avut o etapă înfloritoare în perioada medievală, mai ales după colonizarea sașilor în Transilvania, aduși din Saxonia de către regele Geza al II-lea după anul 1200. Tot aceștia au construit prima bazilică romanică, ridicată spre sfârșitul sec. al XIII-lea.

Conform Listei Monumentelor Istorice 2015, pe teritoriul orașului Teiuș sunt evidențiate 11 obiective patrimoniale, din care 5 sunt clasate în grupa valorică A și 6 în grupa valorică B.

Cele mai reprezentative monumente de arhitectură, de importanță națională care merită menționate sunt cele trei biserici: *Mănăstirea romano-catolică(AB-II-a-A-00374) care include Biserica romano-catolică(AB-II-a-A-00374.01) și Clastrul(AB-II-a-A-00374.02), Biserica evanghelică(AB-II-m-A-00373), Biserica "Intrarea în Biserică a Maicii Domnului"(AB-II-m-A-00372).*

***Biserica Reformată** este cea mai veche dintre cele trei biserici declarate monumente istorice din orașul Teiuș. La început această biserică a fost una catolică, dar în 1525 a fost transformată în biserică reformată. Construcția ei a fost începută în stil romanic, dar a fost refăcută ulterior în stil gotic. Din biserică veche se mai păstrează turla și clopotnița cu două etaje deschise fiecare cu câte o fereastră semicirculară, iar în interior se găsește vechiul arc de triumf.*

Orga din interiorul bisericii datează din secolul al XIX-lea, iar în secolul al XX-lea în urma restaurărilor a fost instalat orologiul.

Prin vechimea și dimensiunile ei, este una din cele mai importante monumente de arhitectură din Transilvania.

***Biserica Romano-Catolică** a fost construită în anul 1449 din ordinul voievodului Transilvaniei, Iancu de Hunedoara, în amintirea luptei de la Sîntimbru împotriva turcilor. După cum reiese din arhivele de la 1704, Iancu de Hunedoara a adus călugări franciscani care vor rămâne până în 1554.*

Din cauza pericolului turcesc ei părăsesc cetatea, iar în 1599 Sigismund Bathory, principele Transilvaniei, aduce călugări minoriți care rămân în cetate până la 1603, când generalul Basta incendiază cetatea, ca o răzbunare împotriva teiușenilor care au luptat în oastea lui Mihai Viteazul. Bolta bisericii s-a prăbușit, iar cetatea a ars în întregime.

Piatra rămasă în cetate o regăsim în fundațiile caselor din jur, iar cartierul poartă numele "COȘTEI" de la cuvântul maghier Kastely =castel, cetate. Piatra pentru construcție a fost adusă de la Ighiu.

*Altarul principal este **unicat** - format dintr-un singur bloc de piatră.*

La intrarea în biserică apare în relief stema huniazilor, corbul cu inel în cioc.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Biserica Greco-Catolică este o biserică medievală din piatră având hramul "Intrarea în Biserica a Maicii Domnului". A fost ctitorită în a doua jumătate a secolului al XVI-lea de Petru Raț, soția sa domnița Zamfira și Mihail Raț, toți sunt înmormântați în interiorul bisericii.

Pe pisanie este menționat în limba slavonă și numele lui Mihail Raț, dar și blazonul familiei Raț. În decursul celor peste 400 de ani de existență, biserica a suferit mai multe intervenții constructive.

În 1948 această biserică a fost preluată de Biserica Ortodoxă, iar după 1991 a fost redată Bisericii Unite cu Roma (greco-catolice).

De menționat este faptul că în luna iunie a anului 2017, Prințul Charles al Marii Britanii a vizitat aceasta biserică din dorința de a cunoaște și de a aduce un omagiu stră-strămoșilor săi.

Biserica a rămas fără acoperiș timp de 100 de ani. Legenda spune că: în anul 1701 contele Ștefan Apor, trecând prin Teiuș spre Alba Iulia, reface biserica, iar în locul cetății se construiește o clădire în formă de L. Contele aduce călugări paolini care rămân aici până în anul 1786.

Despre **crucifixul** din interiorul bisericii putem citi în *Historia Domus*. Această cruce a fost păstrată în capela construită de pescarul care a găsit-o și de alți credincioși până în anul 1937, când a fost donată Bisericii Romano-Catolice.

Aceast monument istoric este pus în valoare prin grija administrației și comunității locale, care în fiecare an, pe data de 8 septembrie, de ziua nașterii Maicii Domnului sărbătorește hramul Bisericii Romano-Catolice.

Tate cele trei monumente istorice prezentate mai sus necesită lucrări de intervenții (reabilitare) și de întreținere pentru care trebuie elaborate documentații tehnico-economice în vederea accesării de fonduri nerambursabile (fonduri europene, fonduri de la bugetul de stat sau granturi de stat).

Având în vedere că dreptul de protector al Statului Roman la nivelul județului Alba este exercitat prin Directia Județeană pentru Cultură Alba - în calitate de reprezentat al administrației publice centrale și prin administrația județului - Consiliul Județean Alba, vă prezentăm o analiză privind eficiența mecanismului de protecție a monumentelor istorice.

Activitatea Direcției Județene pentru Cultură Alba, referitor la protejarea monumentelor istorice s-a concretizat, în perioada 2014-2017 în acțiuni de avizare a lucrărilor de restaurare și de intervenții asupra unor obiective înscrise în Lista Monumentelor Istorice, precum și în aprobarea de Studii Istorice de Fundamentare pentru reactualizarea unor Planuri Urbanistice Generale ale unităților administrativ-teritoriale din județ.

Documentații propuse pentru lucrări de restaurare sau intervenții la monumentele istorice din județul Alba, care au primit Avizul Ministerului Culturii în perioada 2014-2017:

- conservare/restaurare biserică "Nașterea Maicii Domnului" (AB-II-m-A-00218) din sat Feneș, oraș Zlatna, prin programul "Conservarea și revitalizarea patrimoniului cultural național" - avizul nr.40/M/19.03.2014;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- conservarea și revitalizarea Caponieriei (AB-II-a-A-00088) dintre bastionul Sf. Elisabeta și bastionul Carol "Ars Convivialis Romano la Apulum", Cetatea Alba Carolina, Alba Iulia, județul Alba, prin programul "Conservarea și revitalizarea patrimoniului cultural national" - avizul nr.79/M/07.05.2014;
- consolidarea bisericii de zid Sf. Mihail și Gavril, sat Cicău, comuna Mirăslău, județul Alba - cod LMI AB-II-m-A-00203 - avizul nr.209/M/21.10.2014;avizul 185/M/2015;
- restaurare, refuncționalizare și punere în valoare a "Casei Nicolae Bethlen", azi Institutul Teologic Romano-Catolic, cod LMI AB-II-m-A-00100, Alba Iulia, jud. Alba - avizul nr.159/M/2015;
- reabilitarea Bisericii Reformate Cetatea de Baltă, str. Dacilor nr.6, Cetatea de Baltă, jud. Alba, cod LMI AB-II-m-A-00200 - avizul nr.177/M/2015;
- conservarea, restaurarea și valorificarea durabilă a ansamblului Palatul Principilor - corp E, Alba Iulia, județul Alba, - avizul nr.71/M/2016;
- conservare, restaurare Biserica "Nașterea Maicii Domnului" sat Feneș, orasul Zlatna, județul Alba - avizul nr.103/M/2016;
- restaurarea Bisericii de lemn "Sfinții Arhangheli", împrejmuire, amenajare cimitir, sat Geogel, comuna Ponor, județul Alba - avizul nr.107/M/2016;
- reabilitare și refuncționalizare Sala Unirii Alba Iulia - avizul nr.244/M/2016;
- restaurarea Bisericii Reformate Aiud, municipiul Aiud, județul Alba - avizul nr.256/M/2016;
- consolidare/restaurare, reamenajare expoziție în fosta școală azi muzeu, amenajare expoziție și depozitare obiecte de patrimoniu, lucrări de amenajare parcări, reamenajare alei, iluminat, amenajare zone verzi - Ansamblul Mănăstirii Rîmet, comuna Rîmet, județul Alba - avizul nr.386/M/2016;
- conservarea polipticului din Biserica Evanghelică, sat Tatarlaua, comuna Cetatea de Baltă, județul Alba - avizul nr.461/CA/2016;
- restaurarea ferestrelor-vitrailor de la Biserica Evanghelică, municipiul Sebeș, județul Alba - avizul nr.03/CA/2016;
- conservarea, restaurarea picturii rurale de la Biserica "Cuvioasa Paraschiva", sat Ighiel, comuna Ighiu, județul Alba - avizul nr.30/CA/2016;
- conservarea, restaurarea și valorificarea durabilă a ansamblului Palatul Principilor Alba Iulia - corpurile A,B,C,D,E,F,G, amenajarea curților interioare și amenajarea zonelor exterioare adiacente palatului - avizul nr.56/M/2017;
- conservarea, restaurarea și valorificarea durabilă a ansamblului Palatului Principilor Alba Iulia - reabilitarea acoperișurilor și planșelor peste etaj la corpurile A,B,C,D,F și G - avizul nr.59/M/2017;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Studii Istorice de Fundamentare pentru reactualizarea unor Planuri Urbanistice Generale ale unităților administrativ-teritoriale din județ, avizate de Ministerul Culturii:

- Aviz nr.12/U/23.01.2014 - Actualizare Plan Urbanistic General și Regulament Local de Urbanism - comuna Vințu de Jos, jud. Alba;
- Aviz nr.118/U/2016 - Actualizare Plan Urbanistic General și Regulament Local de Urbanism - comuna Noșlac, jud. Alba;
- Aviz nr.78/U/2017 - Actualizare Plan Urbanistic General și Regulament Local de Urbanism - comuna Stremț, jud. Alba;

Consiliul Județean Alba are ca preocupare permanentă punerea în siguranță, restaurarea și promovarea monumentelor istorice din județ, deziderat concretizat prin finanțarea proiectelor și lucrărilor de restaurare/conservare pentru toate cele șapte monumentele istorice aflate în proprietatea județului Alba cât și pentru restaurarea unor biserici de lemn, după cum urmează:

- AB-II-m-B-00118 - Fostul spital militar - municipiul ALBA IULIA - clădirea primului spital militar din România a fost restaurată, revitalizată și valorificată prin refuncționalizarea spațiului, respectiv transformarea în primul muzeu de arta religioasă din România - MUSEIKON;

- AB-II-m-B-00131 - Comisariat - municipiul ALBA IULIA - Str. Militari 1 - sec. XVIII;
- AB-II-a-B-00320 - Ansamblul castelului Banffy - sat SÎNCRAI, municipiul AIUD;
- AB-II-m-A-00228 - Biserica de lemn "Nașterea Sf. Ioan Botezătorul" - sat GÂRDA DE SUS; comuna GÂRDA DE SUS;
- AB-II-m-B-00368.01 - Biserica de lemn "Sf. Gheorghe" - sat ȘPĂLNACA; comuna - sec. XVIII ren. 1865 HOPÂRTA
- AB-II-m-B-00378.01 - Biserica de lemn "Sf. Arhangheli" sat TURDAȘ; comuna HOPÂRTA 1770, adăugiri 1826
- AB-II-m-A-00231 - Biserica de lemn "Sf. Nicolae" - sat GHIRBOM; comuna BERGHIN - 1688, ext. sec.XIX
- AB-II-m-A-00219 - Biserica "Nașterea Maicii Domnului" - sat GALDA DE JOS; comuna GALDA DE JOS - sec. XV 1715
- AB-II-a-A-00238 - Ansamblul "Casa lui Avram Iancu" - sat INCEȘTI; comuna AVRAM IANCU - sec. XVIII - XIX

De asemenea a fost realizată documentația P.U.Z. Zonă protejată Bastionul Sf. Mihail – Alba Iulia.

Valoarea inestimabilă a monumentelor din județ și numărul acestora fac imposibilă conservarea și restaurarea acestora din bugetul autorităților județene și locale, cu toate ca anual sunt alocate fonduri în acest scop:

- Alba Iulia - a alocat 1.640.000lei pentru conservare, restaurare și refuncționalizare - punere în valoare - Palatul Principilor;
 - 800.000 lei pentru lucrări de întreținere și reparații;
 - 300.000 lei pentru studii și documentații tehnico-economice;
- Aiud - pentru anul 2017 s-a alocat suma de 300.000 lei pentru reabilitarea Cetății Aiudului;
 - pentru reabilitarea structurală și reparații capitale la Colegiul Național "Bethlen Gabor", municipiul Aiud a încheiat un parteneriat cu Eparhia Reformata din Ardeal - contract de finanțare nr.1086/16.11.2010;
- Vadu Moșilor - în 2017 s-au alocat 10.000 lei pentru inițiere proiect pe Masura 7.6 - Investiții asociate cu protejarea patrimoniului cultural;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- Sebeș - în bugetul local pe 2017 este prinsă suma de 4.405.500lei pentru reabilitarea, restaurarea sau conservarea monumentelor istorice;
- Lupsa - din bugetul local pe anul 2017 s-au alocat 20.000lei la Biserica Coborarea sf. Duh - localitatea Hadarau.

În acest context, autoritățile locale și Consiliul Județean Alba sunt interesate de identificarea surselor de finanțare și încheierea unor parteneriate public-private, ca parte a programelor și strategiilor culturale promovate de Ministerul Culturii și de atragerea de fonduri nerambursabile de la Uniunea Europeană.

Exemplu: Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril" (AB-II-m-A-00230) din Geogel, comuna Ponor, obiectiv de patrimoniu cultural vechi de peste 200 de ani, va fi restaurat cu fonduri europene din Bugetul P.O.R.2017-2020, axa prioritară 5- Îmbunătățirea mediului urban și conservarea, protecția și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural; Prioritatea de investiții 5.1. Conform proiectul care a primit finanțare în anul 2017, se vor realiza lucrări de consolidare a fundației, pereților și bolții, de conservare și restaurare a lemnului, dușumelei și finisajelor, precum și lucrări de restaurare a picturii murale și a icoanelor împărătești. Acest proiect va fi complementar cu cel depus de Consiliul Județean Alba pentru reabilitarea traseului montan între Aiud și Abrud (DJ107I), deschizând astfel atât o poarta către frumusețile Apusenilor cât și facilitarea accesului la Biserica de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril".

2. VALORIFICAREA și PROMOVAREA PATRIMONIULUI CONSTRUIT ÎN JUDEȚUL ALBA

Toate strategiile elaborate atât la nivel central cât și la nivel local admit rolul patrimoniului construit în exprimarea valorilor și identității unei comunități. De mii de ani, oamenii au reflectat în arhitectură stilul de viață și activitățile economice specifice, dimensionate de cultura locală, iar odată construită, arhitectura la randul ei creează o nouă structură și schimbă modul în care trăiesc oamenii, astfel încât viitorul lor stil de viață, să se potrivească în arhitectura devenită preexistentă la acea dată.

Moștenirea patrimoniul construit, reprezintă o oportunitate pentru toate componentele dezvoltării sustenabile - socială, economică și de mediu, iar rolul unic pe care îl are în a răspunde nevoilor spirituale ale oamenilor și calității vieții va determina, într-un viitor, să fie încorporată în arhitectura dezvoltării durabile ca al patrulea pilon, alături de dezvoltarea socială, dezvoltarea economică și protecția mediului înconjurător.

În acest context, valorificarea durabilă a patrimoniului construit devine esențială pentru menținerea sau sporirea calității, integrității și autenticității lui, aspecte fără de care își poate pierde semnificația și astfel rolurile descrise anterior.

Inițiativă valorificării patrimoniului construit prin activități economice, cum ar fi turismul, industriile creative sau arhitectura, este luată fie de mediul de afaceri sau de proprietari, administratori sau custozi care identifică oportunități de punere în valoare a obiectivului.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Efectele valorificării asupra patrimoniului construit sunt următoarele: generează noi parteneriate, noi sponsori, atragerea de talente sau evenimente care să dea o nouă dinamică locului și pe termen lung să conducă la îmbunătățirea mediului urban.

Valorificarea durabilă a patrimoniului construit presupune o colaborare și un parteneriat între toate părțile interesate, respectiv: comunitatea locală, autoritățile publice, proprietarii sau administratorii patrimoniului, custozii, ONG-uri, mediul de afaceri, turiști/utilizatori/consumatori finali ai serviciilor și produselor care integrează obiectivul de patrimoniu.

Valorificarea și promovarea patrimoniului construit se face prin includerea monumentelor istorice în circuitul turistic și stimularea turismului cultural; prin utilizarea monumentelor de patrimoniu pentru diverse activități artistice sau evenimente culturale ori non-culturale; prin consolidarea parteneriatului cu sistemul educațional în vederea creșterii gradului de conștientizare în rândul tinerilor(elevi și studenți) a importanței monumentelor istorice(vizite, dezbateri, acțiuni de voluntariat).

Cel mai elocvent exemplu cu privire la valorificarea și promovarea patrimoniului construit din județul Alba este Cetatea Alba Carolina, care în urma lucrărilor de restaurare și conservare, fortificația a fost pusă în valoare, fiind inclusă în circuitul turistic. În acest sens, cetatea Alba Carolina a fost împărțită în mai multe trasee turistice: Traseul celor Trei Fortificații, Traseul Eroii Neamului Românesc, Traseul Porților, Traseul Sudic și Traseul Nordic. În cadrul acestor trasee turistice au fost incluse atât elementele defensive ale cetății de tip Vauban cât și clădirile cu valoare istorică din interiorul acesteia.

Cetatea este animată an de an de festivaluri, concerte, spectacole și concursuri organizate de Primăria Alba Iulia, în parteneriat cu diverse organizații și cu mediul de afaceri local.

Cele mai de notorietate evenimente care se desfășoară între zidurile Cetății Alba Carolina, și care atrag an de an, numeroși turiști sunt cele legate de Ziua Națională a României - 1 Decembrie 1918 și Festivalul Dilema Veche.

Un alt mod de valorificare a Sitului urban "Cetatea Alba Iulia"(AB-II-s-A-00091) este refuncționalizarea spațiilor monumentelor istorice reabilitate/restaurate/conservate.

- exemple: - transformarea fostului Spital militar(Spitalul de Neurologie și Psihiatrie) - AB-II-m-B-00118-in primul muzeu de artă religioasă din România - MUSEIKON;*
- clădirea comisariatului - AB-II-m- B-00131 - va fi sediul Consiliului Județean Alba;
- Palatul Apor - AB-II-m-A-00099 - este Rectoratul Universității 1 Decembrie;
- Manutanța - AB-II-m-B-00132 - a fost transformată în hotel medieval;etc.

Un alt exemplu elocvent de revitalizare, valorificare și promovare este Complexul de arhitectura medievală de la Cîlnic - Kelling(Cetatea, Casa Parohiala Evanghelică, Biserica Evanghelică, toate monumente istorice categoria A), proprietatea Bisericii Evanghelice C.A.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

În prezent, sub egida Asociației Ars Transsilvaniae și sub patronajul științific al Institutului de Arheologie și Istoria Artei al Academiei Romane din Cluj-Napoca, în Cetatea Cîlnic funcționează Centrul Cultural Internațional.

În cei peste 20 de ani de activitate, Asociația Ars Transsilvaniae Romania a desfășurat și organizat numeroase activități științifice și culturale: peste 40 de simpozioane și mese rotunde; 10 conferințe despre Patrimoniul Cultural Național; 8 expoziții foto monumente istorice (în colaborare cu Institutul Național al Patrimoniului); 8 expoziții de artă plastică; concerte de orgă cu soliști de renume (Ursula Philippi, Felician Rosca, Erich Turk, Tunde Molnar, Viorel Ciurtin), concerte de muzica clasică (Cvartetul de camera din Targu Mures, corul Conservatorului din Cluj-Napoca), anual concerte și muzică de promenadă cu Fanfara lui Galan din Cugir, spectacole de sunet și lumină (coproducție romano-franceză), târguri de artă contemporană.

La începutul activității Asociației Ars Transsilvaniae, numărul vizitatorilor Cetății Cîlnic, era extrem de redus, cca 50 persoane, iar în prezent numărul vizitatorilor care trec pragul cetății depășește 3000.

Castelul Banffy de la Sîncrai, municipiul Aiud (AB-II-m-B-00320.01), a cărui restaurare și refuncționalizare a fost finanțată de Consiliul Județean Alba, a primit destinația de așezământ cultural – „Centrul Cultural Castel Sîncrai” care prin acțiunile și proiectele sale pune în valoare atât monumentul istoric cât și tradiția locală, promovând un viitor dedicat eleganței, culturii și excelenței.

Castelul Bethlen Haller de la Cetatea de Baltă (AB-II-a-A-03201) restaurat și folosit de familia Necșulescu, producătorul vinurilor Jidvei, pentru a spune străinilor și partenerilor de afaceri interni povestea vinului. Pivnițele Castelului Cetatea de Baltă găzduiesc degustări de vinuri.

Cap.IV. SISTEMUL DE PROTECȚIE A MONUMENTELOR ISTORICE

"Oricare ar fi drepturile de proprietate, distrugerea unui edificiu istoric și monumental nu trebuie să fie permisă acestor speculatori infami, orbiți de propriul interes și care uită de onoare [...]. Există două aspecte privind un edificiu: dreptul de a fi folosit și frumusețea sa. Dreptul de folosință aparține proprietarului, dar frumusețea sa aparține tuturor. A-l distruge înseamnă, deci, a-și depăși drepturile." (Victor Hugo)

Descriere

Protectorul monumentelor istorice este Statul Roman, garant al prezervării acestora.

Acest drept de protector, este exercitat prin administrațiile publice centrale, județene și locale, atribuțiile acestora cu privire la protecția, conservarea și punerea în valoare a acestora fiind următoarele:

- Atribuțiile administrației publice centrale:

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- guvernul - coordonare;
- Ministerul Culturii - evidența, clasarea, controlul, avizarea intervențiilor, inițierea exproprierii, preemțiunea la cumpărare, organizarea CNMI; CZMI; CNA; INMI; ONMI, atestarea specialiștilor și experților, administrarea și finanțarea intervențiilor pentru monumentele istorice aflate în proprietatea statului;
 - **Atribuțiile administrației publice județene:** coordonarea activității pentru orașe și comune fără aparat de specialitate, eliberarea CU, AC și AD pentru monumente istorice și imobile aflate în raza de protecție(pentru comune), preemțiune la cumpărare;
 - **Atribuțiile administrației publice locale:** finanțarea întocmirii documentațiilor de urbanism pentru zonele de protecție și zonele protejate, eliberarea CU, AC, AD pentru monumentele istorice și imobile aflate în raza de protecție(numai pentru municipii și orașe), preemțiunea la cumpărare, elaborarea programelor de protecție;

Parte integrată a sistemului de protecție sunt și proprietarii monumentelor istorice

(persoane fizice și juridice)care au următoarele drepturi și obligații:

- **Drepturi:** să solicite consultanță de specialitate gratuită, acoperirea parțială sau totală a costurilor studiilor, documentațiilor tehnice, lucrărilor de intervenție asupra monumentelor istorice; să beneficieze de reducerea cu 50% a impozitelor și a taxelor aferente acestor lucrări, de scutirea de taxa de autorizare și de plata impozitului pe clădiri și pe suprafața de teren ocupată de construcții(numai pentru activități nelucrative)
- **Obligații:** respectarea Obligației privind folosința monumentului istoric, asigurarea pazei, integrității și protecției monumentelor istorice, efectuarea lucrărilor de conservare, consolidare, restaurare, reparații curente și de întreținerea acestora; înștiințarea autorităților despre orice modificări, degradări, descoperiri întâmplatoare, finanțarea operațiunilor de descarcare de sarcina arheologică, înștiințarea autorităților despre intenția de a înstrăina monumentul istoric, în vederea executării dreptului de preemțiune; notificarea viitorului proprietar asupra regimului juridic și a Obligației privind folosința monumentului istoric.

Lacune ale sistemului de protecție

Categoriile patrimoniale a căror protecție este deficitară sunt următoarele:

- Patrimoniul arheologic în general, care este expus unor distrugerii mari: vadalizări, furturi(cetățile dacice), exploatarea industrială(Roșia Montană), etc.;
- Arhitectura minora și peisajul urban;
- Patrimoniul vernacular și peisajul rural - întregul sistem de economie rurală, modul de folosire a materialelor locale, tehnicile tradiționale de construire;
- Construcții cu destinații diferite față de cele reprezentative: căi ferate înguste, gări și anexe ale acestora, poduri, mine, etc.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Activitatea autorităților administrației publice locale cu privire la protecția patrimoniului construit este încă nesatisfacătoare, din pricina lipsei fondurilor și inexistenței în aparatul de specialitate a personalului de specialitate care :

- se preocupă foarte puțin de imobilele cu statut de monument istoric aflate în proprietatea administrațiilor locale, sau sunt administrate de instituțiile publice subordonate;
- finanțează foarte slab protecția patrimoniului, se implică în puține acțiuni directe și nu cumpără monumentele istorice vândute de proprietari;
- nu au stabilit, delimitat, avizat, reglementat prin PUG sau PUZCP zonele de protecție ale monumentelor istorice și ale VPCIN(valori de patrimoniu construit de interes național) situate în teritoriul administrativ al UAT, deci nu au organizat cadrul de protecție al acestora;
- intervenții fără urmărirea sistemului legal de avizare, cu nesocotirea bunelor practici în restaurare, în special din pricina realizării SF fără proiect de specialitate avizat în prealabil - cazuri: sedii de primărie, școli, licee, unități medicale; acțiuni în legătură cu monumentele istorice care conduc la efecte negative asupra acestora;
- efectele negative ale politicii de reabilitare termică a clădirilor, (anvelopare) care, în cazul monumentelor istorice nu au fost prevenite de Ministerul Culturii prin stabilirea de excepții sau metode de intervenție specifice.

Acțiunile **proprietarilor privați** sunt, în cele mai multe cazuri, nocive, mentalitățile evoluând însă vizibil spre corectitudine:

- există puține cazuri de protecție reală, corect științifică și tehnică și de folosire adecvată a patrimoniului construit; în general putem vorbi de la reparații/refuncionalizări în care principiile restaurării științifice nu au fost urmate;
- Cele multe cazuri sunt cele în care proprietarii nu se preocupă de întreținerea-restaurarea imobilelor monument istoric care le aparțin, încearcă să eludeze prevederile legale referitoare la întreținerea acestora și, deseori, le lasă voia să se distrugă; aceste fapte, deși pedepsite prin lege, nu sunt sancționate de autorități.

Lacune legislative la nivelul legilor și normelor de aplicare

Aspectele sesizate, care țin de insuficiența unor prevederi legale, respectiv de lipsa reglementării domeniului protecției monumentelor sunt următoarele:

- preluarea în legislația internă a obligațiilor internaționale asumate de România;
- lipsa normativelor în unele situații speciale care presupun derogarea de la normele curente, aplicabile în general. (ex. anveloparea clădirilor monument istoric în vederea creșterii eficienței energetice). Această nevoie este legată de asigurarea transmiterii patrimoniului cultural în forma sa autentică generațiilor viitoare;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- nu au fost întocmite niciodată norme aplicabile cazului monumentelor istorice, în completarea codului de proiectare seismică. Din această cauză, inginerii structuriști sunt constrânși să prevadă soluții tehnice care, prin înecarea monumentelor istorice în structuri suplimentare din beton armat, distrug elementele purtătoare de valoare culturală ale clădirilor prin chiar metodele de consolidare a acestora;

- o schimbare importantă și absolut necesară ar fi extinderea interesului de atestare a calificărilor legate de intervențiile asupra monumentelor istorice prin includerea meșterilor în acest sistem. În prezent nu sunt atestate decât persoanele cu studii superioare iar consecința practică este ca sistemul de atestare vizează cu preponderență fazele de cercetări preliminare, studii diverse și proiectarea lucrărilor. Ar fi imperios necesar ca în procesele de atribuire a lucrărilor finanțate cu fonduri publice, caietele de sarcini să poată impune obligativitatea existenței pe perioada contractării acelor lucrări a personalului calificat, cel puțin la nivelul șefilor de echipă;

- insuficiența reglementărilor măsurilor fiscale și financiare pentru stimularea și susținerea proprietarilor privați în vederea protejării patrimoniului cultural național construit;

- realizarea unui program pentru creșterea calității serviciilor publice în cultură prin:

- conștientizarea responsabilităților cu privire la protejarea patrimoniului, a monumentelor istorice pe care le au autoritățile publice locale;

- creșterea competențelor personalului administrației publice locale cu atribuții în elaborarea și implementarea politicilor de protecție a monumentelor istorice, managementul proiectelor de reabilitare/restaurare/conservare a monumentelor istorice, prin elaborarea unor standarde profesionale de către Ministerul Culturii și prin formare profesională dedicată;

Factori de risc ai patrimoniului construit:

Abandonul - Imobile părăsite, în diferite stadii de degradare, aparținând fie unor proprietari privați, incapabili, din punct de vedere financiar, să le întrețină, fie autorităților publice locale care, de ani de zile, nu au pus în aplicare un program de reabilitare a monumentelor istorice. Administrațiile locale, cu precadere cele din mediul rural, nu au capacitatea financiară pentru a derula lucrări de restaurare ample, dar nici nu au inițiative corespunzătoare pentru realizarea unor proiecte în vederea obținerii de fonduri.

Regimul de proprietate incert. În numeroase cazuri (de la clădiri în zone protejate până la castele sau conace), regimul de proprietate incert sau litigiile prelungite privind drepturile de proprietate - ca în cazul retrocedărilor - produc abandonul pe termen lung al monumentelor istorice. Asemenea situații, încă numeroase, frânează inițierea unor programe susținute de punere în valoare și eventuala refuncționalizare. Aplicațiile pentru accesarea fondurilor nerambursabile pentru astfel de proiecte cer applicantului să dețină statutul de proprietar sau concesionar al monumentului.

Monumentele abandonate din cauza regimului de proprietate incert sunt lipsite de protecție concretă din partea statului și ignorate de administrațiile locale, suportând degradări și vandalizări care le periclitizează supraviețuirea. *Este cazul Castelului Teleki de la Uioara;*

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Educația deficitară a populației. Lipsa de interes din partea instituțiilor abilitate ale statului pentru rezolvarea problemelor legate de regimul de proprietate al unor monumente sau situri istorice se suprapune peste *dificultatea de receptare din partea comunităților locale, în primul rând a celor rurale, a importanței conservării și protejării acestora*. Atașamentul populației pentru "casele vechi" este subminat de perceperea acestora ca semne ale sărăciei, nicidecum ca paradigme ale unei tradiții identitare capabile să susțină coeziunea socială și să creeze bunăstare printr-o punere în valoare și utilizare eficientă. Casele vechi, de lemn sau de zid, sunt abandonate și demolate pentru a face loc unor construcții noi, al căror aspect nu se integrează și nu se armonizează cu țesutul arhitectural tradițional. *Este cazul caselor de lemn din Peisajul cultural al Țării Moșilor, a caselor din Peisajul Satelor de Piatră.*

Scăderea demografică a comunităților locale prin migrația populației din zonele rurale către cele urbane. Una din problemele particulare față de care autoritățile locale și centrale nu manifestă niciun interes, este aceea a patrimoniului construit din localitățile afectate de un transfer masiv de populație. În satele care își pierd locuitorii, patrimoniul rural dispare în ritmul neutilizării sale, peisajul cultural rarefiindu-și consistența. (ex. casele din Țara Moșilor și cele de pe culmea Trascăului).

Monumente istorice "oficial" abandonate. Cazul siturilor istorice, al monumentelor "uite" în paragina de autorități, sau cele abandonate în timpul procesului de restaurare are un dublu impact negativ. Primul impact ar fi acela al degradării patrimoniului (în absența intervențiilor de conservare), care conduce inevitabil la dispariția acestuia. Al doilea impact, ca urmare a abandonării șantiierelor de restaurare pentru perioade nedefinite, este alterarea gravă a monumentelor, iar "exemplul" negativ oferit de autorități prin abandonarea unor proiecte de restaurare, modifică în conștiința publică raportarea la patrimoniu care va fi perceput în timp ca fiind lipsit de valoare și importanță.

Un exemplu elocvent este *Castelul Martinuzzi de la Vințu de Jos*, care cu toate că este considerat de unii istorici cel mai valoros castel renanțist, este lăsat în paragină de către autorități, primăria Vințu de Jos nu a prins în bugetul pe anul 2017 fonduri pentru restaurarea sau conservarea acestuia. În aceeași situație se află și Conacul familiei Bethlen din Sânmiclăuș, județul Alba și Castelul Teleki din Uioara de Sus.

Agresiunea prin restaurare sau intervenții inadecvate. Monumentele sunt mutilate prin falsificare, parțială sau totală, ca urmare a unor intervenții realizate fie de neprofesioniști în conservare-restaurare, fie de practicieni care sunt mai sensibili față de voința beneficiarului decât de monumentul însuși.

Introducerea materialelor inadecvate - cimentul de exemplu - sau utilizarea abuzivă a betonului pentru consolidarea structurilor, în ciuda faptului că efectul lor este de compromitere gravă, în timp, a monumentului, sunt utilizate încă în numeroase lucrări de conservare și restaurare.

Deasemeni, **casele săsești**, pe care mii de străini le privesc vrăjiți în fiecare an, riscă să-și piardă frumusețea, sub asaltul muncitorilor care le pun termopan.

Absența evaluării statistice a stării de degradare. În ciuda faptului că pierderile suportate de patrimoniul cultural național tind să compromită ireversibil supraviețuirea acestuia, nu s-a realizat încă o evaluare statistică a distrugerilor. Nu există o evaluare detaliată a situației în

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

care se află monumentele istorice aflate în proces de degradare, cu atât mai puțin a clădirilor valoroase care, deși nu sunt înscrise în Lista monumentelor istorice, formează reperi importante ale peisajului cultural urban.(ex. Palatul Culturii din Blaj)

DIAGNOSTIC

Sistemul de protecție a statului prin administrația județeană și administrațiile locale cu privire la protecția monumentelor istorice se exercită printr-o procedură complicată condusă de o administrație formată din prea puțini specialiști. Controlul lucrărilor este aproape inexistent, iar implicarea statului în exercitarea unor lucrări este foarte slabă din cauza bugetării slabe a domeniului; aparent, din același motiv, statul(Consiliul Județean și/sau Consiliile Locale) nu cumpără imobilele monument istoric puse în vânzare.

Problemele menționate mai sus se combină cu preferința proprietarilor privați sau a administratorilor publici de a nu se angaja în activități sau acțiuni de restaurare a valorilor patrimoniale, acțiuni care par lente și ineficiente. Operațiunile de reabilitare a patrimoniului sunt puțin numeroase: câteva inițiative publice de anvergură și succes(Cetatea Alba Carolina, Cetatea Aiudului); mai multe inițiative non-etatice de mai mică anvergură(Rîmetea) și în rest - inițiative punctuale de restaurare, finanțate fie din fonduri locale sau europene(Castelul de la Sîncrai.

Din radiografia stării de conservare a monumentelor istorice la nivelul județului Alba și analiza sistemului de protecție a statului exercitat prin intermendiul administrației publice județene și administrațiilor publice locale am identificat următoarele aspecte:

Aspecte pozitive relevante:

- creșterea numărului de acțiuni de valorificare a patrimoniului cultural prin acțiuni localizate în zonele istorice sau în incinta monumentelor istorice;
- începerea formării în societate a unei atitudini favorabile protecției monumentelor istorice(creșterea numărului de acțiuni în favoarea protejării patrimoniului, creșterea numărului de dezbateri în media a cazurilor de bune practici și a cazurilor de încălcare a legislației în domeniu);
- apariția unor structuri non-etatice cu un rol activ în protejarea și valorificarea patrimoniului cultural.

Aspecte negative relevante:

- viziunea restrânsă a colectivității și a administrației asupra efectelor benefice ale protejării patrimoniului construit;
- atitudinea pasivă a administrației publice locale cu privire la problemele patrimoniului construit;
- legislație neadaptată evoluției conceptelor patrimoniale, respectiv subreprezentarea patrimoniului rural, vernacular;
- lipsa de protecție în interiorul ansamblurilor, siturilor și în interiorul zonelor de protecție a tuturor monumentelor istorice;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- sistemul neperformant de evidență a monumentelor istorice, sistem de avizare a intervențiilor cu deficiențe birocratice, sistem de finanțare slab și lipsit de viziune pe termen mediu și lung, toate aceste aspecte având drept cauză în primul rând personalul de specialitate subreprezentat și subcalificat;
- lipsa de corelare a obiectivelor de conservare a valorilor teritoriale cu cele de dezvoltare; slăbiciuni în sistemul de avizare a documentațiilor de urbanism și de amenajare a teritoriului; lipsa de corelare a legislației privind dezvoltarea cu legislația urbanismului și amenajării teritoriului și a autorizării construirii care asigură legătura prin sistemul de avizare cu legislația de protejare a patrimoniului cultural;
- Privilegierea, în achizițiile publice, a criteriilor legate de prețul cel mai mic sau de termenul cel mai scurt fără stabilirea precisă a performanțelor așteptate; acest sistem conduce la realizarea unor documentații tehnice și a unor intervenții de slabă calitate, care afectează iremediabil fondul construit valoros. Observația este valabilă și în cazul documentațiilor de urbanism și amenajarea teritoriului, unde consecințele acestei practici afectează teritorii de mari dimensiuni; în cazul strategiilor de dezvoltare, problemele sunt similare, adăugându-li-se lipsa încadrării în sistemul legal de avizare-approbare caracteristic documentațiilor de urbanism și amenajarea teritoriului.

TENDINTE

În județul Alba, situația patrimoniului construit în ansamblul său se afla în criză, starea fizică a lui se înrăutățește progresiv, pierderile putând fi ireversibile. Toate aspectele discordante, semnalate rezumativ mai sus, trebuie să conducă la obținerea unui larg consens în favoarea protejării și conservării patrimoniului. Un rol important în acest sens, la nivel administrației publice locale îl are Consiliul Județean Alba, care trebuie să aducă la masa dialogului reprezentanții unităților administrativ teritoriale(UAT), reprezentanții Direcției de Cultură și Patrimoniu Național a județului Alba în calitate de reprezentant al Ministerului Culturii în teritoriu, Muzeul Național al Unirii, reprezentanții specialiștilor atestați MC(arhitecți, experți tehnici, verficatori proiecte, restaurători), membrii Comitetelor de Organizare UNESCO pentru cele două monumente UNESCO(Cetatea Câlnic, Cetatea Dacică Căpâlna), reprezentanții Universității 1 Decembrie, reprezentanții Inspectoratului Școlar al Județului Alba; reprezentanții ONG-lor cu activitate în domeniul protejării și conservării patrimoniului și reprezentanții mass-media din județ.

PRIORITĂȚI

1. Sustinerea și finalizarea proiectelor de restaurare, reabilitare, conservare și dezvoltare durabilă a monumentelor

A. Proiecte și lucrări în curs de realizare

- Restaurare bastioane, raveline traseu Nordic - ansamblul fortificației Cetatea Alba Carolina - Consolidare, restaurare și conservare componente artistice ziduri - Municipiul Alba Iulia;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- Restaurarea Bisericii de lemn "Sf. Arhangheli Mihail și Gavril "Geogel" - Comuna Ponor;
- Reabilitarea Cetății Aiudului - Intervenții de urgență(AC nr.14/2016), AB-II-m-A-00172;
- Reabilitarea Cetății Aiudului - intervenții în primă urgență la cele mai periclitate obiective ale cetății(Turnul Cojocarilor, Turnul Tabacarilor) - rest de executat(AC nr.139/2016) - AB-II-m-a-00172;
- Intervenții de urgență pentru executarea lucrărilor de reparații la Turnul Fierarilor, Turnul Croitorilor, Turnul Olarilor și Kalandos(AC nr.82/2015) AB-II-m-A-00172) - Municipiul Aiud;
- Reabilitarea Cancelariei mitropolitane (AB-II-a-A-00189.02) și Manastirii Bazilienilor(AB-II-a-A-00138) din Blaj. Mitropolia Romană Unită cu Roma Greco-Catolică Blaj a depus la A.D.R. Centru Alba, un proiect de reabilitare, dar proiectul nu a primit finanțare.
- Intervenții în regim de urgență pentru protejarea bisericii de lemn monument istoric din Gabud, înainte și pe parcursul lucrărilor de restaurare și conservare - (AB-II-m-A-00221) - sat Gabud, comuna Noșlac;
- Înlocuire tâmplărie, schimbare învelitoare, zugrăveli exterioare Casa Tischler - AB-II-m-B-00329 - fonduri proprii ale beneficiarului - Municipiul Sebeș, str. 24 Ianuarie nr.6;
- Recompartimentare sală de festivități; modificare șarpantă; înlocuit învelitoare "Poșta veche" - AB-II-m-B-00334 - fonduri proprii ale beneficiarului - Municipiul Sebeș, str.Lucian Blaga, lângă poarta V a cetății medievale;
- Zugrăveli exterioare, schimbare învelitoare, înlocuit învelitoare casă breslaș, azi sediul Protopopiatului și Consistoriului Evanghelic - AB-II-m-B-00337- fonduri proprii ale beneficiarului - Municipiul Sebeș, str. Lucian Blaga nr.6;
- Reparații învelitoare și acoperiș casă - AB-II-m-B-00339 - fonduri proprii ale beneficiarului - Municipiul Sebeș, str. Lucian Blaga nr.14;
- Înlocuire învelitoare, refașadizare Casa Kohuth Breitenstein - AB-II-m-B-00345 - fonduri proprii ale beneficiarului - Municipiul Sebeș, str. Lucian Blaga nr.25-27;
- Extindere și reabilitare clădire Primarie - AB-II-m-B-00353 - buget local - Municipiul Sebeș, Piața Primăriei nr.1;
- Restaurare vitralii Biserica Evanghelică - AB- II-m-A-00355.01 - fonduri proprii și buget local - Municipiul Sebeș, Piața Primăriei nr.5;

B. /Proiecte noi, cu documentații tehnico-economice elaborate

- Restaurare ziduri și amenajări exteriorare latura de Sud - ansamblul fortificației Cetatea Alba Carolina;
- Conservarea, restaurarea și valorificarea durabilă a ansamblului Palatul Principiilor din Alba Iulia;
- Reabilitare Cetatea Aiudului - Turnurile Macelarilor și Cizmarilor, inclusiv zidurile de incintă ale Cetății, AB-II-m-A-00172;
- Reabilitarea și introducerea în circuitul turistic a Bisericii Reformate Aiud, AB-II-m-A-00172.02;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- Intervenții de urgență la "Biserica din deal" - șarpanta și învelitoare, AB-II-m-B-00226;

- Restaurarea, conservarea și valorificarea patrimoniului de interes național, Biserica de lemn din Găbud, județul Alba, AB-II-a-A-00221;

C. Idei de proiecte pentru care nu sunt elaborate documentații tehnico-economice

- Restaurare și amenajări ziduri latura de est - ansamblul fortificației Cetatea Alba Carolina;

- Reconversia și refuncționalizarea zonei perimetrare a Cetății Alba Carolina;

- Schimb de destinație din casă în casă memorială "Camil Velican", restaurare, punere în valoare și realizare împrejmuire;

- Restaurare, conservare și dotare monument istoric sec.VIII - "CASA" Vadu Moșilor nr.18 - AB-II-m-B-00381;

- Reabilitare "Bustul lui Avram Iancu" - monument istoric de for public - AB-III-m-B-004071;

2. Conservarea, restaurarea monumentelor istorice aflate în precolaps, sau într-o stare avansată de degradare, care necesită intervenții rapide pentru a evita pierderea ireversibilă a acestora.

Cele mai importante monumente istorice din județul Alba care necesită lucrări de restaurare urgente sunt:

1. AB-II-m-A-00127 - Sala Unirii, fosta Cazină Militară - municipiul ALBA IULIA - Str. Mihai Viteazul 14 - 1898, transf. 1921-1922

2. AB-I-s-A-00020 - Cetatea dacică de la Căpâlna - sat CĂPÂLNA; comuna SĂSCIORI - "La Cetate" - sec. I a. Chr. - II p. Chr. Latčne

Prin grija Consiliului Județean Alba, în anul 2013 a fost finalizată documentația de proiectare **"Restaurare și punere în valoare Cetate dacică Căpâlna – sat Căpâlna, comuna Săsciori"** *faza DALI, DTAC, PT, Caiete de sarcini*, fiind obținute toate avizele necesare precum și autorizația de construire.

3. AB-I-s-A-00028 - Cetatea Dacică Apulon sau Ranistorum - sat CRAIVA; comuna CRICĂU "Piatra Craivii" - sec. I a. Chr. - I p. Chr.

4. AB-I-a-A-00374 - Mănăstirea romano-catolică și claustrul - orașul TEIUȘ - sec.XV-XVII, strada Iancu de Hunedoara nr.32;

5. AB-II-a-A-00211 - Ansablul " Biserica evanghelică fortificată" - sat CRICAU; comuna CRICAU - sec.XIII-XV; AB-II-m-A-00211.01 - *Biserica evanghelică*; AB-II-m-A-00211.02 - *Incinta fortificată*;

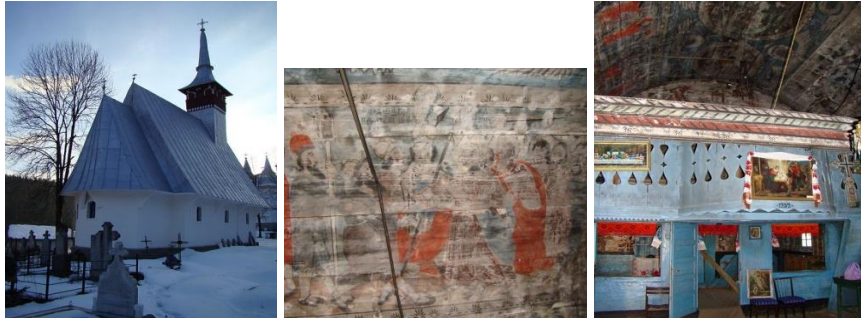
6. AB-II-m-A-00203 - Biserica "Sf.Arhangheli" - sat CICAU, comuna MIRASLAU - sec.XV;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

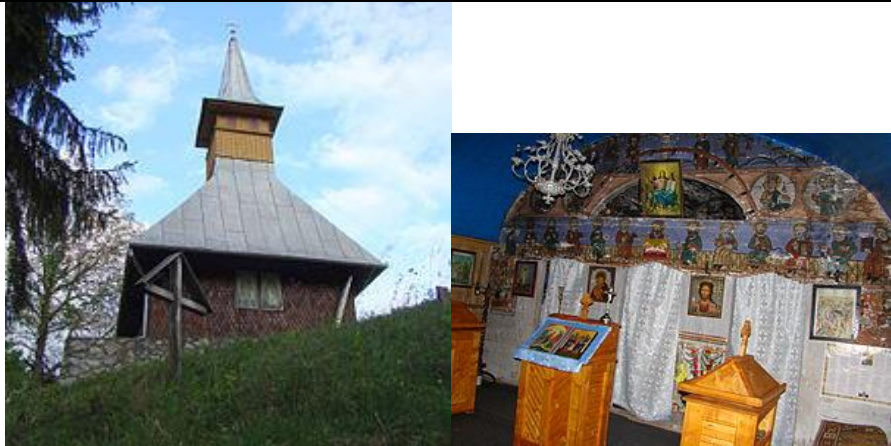

7. **AB-II-m-A-00218 - Biserica "Nașterea Maicii Domnului"** - sat FENES, oras ZLATNA - 1750 - au fost depuse 3 proiecte de finanțare: 2014 - fonduri norvegiene; 2015- POR 2014-2020, axa5; 2016 - POR 2014-2020, axa5 - niciunul nu a primit finanțare;
8. **AB-II-m-A-00208 - Cetatea nobiliară Colțești** - sat COLȚEȘTI, comuna RÎMETEA - sec. XIII-XV;
9. **AB-II-m-B-00394 - Castelul Martinuzzi(ruine)** - sat VINȚU de JOS, comuna VINȚU de JOS - 1551, cu modificările ulterioare;
10. **AB-II-a-A-00191 - Ansamblul "Biserica evanghelică fortificată"** - sat BOZ, comuna DOȘTAT - sec.XVI-XVIII; *Biserica evanghelică AB-II-m-A-00191.01; Incinta fortificată AB-II-m-A-00191.02;*
11. **AB-II-a-B-00180 - Ansamblul "Biserica de piatră"** - sat BĂCĂINȚI, comuna ȘIBOT- sec. XIII; *Turnul "Biserica de Piatră" - AB-II-a-B-00180.01; Pivniță(ruine)- AB-II-m-B-00180.02;*
12. **AB-II-m-B-00381 - Casa** - sat VADUL MOȚILOR, comuna VADU MOȚILOR -secolul XVIII - *s-au alocat 10.000lei pentru inițiere proiect pe Masura 7.6- AFIR;*
13. **AB-II-m-B-20914.04 - Halta Bistra** - sat BISTRA, comuna BISTRA - 1912.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

Un segment important de monumente îl constituie Bisericile de lemn, care sunt un adevărat tezaur, datorită valorii artistice extraordinare a ansamblurilor murale sau a odoarelor care le împodobesc, opere ale unora dintre cei mai înzestrați zugravi români din Transilvania veacurilor XVIII și XIX. Cum patina vremii a estompat strălucirea din ochii sfinților și a înnegrit icoanele, sunt necesare lucrări de restaurare urgente la următoarele biserici:

<p>AB II-a-A-00177</p> <p>00177.01</p> <p>00177.02</p>	<p>Sat Arieșeni</p> <p>(Ansamblu bisericii de lemn Înălțarea Domnului)</p> <p>(Biserica de lemn Înălțarea Domnului)</p> <p>(Edicul pt. toacă)</p> <div data-bbox="622 751 1480 1070"></div>	<p>1791</p>
<p>AB-II-m-B-00265</p>	<p>Sat Poșaga de sus, comuna Posaga</p> <p>(Sf. Arhangheli Mihail si Gavril)</p>	<p>1789</p>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		
<p>AB II-m-B-00181</p>	<p>Sat Băgău, comuna Lopadea Nouă</p> <p>(Sf. Teodor Tiron)</p> 	<p>1733, modif. 1847</p>
<p>AB II-m-B-00184</p>	<p>Sat Bîrlești, comuna Mogoș</p> <p>(Sf. Constantin și Elena)</p>	<p>1844</p>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

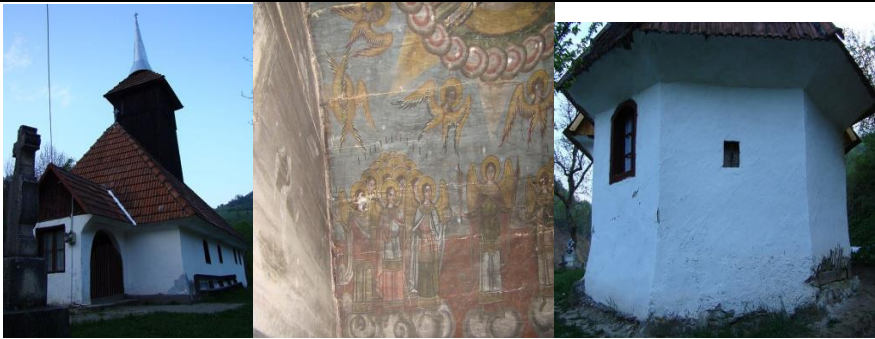

		
<p>AB II-m-B-00207</p>	<p>Sat Cojocani comuna Mogoș (Sf. Arhangheli)</p> 	<p>1700-1769, ext. mod. Sec XIX</p>
<p>AB II-m-A-00217</p>	<p>Sat Farău (Sf. Arhangheli)</p>	<p>1762, 1842 strămutată în Fărău</p>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		
<p>AB II-a-A-00221</p> <p>00221.01</p> <p>00221.02</p>	<p>Sat Găbud, com. Noșlac</p> <p>(Sf. Arhangheli)</p> <p>(Clopotniță)</p> 	<p>1776, 1874-1875</p>
<p>AB II-m-A-00232</p>	<p>Sat Goiesti, comuna Vidra</p> <p>(Sf. Trei Ierarhi)</p>	<p>XVIII</p>

		
AB II-m-B-00240	Intregalde (Sf. Ilie)	1774, modif. XIX

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		
<p>AB II-m-B-00242</p>	<p>Sat Lăzești, com. Vadu Moților (Sf. Arhangheli)</p> 	<p>1700-1738, ext. 1878</p>
<p>AB II-a-A-00262 00262.01</p>	<p>Sat Pianu de Sus, com. Pianu (Cuv. Paraschiva)</p>	<p>XVIII-XIX</p>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		
<p>AB II-m-B-00313</p>	<p>Sat Sartăș (Baia de Arieș) (Pogorârea)</p> 	<p>1780</p>
<p>AB II-m-A-00314</p>	<p>Săliștea (Sf. Arhangheli)</p>	<p>1798</p>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		
<p>AB II-m-B-00370</p> <p>00370.01</p> <p>00370.01</p>	<p>Sat Tău, com. Roșia de Secaș</p> <p>(Sf. Gheorghe)</p> <p>(Clopotniță)</p> 	<p>XVIII-XIX</p>
<p>AB II-m-B-00382</p>	<p>Sat Valea Largă, comuna Sălciua</p> <p>(Sf. Treime – Sf. Proroc)</p>	<p>1782</p>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		
<p>AB-II-m-A-00203</p>	<p>Biserica "Sf. Arhangheli" - sat CICĂU; comuna MIRĂSLĂU</p> 	<p>- sec. XV, transf. sec. XVIII</p>
<p>AB-II-m-B-00235</p>	<p>Biserica "Cuvioasa Paraschiva" - sat IGHIEL; comuna IGHIU</p>	<p>- înc .sec. XVIII</p>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		
<p>AB-II-m-A-00174</p>	<p>Biserica "Buna Vestire"- Joseni sat ALMAȘU MARE</p> 	<p>ante 1418, transf. sec. XIX comuna</p>

3. Inventarierea, cercetarea, informarea și documentarea situației monumentelor istorice la nivel local și județean;
4. Delimitarea zonelor de protecție ale monumentelor istorice și stabilirea modului de construire în aceste zone - studii speciale, Planuri Urbanistice Generale cu elemente de Regulament focalizate pe conservarea monumentelor, PUZ;
5. Atragerea de fonduri pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice aflate într-o stare avansată de degradare și elaborarea documentațiilor necesare restaurării acestora;
6. Urmărirea și controlul asupra modului de respectare a prevederilor legale de protejare a patrimoniului construit.

Cap.V. ANALIZA SWOT

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<p>- bogăția și diversitatea bunurilor cu valoare de patrimoniu cultural construit, din toate epocile;</p> <p>- teritoriul administrativ al jud. Alba cuprinde 686 monumente istorice înscrise în LMI 2015 din care monumente de interes national - categoria A - 187; monumente UNESCO - 2 - Cetatea Călnic și Cetatea Dacică de la Căpâlna;</p> <p>- existența unui bogat patrimoniu arheologic: Cetatea Dacică de la Căpâlna; Cetatea Dacică de la Cetatea de Baltă; Cetatea Dacică de la Craiva (Apoulon sau Ranistorum); Orașele antice de la Apulum: Colonia Aurelia Apulensis și Colonia Nova Apulensis; Castrul Legiunii a XII-a Gemina de la Alba Iulia;</p> <p>- existența celei mai mari cetăți bastionare din țară - Cetatea Alba Carolina;</p> <p>- existența în cadrul județului Alba, a unor zone etnografice cu specific arhitectural - identitar și anume: Satele Săsești, Valea Târnavelor, Secuimea Trascăului, Valea Sebeșului, Țara Aurului, Valea Arieșului, Culmea Trascăului, Țara Moșilor, Satele de piatră;</p> <p>- programe de susținere ale C.J. Alba pentru</p>	<p>- insuficienta implicare și responsabilizare, din partea autorităților locale, în gestionarea bunurilor de patrimoniu cultural imobil existente în unitățile administrativ-teritoriale pe care le administrează;</p> <p>- deficiențe structurale și de personal de specialitate din cadrul administrațiilor publice locale, (conf. art. 41, alin.(1) litera h) din Legea 422/2001), respectiv nu au incluse în structura aparatului propriu compartimente specializate sau, după caz, posturi ori sarcini de serviciu precise în domeniul protejării monumentelor istorice;</p> <p>- nealocarea resurselor financiare necesare pentru protejarea, conservarea, restaurarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural construit (MIn. Culturii, administratii publice locale).</p> <p>- lipsa unor strategii locale de protecție a monumentelor istorice precum și lipsa unei abordări intersectoriale în legătură cu punerea în valoare a patrimoniului cultural imobil, îndeosebi cu turismul;</p> <p>- nu sunt stabilite, delimitate, reglementate prin Planuri Urbanistice Generale sau Planuri Urbanistice Zonale - Construcții protejate,</p>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

<p>promovarea patrimoniului construit și a tradițiilor locale(târguri tradiționale, ocrotirea imaginii satului, etc.);</p> <ul style="list-style-type: none">- modele de succes realizate prin atragerea de fonduri europene, încheierea unor parteneriate public-privat pentru finanțarea restaurării unor monumente istorice de importanță națională și locală. Ex. Cetatea Alba Carolina; Colegiul Bethlen-Gabor Aiud; Castelul Banffi Aiud; Muzeul Unirii; Sala Unirii; fostul Centru Militar Județean Alba Iulia, etc.- conștientizarea în măsură tot mai mare, de către societate a rolului patrimoniului construit în susținerea identității noastre locale;- cadru legislativ si instituțional de reglementare a domeniului;	<p>zonele protejate și zonele de protecție ale monumentelor istorice situate în teritoriul administrativ al unităților administrativ teritoriale;</p> <ul style="list-style-type: none">- nu există o statistică și o evaluare detaliată a situației în care se află monumentele istorice (fișa monumentului actualizată);- neexercitarea de către consiliile locale a dreptului de preemțiune asupra monumentelor istorice puse în vânzare de către proprietarii privați;- neexercitarea atribuțiilor legale privind semnalizarea corespunzătoare a monumentelor istorice precum și a pazei acestora;- lipsa tragerii la răspundere, cu privire la nerespectarea regimului impus de calitatea de monument istoric, a proprietarilor/ administratorilor;- infrastructura de acces slab dezvoltată și lipsa rețelelor de transport spre monumentele istorice cu potențial turistic(în special accesul către monumentele UNESCO);- necadastrarea siturilor arheologice înscrise în LMI;- slaba implicare a organizațiilor neguvernamentale în domeniul protejării monumentelor istorice;
---	--

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

AMENINȚĂRI	OPORTUNITĂȚI
<p>- subcultura, educația precară datorată unui sistem de învățământ deficitar, absența unei educații în domeniu, care să determine un comportament activ pro-patrimoniu atât la nivelul individului, cât și la nivelul comunității;</p> <p>- existența unor valori etice și estetice false conform cărora ceea ce este vechi și rău este urât și trebuie înlăturat pentru a face loc la ceea ce este nou, bun și frumos;</p> <p>- pătrunderea agresivă a "modernității" prin promovarea unor materiale inadecvate cu patrimoniul construit istoric (placaje cu gresie, tamplarie tip "termopan", etc);</p> <p>- presiunea asupra monumentelor istorice ca urmare a tendinței de creștere economică, monumentele istorice fiind percepute ca o piedică în calea dezvoltării, ceea ce antrenează distrugerea acestora sub pretextul încurajării dezvoltării, în situația existenței unei legislații extrem de permissive în domeniul urbanismului;</p> <p>- legislația specifică intervențiilor asupra monumentelor istorice are un parcurs greoi, determină blocaje datorate regimului conferit de apartenența la patrimoniu;</p> <p>- presiunea imobiliară necontrolată antrenează distrugerea patrimoniului construit (centrele istorice ale orașelor, zonele rurale cu</p>	<p>- existența unui cadru legislativ de reglementare în domeniul protecției monumentelor istorice;</p> <p>- existența unor programe de finanțare naționale și europene;</p> <p>- deschiderea și promovarea la nivel european și național a valorilor culturale autentice;</p> <p>- revalorizarea și reinsertia patrimoniului cultural construit în viața comunităților și a indivizilor, în special a tinerei generații;</p> <p>- promovarea profesionalismului prin existența unor cursuri pentru activitatea desfășurată în acest domeniu precum și existența posibilității realizării unor schimburi de experiență;</p> <p>- inițiativa înscrierii în patrimoniul mondial a unor zone valoroase, situl rural Rimetea și Roșia Montană;</p> <p>- dezvoltarea infrastructurii de transport și edilitare;</p> <p>- dezvoltarea dinamică a turismului cultural și ecumenic;</p> <p>- organizarea unor manifestări culturale locale (tradiții, obiceiuri) care pot pune în valoare monumentele istorice care aparțin locului;</p>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

<p>arhitectură specifică, tradițională, situri arheologice);</p> <ul style="list-style-type: none">- regimul de proprietate incert, litigiile prelungite privind dreptul de proprietate asupra monumentelor istorice determină abandonul pe termen lung și poate produce distrugerea ireversibilă, chiar dispariția acestora;- lipsa unei politici în domeniul resurselor umane care să asigure specialiști atestați, inclusiv în execuție, (restauratori, meșterilor tradiționali) pot determina intervenții neprofesioniste asupra monumentelor istorice, intervenții care pot compromite total monumentul;- fenomene naturale și de eroziune care pot afecta intempestiv sau pe termen lung patrimoniul cultural construit;- depopularea satelor urmare transferului masiv de populație spre centrele urbane;	
---	--

Puncte forte: acei factori pozitivi intrinseci care funcționează bine, fiind posibilă îmbunătățirea lor;

Puncte slabe: acei factori intrinseci care nu funcționează bine, dar este posibilă îmbunătățirea lor;

Oportunități: factori externi - nu pot fi influențați, dar putem profita de avantajele lor;

Amenințări: factori exteriori negativi - nu pot fi influențați și prezintă pericol pentru succesul strategiei;

Cap. VI. Viziune și obiectivul strategic în domeniul patrimoniului cultural construit

Viziunea privind protejarea și conservarea patrimoniului cultural construit din județul Alba ia în considerare faptul că acesta reprezintă o parte a patrimoniului cultural național și european. Prezervarea patrimoniului cultural reprezintă o obligație națională, județeană și locală, responsabilitatea fiind împărțită între Statul roman în calitate de protector al patrimoniului cultural prin intermediul instituțiilor și autorităților cu atribuții în domeniu, administrațiile publice locale, comunități și cetățeni.

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023 a județului Alba este un instrument de planificare/programare al cărui obiectiv strategic, este conservarea, protejarea, promovarea și valorificarea durabilă a patrimoniului cultural construit în beneficiul comunității

Directii de acțiune:

- D I. Protejarea integrată a patrimoniului cultural construit al județului Alba;**
- D II. Creșterea capacității de intervenție a administrației publice județene și locale în protejarea patrimoniului;**
- D III. Creșterea nivelului de conștientizare și sensibilizare a populației cu privire la conservarea patrimoniului;**

D I. PROTEJAREA INTEGRATĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL CONSTRUIT AL JUDEȚULUI ALBA

Obiectiv nr.1: Inventarierea, cercetarea, informarea și documentarea situației monumentelor istorice la nivel județean și local;

Obiectiv nr.2: Salvarea și salvagardarea patrimoniului cultural construit din județul Alba;

Obiectiv nr.3: Dezvoltarea infrastructurii legate de patrimoniul construit;

Obiectiv nr.4: Promovarea monumentelor istorice înscrise în LMI 2015;

Obiectiv nr.5: Valorificarea, refuncționalizarea monumentelor înscrise în LMI 2015.

D II. CREȘTEREA CAPACITĂȚII DE INTERVENȚIE A ADMINISTRAȚIEI PUBLICE ÎN PROTEJAREA PATRIMONIULUI

Obiectiv nr.1 Realizarea unui sistem de management al patrimoniului construit și al siturilor arheologice;

Obiectiv nr.2 Crearea unor mecanisme transparente și competitive de finanțare a intervențiilor în domeniul protejării și valorificării patrimoniului construit;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

D III. CREȘTEREA NIVELULUI DE CONSTIENTIZARE ȘI SENSIBILIZARE A POPULAȚIEI CU PRIVIRE LA CONSERVAREA PATRIMONIULUI CONSTRUIT ȘI A SITURILOR ARHEOLOGICE

Obiectiv nr.1 Informarea proprietarilor de monumente istorice asupra drepturilor și obligațiilor privind dreptul de folosință a monumentului istoric;

Obiectiv nr.2 Stimularea participării cetățenilor la acțiuni de interes general privind protejarea și promovarea patrimoniului;

D I. PROTEJAREA INTEGRATĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL CONSTRUIT AL JUDEȚULUI ALBA			
Obiectivul nr. 1 - Inventarierea, cercetarea, informarea și documentarea situației monumentelor istorice la nivel local și județean			
<i>Acțiuni</i>	<i>Entitate responsabilă</i>	<i>Surse potențiale de finanțare</i>	<i>Perioade de implementare</i>
<i>1. Realizarea unui inventar întreținut continuu; Constituie bază de date; Completarea (actualizarea, corectarea) urgentă a acțiunii de inventariere, repertoriere a tuturor monumentelor și siturilor pe unități administrative, conținând obligatoriu și referințe la starea de conservare actuală</i>	<i>Consiliul Județean Alba prin compartimentul constituit în baza Legii 422/2001 privind protecția monumentelor istorice U.A.T. - uri Direcția pentru Cultură-Județul Alba Muzeul Național al Unirii Alba ONG-uri</i>	<i>Bugetul județean Bugete locale Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	<i>2018-2020</i>
<i>2. Întocmirea fișei analitice de evidență a monumentelor istorice înscrise în LMI 2015</i>	<i>Direcția pentru Cultură - Județul Alba Consiliul Județean Alba ONG-uri</i>	<i>Bugetul de Stat prin Ministerul Culturii și Identității Naționale Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de</i>	<i>2018-2023 etapizat</i>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		<i>stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	
3. Cadastrarea și cartarea siturilor arheologice	Consiliul Județean Alba Direcția pentru Cultură-Județul Alba Muzeul Național al Unirii Alba	Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)	2018-2023 etapizat
Obiectivul nr.2 Salvarea și salvardarea patrimoniului cultural construit din județul Alba			
Acțiuni	Entitate responsabilă	Surse potențiale de finanțare	Perioade de implementare
1. Elaborarea pentru cele două monumente UNESCO(Cetatea Câlnic și Cetatea Dacică de la Căpâlna), a planurilor de protecție, de conservare, de întreținere, precum și de reabilitare, promovare și punere în valoare a monumentului conform Programului de protecție și gestiune a monumentelor istorice înscrise în Lista patrimoniului mondial UNESCO(H.G. nr.1268/2010)	Comitetele de organizare UNESCO ale celor două monumente Consiliul Județean Alba Consiliile locale	Bugetul de Stat prin Ministerul Culturii și Identității Naționale Bugetul județean Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile	2018-2020
2. Planificarea și programarea tuturor studiilor de cercetare și de fezabilitate (planuri, proiecte, studii istorice)si proiecte tehnice necesare intervențiilor la monumentele istorice, precum și a dezbaterilor publice în scopul aducerii la cunoștință comunităților locale a acestor acțiuni	Comitetele de organizare UNESCO ale celor două monumente Consiliul Județean Alba Consiliile locale	Bugetul județean Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)	2118-2020
3. Planificarea și programarea lucrărilor de conservare și restaurare a monumentelor istorice de pe raza județului Alba, pe obiective punctuale, ținând cont de implicațiile sociale și	Comitetele de organizare UNESCO ale celor două monumente Consiliul Județean Alba	Bugetul județean Bugetul local	2118-2019

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

<i>economice, de problemele legate de regimul juridic, numărul mare de vizitatori și de nevoia unui mai bun acces al publicului larg</i>	<i>Consiliile locale</i>		
<i>4. Elaborarea și aprobarea documentațiilor urbanistice pentru zone construite protejate(PUZCP) de către autoritățile publice locale</i>	<i>Consiliul Județean Alba Consiliile locale</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local</i>	<i>2018-2023</i>
<i>5. Actualizarea documentației tehnico-economice ; lucrări de restaurare și punere în valoare Cetate dacică Căpâlna - sat Căpâlna - monument UNESCO - AB-I-s-A-00020</i>	<i>Direcția de Cultură a Județului Alba Muzeul Național al Unirii Alba Iulia Consiliul Județean Alba Consiliul local Săsciori</i>	<i>Ministerul Culturii și Identității Naționale Bugetul local Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	<i>2018-2023</i>
<i>6. Lucrări de reabilitare pentru Muzeul Național al Unirii Alba Iulia și Sala Unirii AB-II-m-A-00126; AB-II-m-A-00127</i>	<i>Consiliul Județean Alba, Primăria Municipiului Alba Iulia,</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	<i>2018-2019</i>
<i>7. Lucrări de reabilitare pentru Biblioteca Batthyaneum AB-II-m-A-00098</i>	<i>Primăria Municipiului Alba Iulia, Consiliul Județean Alba, Biblioteca Națională a României</i>	<i>Ministerul Culturii și Identității Naționale Bugetul local Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene,</i>	<i>2018-2020</i>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		<i>granturi de stat)</i>	
8. Lucrări de reabilitare pentru Catedrala Încoronării AB-II-m-A-00128.01	Primăria Municipiului Alba Iulia, Consiliul Județean Alba	Bugetul local Bugetul județean	2018-2019
9. Lucrari de reabilitare a Palatului Principilor AB -II-m-A-00133	Primaria Municipiului Alba Iulia Consiliul Judetean Alba	Bugetul local Fonduri europene	2018-2022
10. Lucrari de reabilitare si refunctionalizare cladire Comisdariat AB-II-m-B-00131	Consiliul Judetean Alba	Bugetul judetean	2018-2020
11. Reabilitare Cetatea Aiudului - Turnurile Măcelarilor și Cizmarilor, inclusiv zidurile de incintă ale Cetății, AB-II-m-A-00172	Primaria Municipiului Aiud Consiliul Județean Alba	Bugetul local Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)	2018-2022
12. Reabilitarea și introducerea în circuitul turistic a Bisericii Reformate Aiud, AB-II-m-A-00172.02	Primăria Municipiului Aiud Consiliul Județean Alba	Bugetul local Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)	2018-2021
13. Restaurarea, conservarea și valorificarea Bisericii de lemn din Găbud(AB-II-a-A-00221)	Primaria Municipiului Aiud Consiliul Județean Alba	Bugetul local Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)	2018-2020
14.Restaurarea Bisericii evanghelice	Consiliul Județean Alba	Bugetul local	2018-2023

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

<i>fortificată - sat Cricău, comuna Cricău AB-II-m-A-00211.01</i>	<i>Consiliul local comuna Cricău</i>	<i>Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	
<i>15. Restaurarea Bisericii "Sf. Arhangheli" din Cricău, comuna Mirăslău - se. XV AB-II-a-A-00203</i>	<i>Consiliul Județean Alba Consiliul local comuna Mirăslău</i>	<i>Bugetul local Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	<i>2018-2023</i>
<i>16. Actualizarea documentației tehnico-economice și lucrări de restaurare a Bisericii "Nașterea Maicii Domnului" - sat Feneș, oraș Zlatna -1750 AB-II-m-A-00218</i>	<i>Consiliul Județean Alba Consiliul local al orașului Zlatna</i>	<i>Bugetul local Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	<i>2018-2023</i>
<i>17. Restaurarea Cetății nobiliare Colțești - sat Colțești, comuna Rîmetea - sec. XII-XV AB-II-m-A-00208</i>	<i>Consiliul Județean Alba Consiliul local comuna Rîmetea</i>	<i>Bugetul local Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	<i>2018-2023</i>
<i>18. Restaurarea Bisericii evanghelice fortificate - sat Boz, comuna Dostat, sec. XVI-XVIII - AB-II-A-00191</i>	<i>Consiliul Județean Alba Consiliul local comuna Dostat</i>	<i>Bugetul local Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene,</i>	<i>2018-2023</i>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

		<i>granturi de stat)</i>	
<i>19. Restaurare, conservare și valorificare obiective de patrimoniu înscrise în LMI 2015, grupa valorică A și B;</i>	<i>UAT-uri Consiliul Județean Alba</i>	<i>Buget local Buget județean Alte surse de finanțare nerambursabile</i>	<i>2018-2022</i>
<i>20. Restaurare, conservare și valorificare obiective de patrimoniu arheologic și zone cu specific arhitectural identitar.</i>	<i>UAT-uri Consiliul Județean Alba</i>	<i>Buget local Buget județean Alte surse de finanțare nerambursabile</i>	<i>2018-2022</i>
Obiectivul 3. Dezvoltarea infrastructurii legate de patrimoniul construit			
<i>Ațiuni</i>	<i>Entitate responsabilă</i>	<i>Surse potențiale de finanțare</i>	<i>Perioade de implementare</i>
<i>1. Reabilitare drumuri județene și locale de acces către obiective de patrimoniu - monumente, ansambluri și situri urbane și rurale, situri arheologice, etc., înscrise în circuite turistice naționale și județene; (ex. DJ 107I, creare/amenajare drum de acces către Cetatea Dacică Căpâlna, drum de acces la ruinele Bisericii Romano Catolice din Gârbovița și ruinele Bisericii din Deal din Gârbova de Sus; repararea căilor de acces existente și crearea unui acces nou pentru Conacul Bethlen din Cut; reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii locale care asigură accesul către Mănăstirea Rîmeț; reparații urgente ale accesului în incinta "Ansamblului Castelului Bethlen din Sînmiclăuș"; creare</i>	<i>Consiliul Județean Alba Consiliile locale</i>	<i>Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile (bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	<i>2018-2023</i>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

<i>accese noi către Biserica Evanghelică Fortificată din Cenade; crearea unor accese noi pentru monumentele istorice din satul Glogoveț; crearea unor accese noi pentru monumentele istorice din satul Băcăinți)</i>			
<i>2. Acțiuni administrative și de întreținere a monumentelor prin acțiuni de pază, protecție, semnalizare-sistem de iluminat arhitectural, sisteme de alarmă, PSI, rampă acces persoane cu dizabilități, marcarea și semnalizarea rutieră a monumentelor istorice;</i>	<i>Consiliile Locale Consiliul Județean Alba</i>	<i>Bugetul local Bugetul județean Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	<i>2018-2020</i>
<i>3. Reabilitarea infrastructurii stradale și a rețelelor de utilități în centrele istorice ale localităților - zone protejate sau zone de protecție a monumentelor istorice;</i>	<i>Consiliile Locale</i>	<i>Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	<i>2018-2021</i>
Obiectivul nr.4 Promovarea monumentelor istorice înscrise în LMI 2015;			
<i>Actiuni</i>	<i>Entitate responsabila</i>	<i>Surse potențiale de finanțare</i>	<i>Perioade de implementare</i>
<i>1. Digitalizarea monumentelor istorice, întocmirea unei hărți interactive și realizarea unei aplicații softwer de promovare a monumentelor istorice din județ;</i>	<i>Direcția pentru cultură a județului Alba Consiliul Județean Alba Consiliile locale</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat)</i>	<i>2018-2023</i>
<i>2. Editarea unui atlas cu monumentele istorice ale județului Alba înscrise în LMI, a unor monografii istorice ale U.A.T-lor, a unor</i>	<i>Direcția pentru cultură a județului Alba Consiliul județean Alba</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local</i>	<i>2018-2023</i>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

<i>ghiduri de bune practici în conservarea și restaurarea monumentelor istorice; broșuri, fliyre sau alte materiale care să promoveze monumentul istoric, care sa precizeze și programul de vizitare.</i>	<i>Consiliile locale Asociațiile profesionale - OAR; RUR; O.N.G.-uri</i>		
<i>3. Promovarea prin mass-media a activităților de protejare a patrimoniului în vederea formării continue a publicului larg și, implicit a autorităților administrative și a potențialilor investitori;</i>	<i>Consiliul județean Alba Consiliile locale</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local</i>	<i>2018-2023</i>
Obiectivul nr.5 Valorificarea, refuncționalizarea monumentelor istorice înscrise în LMI 2015			
<i>Actiuni</i>	<i>Entitate responsabila</i>	<i>Surse potientiale de finantare</i>	<i>Perioade de implementare</i>
<i>1. Inițierea și dezvoltarea parteneriatelor cu sectorul turistic în vederea creșterii numărului de monumente istorice incluse în circuite turistice culturale si ecumenice;</i>	<i>Consiliul Județean Alba Consiliile locale</i>		<i>2018-2023</i>
<i>2. Refuncționalizarea, reconversia pentru turism sau în centre culturale a monumentelor istorice care si-au pierdut funcțiunea inițială;</i>	<i>Consiliul Județean Alba Consiliile locale</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local</i>	<i>2018-2023</i>
<i>3. Dezvoltarea și diversificarea programelor de animatie pentru monumentele istorice - proiecții 3D, reconstituirea unor evenimente de epocă(bătălii, baluri, etc.), organizarea în incinta monumentelor a unor evenimente culturale și nonculturale(auditii de muzică veche sau muzică clasică, simpozioane, conferințe, etc.), alăturarea numelui</i>	<i>Consiliul Județean Alla Consiile locale</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local</i>	<i>2018-2023</i>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

<p><i>monumentului istoric evenimentelor culturale de anvergură(ex. Festivalul Dilema veche, festivaluri de muzica rock, muzică electronică, etc, festivaluri culinare, festivaluri tradiționale);</i></p>			
<p>D II. CRESTEREA CAPACITATII DE INTERVENTIE A ADMINISTRATIEI PUBLICE IN PROTEJAREA PATRIMONIULUI</p>			
<p>Obiectiv nr.1 Realizarea unui sistem de management al patrimoniului construit și al siturilor arheologice</p>			
<p><i>Acțiuni</i></p>	<p><i>Entitate responsabilă</i></p>	<p><i>Surse potențiale de finanțare</i></p>	<p><i>Perioade de implementare</i></p>
<p><i>1.Crearea unui mecanism eficient de protecție a monumentelor și asigurarea resurselor aferente, pentru implementarea managementului acestuia - <u>înființarea unui compartiment de specialitate la nivelul Consiliului Județean Alba si asigurarea resurselor umane si financiare necesare;</u></i></p>	<p><i>Consiliul Județean Alba</i></p>	<p><i>Bugetul județean</i></p>	<p><i>2018</i></p>
<p><i>2. Responsabilizarea administrațiilor publice locale cu privire la asigurarea resurselor umane(personal specializat in domeniul protecției patrimoniului) în cadrul administrațiilor publice locale;</i></p>	<p><i>Consiliul Județean Alba Consiliile locale</i></p>	<p><i>Bugetul județean Bugetul local</i></p>	<p><i>2018</i></p>
<p><i>3. Realizarea unui protocol de colaborare interinstitucională la nivelul județului Alba, care să genereze programe comune de protejare și conservare a patrimoniului construit, cu precizarea responsabilităților pentru fiecare în parte;</i></p>	<p><i>Direcția de Cultură a Județului Alba Muzeul Național al Unirii Alba Iulia Consiliul Județean Alba Consiliile locale Asociații profesionale OAR,</i></p>		<p><i>2018-2019</i></p>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

	RUR		
4. Realizarea de protocoale interinstitucionale și parteneriate pentru a gestiona problematica de natură administrativ/reglementară cu incidență asupra monumentelor istorice (ex: cercetare, evidență, clasare/declasare, restaurare/conservare, elaborare și avizare de planuri de urbanism general, zonal sau de detaliu, control și supraveghere a intervențiilor, elaborarea obligațiilor de folosință, a fișei monumentelor, etc.)	Direcția de Cultură a Județului Alba Muzeul Național al Unirii Alba Iulia Consiliul Județean Alba Consiliile locale Asociații profesionale OAR, RUR Mediul de afaceri Specialiști atestați de Ministerul Culturii	Bugetul de Stat prin Ministerul Culturii Bugetul județean Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene, granturi de stat) Investiții private	2018-2023
5. Formarea profesională postuniversitară a funcționarilor publici, manageri de proiecte, etc și organizarea unor cursuri în domeniul protejării patrimoniului istoric și cultural, pentru primari și membrii consiliilor locale;	Consiliul Județean Alba Consiliile locale Facultatea de istorie din cadrul Universității 1 Decembrie 1918 Furnizori de servicii educaționale	Bugetul județean Bugetul local	2018-2023
6. Înființarea în cadrul Centrului de Cultură "Augustin Bena" a unor clase pentru formarea meșterilor și a specialiștilor în tehnica restaurării monumentelor istorice: - tehnica cioplirii lemnului pentru restaurarea caselor de mutătură și a celor cu târnaț din zona Munților Apuseni și Culmea Trascăului, a porților tradiționale din zona satelor cu influențe săsești, a gospodăriilor cu ocol întărit sau ocol pătrat din Zona Valea	Consiliul Județean Alba	Bugetul județean	2018-2021

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

<i>Sebeșului; - tehnica cioplitului în piatra (pentru restaurarea caselor de piatră din zona satelor de piatră - Ceru Băcăinți și Blandiana).</i>			
Obiectiv nr.2 Crearea unor mecanisme transparente și competitive de finanțare a intervențiilor în domeniul protejării și valorificării patrimoniului construit			
<i>Acțiuni</i>	<i>Entitate responsabilă</i>	<i>Surse potențiale de finanțare</i>	<i>Perioade de implementare</i>
<i>1. Includerea în bugetul județean și în bugetele locale a unor sume destinate în exclusivitate protejării patrimoniului construit și a siturilor arheologice, proporțional cu complexitatea problemelor patrimoniului construit cu care se confruntă fiecare U.A.T.</i>	<i>Consiliul Județean Alba Consiliile locale</i>		<i>2018-2023</i>
<i>2. Alocarea de fonduri de la bugetul județean și bugetele locale pentru cumpărarea monumentelor istorice, pe baza dreptului de preemțiune;</i>	<i>Consiliul Județean Alba Consiliile locale</i>		<i>2018-2023</i>
<i>3. Actualizarea/completarea documentațiilor tehnico-economice existente și elaborarea noilor documentații necesare depunerii cererilor de finanțare - cu finanțare de la bugetul local sau din alte surse</i>	<i>Consiliul Județean Alba Consiliile locale</i>		<i>2018-2023</i>
<i>4. Obținerea de venituri directe prin folosirea și vizitarea monumentelor: taxe de intrare, taxe pentru fotografiere, taxe de timbru, etc;</i>	<i>Direcția pentru Cultură a județului Alba Muzeul Național al Unirii Alba Iulia Consiliul Județean Alba Consiliile locale</i>		<i>2018-2023</i>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

D III. CREȘTEREA NIVELULUI DE CONȘTIENȚIZARE ȘI SENSIBILIZARE A POPULAȚIEI CU PRIVIRE LA CONSERVAREA PATRIMONIULUI CONSTRUIT ȘI A SITURILOR ARHEOLOGICE			
Obiectiv nr.1 Informarea proprietarilor de monumente istorice asupra drepturilor și obligațiilor privind folosința monumentului istoric și a importanței pastrării în bune condiții a acestuia.			
<i>Acțiuni</i>	<i>Entitate responsabilă</i>	<i>Surse potențiale de finanțare</i>	<i>Perioade de implementare</i>
<i>1. Campanii de informare atât în mediul online cât și la sediul administrațiilor publice (dezbateri, întruniri, etc) - privind drepturile și obligațiile proprietarilor, titularilor dreptului de administrare, concesiunilor și locatarilor monumentelor istorice / Ordinul nr.2684/2003 al Ministerului Culturii;</i>	<i>Consiliul Județean Consiliile locale Direcția pentru Cultura a județului Alba ONG-uri</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene)</i>	<i>2018-2023</i>
<i>2. Informarea și consilierea proprietarilor monumentelor istorice - persoane fizice și juridice de drept privat - privind procedura de acordare a creditelor necesare efectuării de lucrări de protejare la monumentele istorice deținute - HG 610/2003 și HG 1258/2001, privind organizarea și funcționarea Oficiului Național al Monumentelor Istorice și accesarea de fonduri europene.</i>	<i>Consiliul Județean Consiliile locale Direcția pentru Cultură a județului Alba ONG-uri</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile(bugetul de stat, fonduri europene)</i>	<i>2018-2023</i>
Obiectiv nr.2 Stimularea participării cetățenilor la acțiuni de interes general privind protejarea și promovarea patrimoniului istoric.			
<i>Acțiuni</i>	<i>Entitate responsabilă</i>	<i>Surse potențiale de finanțare</i>	<i>Perioade de implementare</i>
<i>1. Organizarea unor dezbateri publice prin care să se atragă atenția asupra importanței păstrării în bune condiții a monumentului și a măsurilor avute în vedere pentru îmbunătățirea stării lui de conservare, a</i>	<i>Consiliul Județean Consiliile locale Direcția pentru Cultura a județului Alba Unități de învățământ</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile(sponsorizări)</i>	<i>2018-2023</i>

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

<i>promovării și a punerii sale în valoare;</i>	<i>ONG-uri</i>		
<i>2. Campanii ce vizează creșterea gradului de conștientizare asupra valorilor estetice și etice, asupra necesității de valorificare și reinsertie a patrimoniului istoric și cultural, combaterea subculturii, a "modernității" și a kitsch-ului în intervențiile asupra patrimoniului construit;</i>	<i>Consiliul Județean Consiliile locale Direcția pentru Cultura a județului Alba Unități de învățământ ONG-uri</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile (sponsorizări)</i>	<i>2018-2023</i>
<i>3. Stimularea participării cetățenilor la acțiuni de interes general privind protejarea patrimoniului - acțiuni de voluntariat - acțiuni de ecologizare, acțiuni de promovare (împărțire flyer), acțiuni inventariere monumente;</i>	<i>Consiliul Județean Consiliile locale Direcția pentru Cultură a județului Alba Unități de învățământ ONG-uri</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile (sponsorizari)</i>	<i>2018-2023</i>
<i>4. Atragerea vizitatorilor de către proprietarii/administratorii/custozii monumentelor istorice prin diverse evenimente (ex: ziua porților deschise, expoziții tematice și intinerante, concursuri școlare având ca temă istoria locală și monumentele istorice reprezentative pentru comunitate, etc.);</i>	<i>Consiliul Județean Consiliile locale Direcția pentru Cultura a județului Alba Unități de învățământ ONG-uri</i>	<i>Bugetul județean Bugetul local Alte surse de finanțare nerambursabile (sponsorizari)</i>	<i>2018-2023</i>
<i>5. Introducerea în programul de învățământ a materiilor cu conținut de istorie locală și protejare patrimoniu, organizarea de vizite și excursii tematice pentru cunoașterea patrimoniului cultural construit al județului Alba, organizarea de ateliere/șantiere-școala de restaurare a monumentelor istorice pentru</i>	<i>Unități de învățământ ONG-uri</i>	<i>Bugetul Ministerului Învățământului - Inspectoratul Școlar Alba Alte surse de finanțare nerambursabile (sponsorizări)</i>	<i>2018-2023</i>

liceeni și studenți ;			
-----------------------	--	--	--

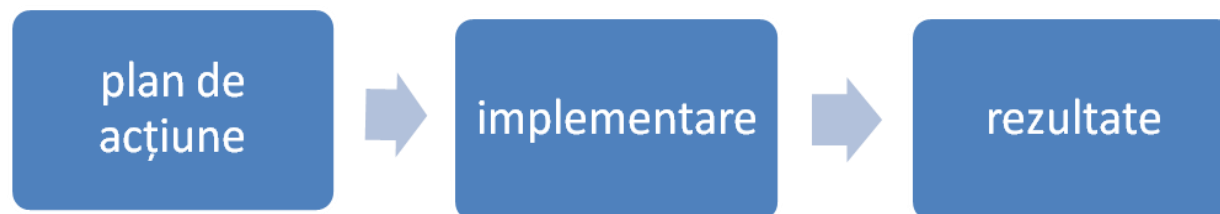
Cap. VII IMPLEMENTAREA ȘI MONITORIZAREA STRATEGIEI în domeniul PROTECȚIEI MONUMENTELOR ISTORICE

Implementarea/ EXECUȚIA PLANULUI DE ACTIUNI AL STRATEGIEI

Implementarea Strategiei de protecție a monumentelor istorice 2018-2023 presupune atingerea tuturor obiectivelor definite în vederea atingerii viziunii pe termen scurt și lung, fiind necesară transformarea resurselor disponibile (materiale, financiare, umane) în rezultate cantitative și calitative.

În cadrul acestei etape se vor realiza acțiunile, activitățile, măsurile și proiectele concrete de implementare. Fiecare activitate/proiect va conține obiective specifice, planul activităților, perioada de desfășurare, persoanele responsabile în proiect și partenerii implicați, sursele de finanțare.

Schema implementării

MECANISME DE IMPLEMENTARE

- A. STRUCTURA INTERINSTITUȚIONALĂ
- B. STRUCTURA DE RESURSE UMANE
- C. PORTOFOLIUL DE METODE ȘI INSTRUMENTE DE IMPLEMENTARE

A) STRUCTURA INTERINSTITUTIONALA

Schema de implementare interinstituțională

Consiliul Județean Alba

1. **Asigură coordonarea implementării planului de măsuri prin desemnarea unei echipe de management**
2. **Monitorizează implementarea**
3. **Evaluează implementarea**
4. **Revizuieste planul de măsuri**

Instituții/organizații partenere

1. **Desemnează un responsabil din partea instituției care să facă parte din echipa de implementare a Strategiei;**
2. **Participă la implementarea activităților specifice alături de alți parteneri;**
3. **Coordonează implementarea anumitor activități, conform planului de acțiune;**
4. **Raportează implementarea activităților pe care le coordonează;**
5. **Participă la revizuirea planului de activități;**

B) STRUCTURA DE RESURSE UMANE –ECHIPA DE IMPLEMENTARE INTERINSTITUȚIONALĂ

- Echipa de management a CJ Alba
- Reprezentanți instituționali

Componenta echipei de implementare STRATEGIA de PROTECȚIE A MONUMENTELOR ISTORICE

CJ ALBA-ECHIPA DE MANAGEMENT	REPREZANTANTI AI PARTENERILOR
1. MANAGER -	1. DIRECTIA PENTRU CULTURA A JUDETULUI ALBA
2. RESPONSABIL TEHNIC –	2. MUZEUL UNIRII ALBA IULIA
3. SPECIALIST IN DOMENIU PROTEJARII MONUMENTELOR ATESTAT MC	3. COMITETELE DE ORGANIZARE UNESCO
4. JURIST	4. ADMINISTRATIILE PUBLICE LOCALE
5. ECONOMIST	5. CULTE RELIGIOASE:Biserica Ortodoxa, Biserica Romano-Catolica, Biserica Evanghelica C.A. din Romania
	6. ORGANIZATIA ARHITECTILOR DIN ROMANIA - FILIALA ALBA
	7. REGISTRUL URBANISTILOR DIN ROMANIA - FILIALA ALBA
	8. O.N.G-uri - Asociatia "ARS TRANSILVANIAE"
	9. SPECIALISTI ATESTATI DE MINISTERUL CULTURII

ACTIVITATI SPECIFICE ECHIPEI DE MANAGEMENT

MANAGER

- **Constituirea și coordonarea echipei de implementare**
- **Planificarea întâlnirilor de lucru**
- **Planificarea priorităților în implementarea planului de măsuri**
- **Analiza stadiului implementării planului de activități**
- **Întocmirea rapoartelor de progres**

RESPONSABIL TEHNIC

- **Asigură comunicarea între toate entitățile implicate în implementare conform planului de implementare**
- **Asigură întocmirea documentelor aferente întâlnirilor de lucru și dezbaterilor organizate pe perioada implementării**
- **Asigură activitatea de secretariat aferentă implementării strategiei (corespondență, redactare documente, arhivare, etc).**

Responsabil juridic

- **Asigură consultanța juridică cu privire la aspectele juridice ce decurg din implementarea planului de acțiuni (încheierea unor acorduri interinstituționale, asocieri, parteneriate, propuneri de modificări legislative)**

Responsabil economic

- **Asigură consultanță financiară privind corelarea planului de masuri cu soluțiile financiare propuse.**
- **Corelarea priorităților acțiunilor din planul de activități cu bugetul instituției**
- **Fundamentarea bugetelor aferente activităților specifice instituției din Planul de acțiuni al Strategiei**

ACTIVITĂȚI SPECIFICE ECHIPEI DE IMPLEMENTARE

- *Reprezintă instituția în cadrul activităților specifice*
- *Asigură comunicarea interinstituțională*
- *Participă, organizează, coordonează și implementează în cadrul instituției activități specifice*

Activități conexe de pregătire a echipelor de management și implementare

- **Desemnarea echipelor prin dispoziție a conducerii instituției**
- **Formarea profesională a echipelor de management al strategiilor pe următoarele domenii: comunicare, elaborare instrumente de lucru pentru implementare și monitorizare, utilizarea mijloacelor moderne de prezentare și comunicare instituțională, coordonare și colaborare interinstituțională, planificare, prelucrare și stocare date, întocmire baze de date specifice,**

C. PORTOFOLIUL DE METODE ȘI INSTRUMENTE DE IMPLEMENTARE-cuprinde totalitatea metodelor și instrumentelor utilizate în vederea implementării planului de măsuri

Structurarea echipei de implementare pe următoarele direcții:

- **stabilirea activităților necesare realizării obiectivelor fixate;**
- **repartizarea pe organizații/instituții partenere și persoane a responsabilităților pe care le incumba activitățile respective;**
- **specificarea relațiilor ce trebuie angajate și menținute între organizații/instituții partenere și persoanele care alcătuiesc echipa de implementare în desfășurarea activităților acesteia.**

Crearea sistemelor administrative de sprijin și alocarea resurselor suscita o serie de probleme ce trebuie rezolvate acționând pe mai multe planuri, în mod corelativ:

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- stabilirea procedurilor necesare în cadrul procesului de aplicare a strategiei și corelarea permanentă a acestora cu strategiile funcționale la nivelul institutiei si judetului;
- crearea unui sistem informational strategic, care sa permita asigurarea obtinerii informatiilor strategice critice, indispensabile monitorizarii adecvate a procesului de aplicare;

Crearea sistemului informational strategic - necesitatea urmării îndeaproape și continuu de către managementul strategiei a procesului aplicării acesteia, face imperios necesară existența unei rețele de canale de informare, formale și informale, prin care informațiile provenite din diverse surse să afluze continuu.

În general, canalele formale de informare pot consta în:

- discutii regulate, periodice, cu partenerii având responsabilitati cheie în procesul implementarii strategiei;
- rapoarte scrise, periodice, pe teme stabilite privind aspecte ale implementarii strategiei;
- informari statistice privind rezultatele ultimelor actiuni;
- conexiuni inverse (legaturi de feedback) cu cetățenii;
- observari nemijlocite etc.

Canalele informale pot fi:

- mijloace clasice mass-media;
- retele de socializare;
- mijloace online, platforma online a strategiei - Portalul de vizualizare a datelor

Monitorizare și evaluare

Monitorizarea implementării strategiei, ca întreg, și a acțiunilor concrete urmărește **realizarea obiectivelor** în contextul acțiunilor/activităților propuse, a **resurselor umane, materiale și financiare alocate**, respectarea **planificărilor în timp**, buna funcționare a **parteneriatelor generale** sau individuale pe proiecte, **performanțele** echipelor de implementare, etc.

În cazul apariției de devieri de la planificare, a situațiilor de criză sau de forță majoră, modificări ale elementelor de precondiție, apariția de reacții negative sau neașteptate din partea participanților la strategie sau proiect, etc. activitatea de monitorizare va genera acțiuni de ajustare – restructurare – alocări suplimentare, prin care să se asigure cele mai eficiente și raționale soluții de remediere și readucere a Strategiei sau proiectelor pe sensul de implementare prevăzut și, astfel, să se asigure realizarea impactului așteptat.

Cine face monitorizarea?

- **Echipele de management instituțional prin intermediul Departamentului de planificare**

Ce monitorizează?

- **Activitatea echipei de implementare**
- **Planul de acțiuni aferent Strategiei**
- **Calitatea implementării**
- **Gestiunea termenelor stabilite**

Cum ? Prin ce mijloace :

- **Rapoarte de progres realizate de Echipa de implementare și supervizate de Departamentul de planificare**
- **Întâlniri semestriale de analiză a stadiului implementării între Echipa de management instituțional și echipa de implementare a Strategiei**

- **Participarea la activități organizate de echipa de implementare**

EVALUAREA

Evaluarea rezultatelor și impactului implementării planului de acțiuni

Sistemul de evaluare permite să se aprecieze în ce măsură Strategia și proiectele componente și-au atins obiectivele propuse, iar rezultatele tangibile și intangibile sunt cele prevăzute, în termeni de **eficiență, calitate și cantitate**.

Evaluarea se realizează la trei momente cheie:

- **Evaluarea anterioară începerii acțiunii:** se evaluează impactul potențial al acțiunii și corectitudinea presupunerilor, constituind un element important de decizie asupra oportunității proiectului/acțiunii.
- **Evaluarea intermediară a acțiunii:** se efectuează la jumătatea perioadei de implementare, analizând cursul corect al acțiunii și rezultatele intermediare.
- **Evaluarea finală** se realizează după finalizarea unei activități/ proiect, imediat sau/și după anumite perioade, pentru a analiza dacă au fost atinse rezultatele prevăzute.

Pentru realizarea monitorizării și evaluării, atât la nivel de strategie cât și la nivel de acțiune individuală, se pot utiliza **indicatori de progres**, la nivel de strategie și **indicatori de impact și de rezultat**, la nivel de acțiuni concrete.

Metodologia de evaluare are la baza următoarele:

- gradul de realizare a indicatorilor cuprinși în strategie;
- eficiența implementării acestora;
- impactul efectiv în termeni de eliminare a problemelor sau de valorificare a șanselor care au stat la baza Strategiei;
- sustenabilitatea rezultatelor obținute;
- mecanismele cauzale care au stat la baza succesului sau insuccesului în implementarea priorităților strategiei;
- eventualele efecte secundare neplanificate;

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- lecțiile învățate din implementarea actualei strategii pentru exercițiile de planificare viitoare .

O, monumente glorioase, subterane istorice și măguri misterioase ale României! Deși nimenea din noi, care ne pretindem astăzi arheologi, nu ne pricepem cum să vă scăpăm din întunericul în care zăceți de zecimi de secole, deși năravul nostru este de a râde unul de altul, deși ne place numai parada de vorbe publicate prin foi; dar mâine poate veni ziua în care tinerimea studioasă, pășind după descoperirile noastre, vă va scoate din întunericul pământului României și vă vor arăta națiunilor luminate, care sunt atât de zeloase pentru monumentele patriei și ale străbunilor lor.

finalul de la *Istoria fondării orașului București* de Dimitrie Papazoglu (1891)

BIBLIOGRAFIE:

Studii și publicații

- CCPCN, Urbana SA, *Metodologie de monitorizare și Metodologie de gestiune și protecție a monumentelor istorice înscrise în Lista patrimoniului mondial*, beneficiar: MC, 1999
- Luca, Sabina-Adina, " *Rolul programului Sibiu 2007 - Capitala Culturală Europeană în dezvoltarea socio-economică urbană*" în *Calitatea vieții, XX, nr.1-2, 2009*,
- Nistor Sergiu, "Cercetarea arheologică, între punerea în valoare a patrimoniului și logica descacării de sarcină arheologică" în *Caietele ICOMOSnr. 3-2012, Arheologia, conservarea și restaurarea ruinelor*,
- Nistor Sergiu, " Verigi lipsă în legislația de protecție a patrimoniului construit. Protecție, administrare și descentralizare" în *Transsylvania Nostra*, nr.4/2012, pp. 33-40
- Nistor Sergiu, "Recomandarea UNESCO asupra peisajului istoric urban - un nou(?) instrument internațional în protejarea integrată a patrimoniului construit", în *Buletinul comisiei monumentelor istorice*, nr.1-2/2011,
- Nistor Sergiu, "Amenințările contemporane asupra monumentelor, o privire asupra viziunii ICOMOS" în *revista Monumentelor istorice nr. 1-2000*

Programe și strategii

- Centrul de Cercetare și Consultanță în Domeniul Cultural - "Strategia Sectorială în domeniul culturii și patrimoniului național 2014-2020"

Strategia de protecție a monumentelor istorice 2018-2023

- Administrația prezidențială - "Raportul Comisiei Prezidențiale pentru Patrimoniul Construit, Siturile Istorice și Naturale - septembrie 2009"
- SC Quattro Design SRL - Arhitecți și urbanisti asociați - Studiu "Protecția monumentelor istorice și a patrimoniului construit"
- Codul Patrimoniului Construit al Municipiului Câmpulung Muscel
- SC Capitel Proiect SRL și SC Urban Synapse SRL - "Arhitectura + Urbanism - Locuirea rurală tradițională în județul Alba" - arh. Barbieri Marius Dorel; arh. Damian Alexandru și arh. Damian Laura
- Strategia Integrată de Dezvoltare Urbană a Municipiului Alba Iulia 2014-2023 - forma consolidată 2017
- Strategia de dezvoltare 2014-2020 - Municipiul Aiud
- Consiliul Județean Gorj - "Studiu privind valorificarea patrimoniului natural, cultural și istoric"
- Consiliul Județean Harghita "Strategia de protecție a monumentelor istorice din județul Harghita"
- Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniul Național Prahova "Informare privind protejarea și punerea în valoare a patrimoniului național - componentă majoră a dezvoltării durabile a județului Prahova. Program de măsuri ce se impun a fi luate pentru protejarea patrimoniului cultural național din județul Prahova"

